

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Katedra mezinárodního práva

**Azyl a uprchlictví ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská
práva**

Diplomová práce

Vypracovala: Tereza Kubátová

Vedoucí práce: prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.

Praha, listopad 2014

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 19. listopadu 2014

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, prof. JUDr. Pavlu Šturmovi, DrSc., za cenné připomínky a podněty a v neposlední řadě své rodině a příteli za podporu, kterou mi v průběhu celého studia poskytovali.

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Pojmy azyl a uprchlictví	3
3	Definice uprchlíka dle Úmluvy o uprchlících.....	5
3.1	Inkluzivní klauzule	7
3.1.1	Nacházet se mimo svou vlast.....	7
3.1.2	Oprávněné obavy před pronásledováním	9
3.1.3	Důvody pronásledování	11
3.1.3.1	Rasa.....	11
3.1.3.2	Náboženství	11
3.1.3.3	Národnost.....	12
3.1.3.4	Příslušnost k určité společné vrstvě	12
3.1.3.5	Zastávání určitých politických názorů.....	12
3.1.4	Osoba je neschopna přijmout nebo odmítá ochranu své vlasti.....	13
3.2	Cesační klauzule	13
3.3	Exkluzivní klauzule	14
4	Zásada non-refoulement	15
5	Evropská úmluva o ochraně lidských práv	17
6	Judikatura Evropského soudu pro lidská práva	20
6.1	Judikatura k článku 3 Úmluvy	21
6.1.1	Cruz Varas a ostatní proti Švédsku	22
6.1.2	Vilvarajah a ostatní proti Spojenému království.....	24
6.1.3	Chahal proti Spojenému království.....	27
6.1.4	Ahmed proti Rakousku	30
6.1.5	D. proti Spojenému království.....	32
6.1.6	Hirsi Jamaa a ostatní proti Itálii	35
6.1.7	Azyl a uprchlictví ve světle judikatury Soudu k článku 3 Úmluvy	40
6.2	Judikatura k článku 5 Úmluvy	45
6.2.1	Ammur proti Francii	46
6.2.2	Chahal proti Spojenému království.....	49
6.2.3	Čonka proti Belgii.....	52

6.2.4	Saadi proti Spojenému království.....	56
6.2.5	Rashed proti České republice	59
6.2.6	Buishvili proti České republice.....	63
6.2.7	Azyl a uprchlictví ve světle judikatury Soudu k článku 5 Úmluvy	65
6.3	Judikatura k článku 8 Úmluvy	72
6.3.1	Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga proti Belgii.....	73
6.3.2	M. a ostatní proti Bulharsku	76
6.3.3	Azyl a uprchlictví ve světle judikatury Soudu k článku 8 Úmluvy	79
6.4	Azyl a uprchlictví ve světle judikatury Soudu k článku 13 Úmluvy	83
6.5	Judikatura k článku 4 Protokolu č. 4 Úmluvě.....	85
6.5.1	Čonka proti Belgii.....	85
6.5.2	Hirsi Jamaa a ostatní proti Itálii	87
6.5.3	Azyl a uprchlictví ve světle judikatury Soudu k článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě	89
7	Závěr	91
	Seznam zkratk	93
	Použitá literatura	94
	Abstract	99

1 Úvod

Milióny lidí jsou dnes nuceny opustit své domovy v důsledku válečných konfliktů, politických převratů, systematického pronásledování a jiných způsobů porušování lidských práv. Dne 20. června 2014 vydala Agentura OSN pro uprchlíky u příležitosti Světového dne uprchlíků zprávu, dle které v roce 2013 počet uprchlíků dosáhl čísla 16,7 milionu.¹ Spolu s vnitřně přesídlenými osobami (k pojmu vnitřně přesídlená osoba viz. níže bod 3.1.1) a žadateli o azyl jejich počet přesáhl 50 milionů a je tak nejvyšší od dob druhé světové války.² K tak vysokému číslu značně přispívají soudobé konflikty, jako například nepokoje v Sýrii, které si vyžádaly odchod více než 2,47 milionu Syřanů³ z jejich vlasti. Vzhledem k uvedenému vysokému počtu uprchlíků je otázka uprchlictví velice aktuálním problémem současnosti, přičemž řada případů se ocitla i před Evropským soudem pro lidská práva (dále též „Soud“). Cílem předkládané práce není podat všeobjímající definici azylu a uprchlictví, či učinit komparaci právních úprav v této otázce stát od státu. Záměrem je náhled na problematiku azylu a uprchlictví skrze rozhodnutí Soudu, která poukazují na použitelnost Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů⁴ (dále též „Úmluva“ či „Evropská úmluva o ochraně lidských práv“) v souvislosti s azylem a uprchlictvím a prokazují tak úzké propojení lidských práv s uprchlickým právem.

Z důvodu uvedení do problematiky nejprve vymezím pojem „uprchlík“ z pohledu klíčového instrumentu v dané oblasti, tedy Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951⁵ (dále též „Úmluva o uprchlících“) ve znění Protokolu týkajícího se právního postavení uprchlíků z roku 1967⁶ (dále jen „Protokol“). Pomocí deskriptivní metody tak představím definici uprchlíka, a to skrze její inkluzivní, cesační a exkluzivní klauzuli. S ohledem na zaměření práce především na judikaturu Soudu se nebudu zabývat právní úpravou azylu a uprchlictví v jiných mezinárodních úmluvách, právu

---

¹ UNHCR. UNHCR Global Trends 2013 : War's Human Cost. In: UNHCR [online]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/5399a14f9.html> [cit. 2014-10-01].

² Ibid; UNHCR. World Refugee Day: Global forced displacement tops 50 million for first time in post-World War II era. In: UNHCR [online]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/53a155bc6.html> [cit. 2014-10-01].

³ Ibid.

⁴ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 (publ. pod č. 209/1992 Sb.).

⁵ Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951 (publ. pod č. 208/1993 Sb.).

⁶ Protokol týkající se právního postavení uprchlíků z roku 1967 (publ. pod č. 208/1993 Sb.).

Evropské unie či právním řádu České republiky nebo jiných států. V další části práce se zmíním o Evropské úmluvě o ochraně lidských práv, která skrze svá ustanovení poskytuje uprchlíkům popř. žadatelům o azyl nepřímou ochranu a tím doplňuje systém ochrany jim poskytované.

Jádrem práce je kapitola šestá, pro kterou jsem vybrala z mého pohledu klíčová rozhodnutí Soudu vztahující se k otázce azylu a uprchlictví. Právě rozhodnutí Soudu, ve kterých Soud zkoumá, zda nedošlo k porušení ustanovení Úmluvy, značně přispěla k posílení mezinárodní ochrany uprchlíků. Vybrané judikáty Soudu jsem roztřídila dle jednotlivých relevantních článků Úmluvy a za použití analytické metody se na nich pokusím ukázat klíčové závěry, ke kterým Soud při výkladu Úmluvy a jejím použití v otázce azylu a uprchlictví dospěl.

Citace z anglických zdrojů jsou mým překladem.

2 Pojmy azyl a uprchlictví

Na úvod je třeba vymezit rozdíl mezi pojmy azyl a uprchlictví. Azyl je institutem vnitrostátního práva, který byl znám již ve starověku⁷. Stát v případě azylu uplatňuje své vnitrostátní právo. Sám si určí pravidla pro přiznání statusu azylanta, tedy pravidla pro poskytnutí ochrany před pronásledováním ze strany jiného státu z politických, náboženských či podobných důvodů. Mezinárodněprávní povahy je pouze omezení této svrchované pravomoci státu, a to příkazem obecného mezinárodního práva neposkytovat azyl pachatelům běžné zločinnosti⁸. Pojem „azyl“ tedy není definován v žádné mezinárodní úmluvě.⁹ V článku 14 odst. 1 Všeobecné deklarace lidských práv¹⁰ je pouze stanoveno, že „každý má právo vyhledat si před pronásledováním útočiště v jiných zemích a požívat tam azylu“. Ačkoli je tedy v uvedené deklaraci právo na azyl uznáno za lidské právo, ve světle zásady státní suverenity je stále rozhodnutí o jeho udělení záležitostí volné úvahy hostitelského státu¹¹. Nově se hovoří také o tzv. mezinárodním územním azylu, který je normován obecným mezinárodním právem obyčejovým a souvisí s kogentní ochranou lidských práv. Uplatňuje se zde zákaz, který vylučuje poskytnutí azylu osobě, která se dopustila zločinů podle mezinárodního práva^{12,13}.

Od shora popsaného územního azylu je nutno odlišovat tzv. azyl diplomatický poskytovaný přímo na území státu, kde byl čin spáchán, nebo kde je osoba stíhána.¹⁴ Primárně šlo o poskytnutí útočiště pachatelům nepolitických deliktů. Dnes se však diplomatický azyl zachoval jen jako latinskoamerický partikularismus, který je výlučně postaven na ochraně jednotlivců pronásledovaných z politických důvodů.¹⁵ Na rozdíl od

---

⁷ ČEPELKA, Čestmír. Pojem a vývoj institutů azylu a uprchlictví v mezinárodním právu. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. 2. dopl. vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 12.

⁸ ČEPELKA, Čestmír. Územní azyl : problémy jeho kodifikace. In: ČEPELKA, Čestmír; JÍLEK, Dalibor; ŠTURMA, Pavel. *Azyl a uprchlictví v mezinárodním právu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 23.

⁹ GOODWIN-GILL, Guy S. *Asylum*. Strasbourg: Council of Europe Press, 1995, s. 12.

¹⁰ Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948.

¹¹ GOODWIN-GILL, Guy S. *Asylum*. Op. cit. 9, s. 96.

¹² ČEPELKA, Čestmír. Pojem a vývoj institutů azylu a uprchlictví v mezinárodním právu. Op. cit. 7, s. 16 a 17.

¹³ Srov. Deklarace o územním azylu z roku 1967 – dle jejího článku 1 odst. 2 nemůže azyl požívat osoba, u níž existují závažné důvody se domnívat, že spáchala zločin proti míru, válečný zločin nebo zločin proti lidskosti.

¹⁴ ČEPELKA, Čestmír. Pojem a vývoj institutů azylu a uprchlictví v mezinárodním právu. Op. cit. 7, s. 18

¹⁵ *Ibid*, s. 18-19.

územního azylu je diplomatický azyl založen na mezinárodním smluvním právu, konkrétně na Úmluvě o diplomatickém azylu (Caracas, 1954).

Uprchlíctví je novodobým institutem mezinárodního smluvního práva. V případě azylu je tedy vnitrostátní záležitostí státu, zda pronásledované osobě ochranu poskytne, zatímco u uprchlívání má stát, jako strana mezinárodní smlouvy (Úmluvy o uprchlících), povinnost status uprchlíka objektivně pronásledované osobě přiznat, protože mu to smluvní závazek přikazuje¹⁶. Uprchlíctví se dále vyznačuje určitou dočasností, neboť ochrana uprchlíků trvá tak dlouho, dokud trvá důvodná obava z pronásledování, zatímco v případě azylu je ochrana osob se statutem azylanta relativně trvalá¹⁷, spojená s vyhlídkou možného získání státního občanství¹⁸. Další odlišností uprchlívání oproti ochraně poskytované v případě azylu jednotlivým pronásledovaným osobám je jeho masovost (tzv. uprchlické proudy).¹⁹ Právě uprchlické proudy a nutná reakce států na ně byly důvodem přijetí prvních dokumentů v oblasti uprchlívání.^{20, 21}

Lze tedy shrnout, že uprchlívání je pojem vážící se spíše k mezinárodnímu právu, kdy jde o institut zakotvený v mezinárodních smlouvách a uprchlíkem se osoba stává automaticky, jakmile naplní kritéria stanovená Úmluvou o uprchlících. Naproti tomu azyl je institut starý, upravený normami vnitrostátního práva a azylantem je osoba, které stát na základě svého vnitrostátního práva postavení azylanta přiznal, přičemž na toto postavení není vůči přijímajícímu státu právní nárok.²² Pro úplnost uvádím, že žadatelem o azyl je ten, kdo tvrdí, že je uprchlíkem, ale jeho žádost o azyl dosud nebyla definitivně posouzena.²³

---

¹⁶ Ibid, s. 12

¹⁷ GOODWIN-GILL, Guy S. *Asylum*. Op. cit. 9, s. 13.

¹⁸ ČEPELKA, Čestmír. Pojem a vývoj institutů azylu a uprchlívání v mezinárodním právu. Op. cit. 7, s. 11 a 23.

¹⁹ Ibid.

²⁰ HONUSKOVÁ, Věra. *Definice uprchlíka a její výklad a aplikace v současném mezinárodním právu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011, s. 24.

²¹ Například příchod ruských uprchlíků do Evropy po roce 1917; proudy arménských uprchlíků z Turecka v období od roku 1917 do roku 1926.

²² GOODWIN-GILL, Guy S. *Asylum*. Op. cit. 9, s. 13.

²³ UNHCR. Asylum-seekers. In: UNHCR [online]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/pages/49c3646c137.html> [cit. 2014-10-01].

3 Definice uprchlíka dle Úmluvy o uprchlících

Úmluva o uprchlících, která byla přijata Valným shromážděním OSN v Ženevě dne 28. července 1951, je základem mezinárodního uprchlického práva.²⁴ Definuje pojem uprchlíka (včetně podmínek cesace a vyloučení z postavení uprchlíka), stanovuje minimální standardy pro zacházení s uprchlíky (jejich práva a povinnosti, včetně práva na ochranu proti návratu na území, kde by jejich život i svoboda byly v ohrožení – princip non-refoulement) a obsahuje i závazky států (např. v oblasti spolupráce s UNHCR).²⁵ Jak je stanoveno v preambuli Úmluvy o uprchlících, je jejím cílem zajistit uprchlíkům co největší možnost užívat základních práv a svobod zakotvených v Chartě OSN a ve Všeobecné deklaraci lidských práv. Uvedené rozvádí Hathaway tak, že „účelem uprchlického práva je zajistit, aby ti, jejichž základní práva nejsou v zemi původu z důvodů uvedených v Úmluvě o uprchlících chráněna, (...) byli oprávněni dovolat se náhradní ochrany v jakémkoli smluvním státě Úmluvy o uprchlících“.²⁶

Úmluva o uprchlících původně obsahovala omezení, podle kterých mohly o status uprchlíka žádat osoby zasažené událostmi, které nastaly před 1. lednem 1951 především v Evropě (státy mohly zvolit i geografické omezení platnosti Úmluvy o uprchlících, neboť při podpisu, ratifikaci, nebo přístupu k ní činily prohlášení, kdy volily mezi variantami „události v Evropě“ a „události v Evropě nebo jinde“).²⁷ Zmíněné omezení však odstranil Protokol²⁸, který byl podepsán dne 31. ledna 1967 v New Yorku, a aplikaci Úmluvy o uprchlících tak významně rozšířil (ratione personae).²⁹ Časové omezení bylo odstraněno zcela, v otázce územního omezení zůstala v platnosti prohlášení smluvních států Úmluvy o uprchlících, kterými zvolily, že budou aplikovat definici uprchlíka na „události v Evropě“, pokud nedošlo k rozšíření těchto prohlášení na „události v Evropě nebo jinde“.³⁰ Je však třeba zdůraznit, že Protokol není

---

²⁴ HATHAWAY, James C. *The rights of refugees under international law*. Cambridge : Cambridge University Press, 2005, s. 91.

²⁵ Ochrana uprchlíků : Průvodce mezinárodním uprchlickým právem. UNHCR. s. 6. In: UNHCR [online]. Dostupné z: <http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/pdf/zakladni-informace/pravni-dokumenty/prirucky-doporuceni-a-stanoviska-unhcr/ochrana-uprchlikupruvodce-mezinarodnim-uprchlickym-pravem.html> [cit. 2014-10-01].

²⁶ HATHAWAY, James C. *The rights of refugees under international law*. Op. cit. 24, s. 5.

²⁷ GOODWIN-GILL, Guy S. *The Refugee in International Law*. 2nd ed. Oxford : Oxford University Press, 1996, s. 18.

²⁸ Protokol týkající se právního postavení uprchlíků z roku 1967 (publ. pod č. 208/1993 Sb.).

²⁹ GOODWIN-GILL, Guy S. *Asylum*. Op. cit. 9, s. 101.

³⁰ Článek 1 odst. 3 Protokolu.

pouhým doplňkem Úmluvy o uprchlících, neboť nebyl přijat jako změna původní smlouvy ale jako smlouva nová.³¹ Pro státy, které jsou stranou Úmluvy o uprchlících i Protokolu tak platí, že se v souladu s článkem 30 odst. 3 a 4 Vídeňské úmluvy o smluvním právu³² Úmluva o uprchlících provádí pouze v tom rozsahu, v jakém jsou její ustanovení slučitelná s ustanoveními Protokolu.³³ Protokol samotný do definice uprchlíka nijak nezasáhl, pouze, jak je uvedeno shora, zrušil časové omezení obsažené v Úmluvě o uprchlících a umožnil její aplikaci na nově vznikající uprchlické situace.³⁴

Definice uprchlíka obsažená v Úmluvě o uprchlících je normou hmotného práva a neříká nic o řízení, které vede k formálnímu rozhodnutí o právním postavení uprchlíka, neboť Úmluva o uprchlících nechává na státu, jak si procesní předpisy týkající se této otázky na vnitrostátní úrovni upraví.³⁵ Uvedená definice se skládá ze tří částí: inkluzivní (zahrnující) klauzule, která stanoví kritéria, jenž musí osoba splnit, aby mohla být uprchlíkem; cesační neboli suspenzivní (pozastavující) klauzule, která vymezuje podmínky, za kterých uprchlík přestává být uprchlíkem; a exkluzivní (vylučující) klauzule, v níž jsou uvedeny okolnosti, za kterých je osoba z aplikace Úmluvy o uprchlících vyloučena, a to i přesto, že splňuje kritéria stanovená v inkluzivní klauzuli.³⁶

Podle článku 1 odst. A bodu 2 Úmluvy o uprchlících ve znění Protokolu je uprchlíkem osoba (inkluzivní klauzule), která:

- (i) se nachází mimo svou vlast,
- (ii) má oprávněné obavy před pronásledováním,
- (iii) z důvodu
  - rasy,
  - náboženství,
  - národnosti,

---

³¹ HONUSKOVÁ, Věra. *Definice uprchlíka a její výklad a aplikace v současném mezinárodním právu*. Op. cit. 20, s. 38.

³² Vídeňská úmluva o smluvním právu z roku 1969 (publ. pod č. 15/1998 Sb.).

³³ HONUSKOVÁ, Věra. *Definice uprchlíka a její výklad a aplikace v současném mezinárodním právu*. Op. cit. 20, s. 38.

³⁴ *Ibid*, s. 39.

³⁵ GOODWIN-GILL, Guy S. *The Refugee in International Law*. Op. cit. 27, s. 34.

³⁶ Příručka k postupům pro určování právního postavení uprchlíků a vybraná doporučení UNHCR z oblasti mezinárodní ochrany. Praha : UNHCR, 2006, odst. 30 a 31.

- příslušnosti k určitým společenským vrstvám, nebo
- zastávání určitých politických názorů, a

(iv) je neschopna přijmout nebo odmítá ochranu své vlasti.

Článek 1 odst. A Úmluvy o uprchlících má dvě části. Kromě shora uvedené definice uprchlíka obsažené v části druhé, se dle části první³⁷ pojem "uprchlík" vztahuje i na tzv. statutární uprchlíky, tj. osoby považované za uprchlíky dle starších mezinárodních instrumentů.³⁸ Účelem zmíněného ustanovení byla návaznost na minulost a snaha zajistit kontinuitu mezinárodní ochrany uprchlíků. Proto se osoby považované za uprchlíky dle dohod uvedených ve výčtu článku 1 odst. A bodu 1 Úmluvy o uprchlících automaticky staly uprchlíky podle Úmluvy o uprchlících.³⁹

Osoba je uprchlíkem ve smyslu Úmluvy o uprchlících, jakmile naplní kritéria obsažená v definici uprchlíka.^{40,41} Uvedené potvrzuje i Příručka UNHCR k postupům pro určování právního postavení uprchlíků (dále jen „Příručka UNHCR“), dle které uznání právního postavení osoby „jako uprchlíka z ní uprchlíka nečiní, ale prohlašuje ji za něho. Nestává se tudíž uprchlíkem, protože je takto uznána, ale je takto uznána, protože je uprchlíkem.“⁴²

3.1 Inkluzivní klauzule

Nyní stručně rozeberu jednotlivé prvky inkluzivní části definice uprchlíka obsažené v článku 1 odst. A bodu 2 Úmluvy o uprchlících.

3.1.1 Nacházet se mimo svou vlast

Jednou z podmínek pro naplnění definice uprchlíka je požadavek, aby se osoba nacházela mimo svou vlast, tedy mimo stát svého původu. V případě osob bez státní

³⁷ Článek 1 odst. A bod 1 Úmluvy o uprchlících: „pojem "uprchlík" se vztahuje na kteroukoliv osobu, jež byla považována za uprchlíka dle dohod z 12. května 1926 a 30. června 1928, nebo podle úmluv z 28. října 1933 a 10. února 1938 a podle protokolu ze 14. září 1939 nebo též podle ustanovení Stanov Mezinárodní organizace pro uprchlíky;...“

³⁸ ŠTURMA, Pavel. Současná mezinárodněprávní ochrana uprchlíků. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. 2. dopl. vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 27.

³⁹ Ibid, s. 27.

⁴⁰ GOODWIN-GILL, Guy S. *The Refugee in International Law*. Op. cit. 27, s. 141.

⁴¹ FELLER, Erika; TÜRK, Volker; NICHOLSON, Frances. *Refugee Protection in International Law : UNHCR's Global Consultations on International Protection*. Cambridge : Cambridge University Press, 2003, s. 116.

⁴² Příručka UNHCR. Op. cit. 36, odst. 28.

příslušnosti je takovým státem místo jejich dřívějšího obvyklého pobytu.⁴³ Dokud se tak daná osoba nachází pod územní jurisdikcí své domovské země, nemůže být v postavení uprchlíka.⁴⁴ Je tedy nezbytné, aby osoba překročila hranice svého státu.⁴⁵

S výrazem "nacházet se mimo svou vlast" úzce souvisí otázka tzv. IDPs (internally displaced persons), neboli vnitřně přesídlených osob, a také uprchlíků "sur place". Pojem „vnitřně přesídlené osoby“ není na rozdíl od pojmu „uprchlík“ definován v žádné mezinárodní smlouvě univerzální povahy.⁴⁶ Osoba, která se nenachází mimo svou vlast, ale jinak naplňuje všechny ostatní prvky definice uprchlíka, není uprchlíkem (a Úmluva o uprchlících se na ni proto nevztahuje), ale je tzv. vnitřně přesídlenou osobou. Překročením hranice svého státu se však vnitřně přesídlená osoba uprchlíkem stát může. V případě, že takových vnitřně přesídlených osob bude více, může taková situace představovat ohrožení veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku okolních států.⁴⁷ Právě v posledních dvou desetiletích se vnitřní přesídlování stalo masovým jevem.⁴⁸

Otázka možnosti vnitřního přesídlení vstupuje do popředí také při posuzování žádostí o azyl. Jedná se o tzv. alternativu vnitřního útěku nebo přesídlení do určité oblasti země původu žadatele, kde neexistuje riziko opodstatněných obav z pronásledování a lze očekávat, že se zde žadatel bude moci usadit a žít normálním životem.⁴⁹

Co se týče uprchlíků „sur place“, k této problematice uvádí Příručka UNHCR následující: "*osoba, která nebyla uprchlíkem v době, kdy opustila svou zemi, která se však stane uprchlíkem později, nazývá uprchlíkem sur place (až v místě)*".⁵⁰ V případě uprchlíků "sur place" se tedy nejedná o situaci, kdy určitá osoba opustí svou zemi v důsledku odůvodněných obav z pronásledování, ale tato osoba se stane uprchlíkem

---

⁴³ Příručka UNHCR. Op. cit. 36, odst. 89.

⁴⁴ Ibid, odst. 88.

⁴⁵ GOODWIN-GILL, Guy S. *The Refugee in International Law*. Op. cit. 27, s. 40.

⁴⁶ BÍLKOVÁ, Veronika. Vnitřně přesídlené osoby (IDPs). In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. 2. dopl. vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 130.

⁴⁷ HONUSKOVÁ, Věra. *Definice uprchlíka a její výklad a aplikace v současném mezinárodním právu*. Op. cit. 20, s. 54.

⁴⁸ BÍLKOVÁ, Veronika. Vnitřně přesídlené osoby (IDPs). In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 46, s. 143.

⁴⁹ Doporučení UNHCR v oblasti mezinárodní ochrany : „Alternativa vnitřního útěku nebo přesídlení“ ze dne 24. července 2003 (HCR/GIP/03/04), kapitola II, odst. A, bod 6.

⁵⁰ Příručka UNHCR. Op. cit. 36, odst. 94.

vinou událostí, které nastaly v zemi jejího původu až v době její nepřítomnosti.^{51,52} Může se jednat například o situaci, kdy se osoba stane uprchlíkem "sur place" pro vyjádření svých politických názorů v zemi pobytu.⁵³

3.1.2 Oprávněné obavy před pronásledováním

Sousloví „oprávněné obavy před pronásledováním“ v sobě spojuje jak subjektivní, tak objektivní prvek, který musí být naplněn, aby se osoba mohla dostat do rámce Úmluvy o uprchlících. Výraz "obavy" představuje subjektivní pocit konkrétní osoby - strach z pronásledování z důvodů uvedených v Úmluvě o uprchlících. Jde o vnímání určité situace konkrétní osobou, o její subjektivní výklad reality.⁵⁴ Naopak "oprávněnost" je oním objektivním prvkem, kdy duševní rozpoložení dané osoby musí být podpořeno určitou objektivní situací.⁵⁵ Tedy výpověď žadatele o jeho strachu musí být posuzována v kontextu všech okolností, které se ho týkají (např. společenské postavení), i s ohledem na situaci panující v zemi jeho původu.⁵⁶

Klíčovým prvkem definice uprchlíka je pojem pronásledování. Úmluva o uprchlících tento pojem nijak blíže nespecifikuje. Goodwin-Gill zdůrazňuje, že vzhledem k absenci definice uvedeného pojmu musí být vykládán ve světle neustálého vývoje národních i mezinárodních standardů.⁵⁷ Dle Šturmy „*lze nepřímou dovést ze zásady non-refoulement v článku 33 Úmluvy (1951) [Úmluvy o uprchlících], že ohrožení života či svobody z důvodu rasy, náboženství, národnosti, politických názorů nebo příslušnosti k určité společenské skupině naplní vždy pojem pronásledování.*“⁵⁸ Dle Kosaře se pronásledování „*skládá ze dvou samostatných, ale nepostradatelných prvků, konkrétně hrozby závažné újmy a selhání vnitrostátní ochrany.*“⁵⁹ Ona hrozba závažné

---

⁵¹ ŠTURMA, Pavel. Současná mezinárodněprávní ochrana uprchlíků. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 38, s. 27.

⁵² GOODWIN-GILL, Guy S. *Asylum*. Op. cit. 9, s. 24.

⁵³ ŠTURMA, Pavel. Současná mezinárodněprávní ochrana uprchlíků. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 38, s. 27.

⁵⁴ HONUSKOVÁ, Věra. *Definice uprchlíka a její výklad a aplikace v současném mezinárodním právu*. Op. cit. 20, s. 59.

⁵⁵ Příručka UNHCR. Op. cit. 36, odst. 38.

⁵⁶ ŠTURMA, Pavel. Současná mezinárodněprávní ochrana uprchlíků. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 38, s. 28.

⁵⁷ GOODWIN-GILL, Guy S. *Asylum*. Op. cit. 9, s. 23.

⁵⁸ ŠTURMA, Pavel. Současná mezinárodněprávní ochrana uprchlíků. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 38, s. 28.

⁵⁹ KOSAŘ, David. Nestátní původci pronásledování. In: JÍLEK, Dalibor a kol. *Společný evropský azylový systém : právní pojem pronásledování*. Masarykova univerzita v Brně, 2005, s. 127.

újmy souvisí se zásahem do chráněných zájmů, jimiž se rozumí určitý katalog lidských práv, jejichž ohrožení působí pronásledování.⁶⁰ V souvislosti s neexistencí definice pojmu pronásledování v Úmluvě o uprchlících přistupují k jeho vymezení jednotlivé státy při posuzování odůvodněnosti žádostí o azyl. Tak například v České republice vymezil pojem pronásledování zákon č. 325/1999 Sb., o azylu v ustanovení § 2 odst. 8 následovně: „za pronásledování se pro účely tohoto zákona považuje závažné porušení lidských práv, jakož i opatření působící psychický nátlak nebo jiná obdobná jednání, pokud jsou prováděna, podporována nebo trpěna původci pronásledování.“ Právě výraz „původci pronásledování“ použitý v českém kontextu souvisí s druhým definičním prvkem pojmu pronásledování dle Kosaře, tedy se „selháním vnitrostátní ochrany“. Hathaway člení situace, kdy selhává vnitrostátní ochrana, následovně:

- (i) pronásledování prováděné státem;
- (ii) pronásledování podporované státem;
- (iii) pronásledování tolerované státem; a
- (iv) pronásledování, které stát nepodporuje ani netoleruje, ale přesto k němu dochází, protože stát není schopen nebo odmítá poskytnout adekvátní ochranu.⁶¹

Za pronásledování se tak považuje jednání, které je dle shora uvedeného výčtu státu přičitatelné.^{62,63} Může jít o jednání státních orgánů, ale i osob či složek, které státními orgány nejsou, ale plní ze zákona určité veřejné funkce, nebo stát de facto ovládají.⁶⁴ Státům lze přičíst i jednání tzv. nestátních původců pronásledování, tj. soukromých osob.⁶⁵ Dle Příručky UNHCR jde o situaci, kdy jednání takových osob je státem podporované či tolerované nebo stát odmítá či není schopen proti takovému jednání poskytnout adekvátní ochranu.⁶⁶ Dle uvedeného tak podle Kosaře „*pronásledování*

---

⁶⁰ HONUSKOVÁ, Věra. *Definice uprchlíka a její výklad a aplikace v současném mezinárodním právu*. Op. cit. 20, s. 73.

⁶¹ HONUSKOVÁ, Věra. *Definice uprchlíka a její výklad a aplikace v současném mezinárodním právu*. Op. cit. 20, s. 78, která cituje HATHAWAY, James C. *The Law of Refugee Status*. Toronto : Butterworths, 1991, s. 129.

⁶² ŠTURMA, Pavel. *Současná mezinárodněprávní ochrana uprchlíků*. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 38, s. 29.

⁶³ Pojem přičitatelnosti určitého jednání státu byl vyložen v Návrhu článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování, který byl přijat Komisí pro mezinárodní právo v roce 2001

⁶⁴ ŠTURMA, Pavel. *Současná mezinárodněprávní ochrana uprchlíků*. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 38, s. 29.

⁶⁵ GOODWIN-GILL, Guy S. *The Refugee in International Law*. Op. cit. 27, s. 73.

⁶⁶ Příručka UNHCR. Op. cit. 36, odst. 65.

vycházející od soukromých či nestátních subjektů tak rovněž spadá pod definici uprchlíka v Ženevské úmluvě [Úmluvě o uprchlících].⁶⁷

3.1.3 Důvody pronásledování

K závěru, že určitá osoba je uprchlíkem, je kromě jiného třeba, aby tato osoba prokázala své odůvodněné obavy před pronásledováním z jednoho z taxativně uvedených důvodů v článku 1 odst. A bodu 2 Úmluvy o uprchlících. Rozbor důvodů pronásledování by mohl vydat na samostatnou práci, a proto jen stručně uvedu jednotlivé důvody.

3.1.3.1 Rasa

V souladu s Příručkou UNHCR musí být „*rasa chápána ve svém nejširším slova smyslu, aby zahrnovala nejrozličnější etnické skupiny označované v běžné uzanci za „rasu“*“.⁶⁸ Podle Šturmy musí být pojem rasa vykládán tak, aby zahrnoval „*skupiny osob, které se vyznačují nejen zvláštními antropologickými, ale i kulturními a historickými znaky*“.⁶⁹

3.1.3.2 Náboženství

Právo člověka na svobodu náboženství je zakotveno v řadě mezinárodních dokumentů, ať již se jedná o Všeobecnou deklaraci lidských práv⁷⁰, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech⁷¹ či Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv⁷². Svoboda náboženství dle uvedených mezinárodních smluv zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů. Pronásledování z důvodu náboženství může mít různou podobu, jako příklad uvádí

---

⁶⁷ KOSAŘ, David. Nestátní původci pronásledování. In: JÍLEK, Dalibor a kol. *Společný evropský azylový systém : právní pojem pronásledování*. Op. cit. 59, s. 147.

⁶⁸ Příručka UNHCR. Op. cit. 36, odst. 68.

⁶⁹ ŠTURMA, Pavel. Současná mezinárodněprávní ochrana uprchlíků. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 38, s. 30.

⁷⁰ Článek 18 Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948.

⁷¹ Článek 18 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966 (publ. pod č. 120/1976 Sb.).

⁷² Článek 9 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 (publ. pod č. 209/1992 Sb.)

Příručka UNHCR následující situace: „*zákaz příslušnosti k náboženské komunitě, soukromého či veřejného provádění bohoslužeb, náboženské výuky, nebo se může jednat o závažná diskriminační opatření uvalovaná z důvodu vyznání náboženství nebo příslušnosti k určité náboženské komunitě.*“⁷³

3.1.3.3 Národnost

Dle příručky UNHCR není pojem národnost „*myšlen pouze jako státní občanství. Vztahuje se i na příslušnost k nějaké etnické nebo jazykové skupině a může se někdy i překrývat s termínem rasa.*“⁷⁴ Jako příklad pronásledování z důvodů národnosti Příručka UNHCR uvádí nepřátelské postoje a opatření zaměřená proti národnostní (etnické, jazykové) menšině.⁷⁵ Goodwin-Gill tvrdí, že pojem „národnost“ je třeba interpretovat široce, aby zahrnoval příslušnost k „*etnické, náboženské, kulturní nebo jazykové skupině*“.⁷⁶ Zároveň dle Příručky UNHCR „*nemusí být vždy snadné rozlišit pronásledování z důvodů národnosti od pronásledování z důvodů zastávání politických názorů, když se konflikt mezi národnostními skupinami spojuje s politickými hnutími, a to zejména tam, kde politické hnutí je ztotožňováno s konkrétní národností.*“⁷⁷

3.1.3.4 Příslušnost k určité společné vrstvě

Sousloví „určitá společenská vrstva“ zahrnuje osoby podobného zázemí, obyčejů či společenského postavení.⁷⁸ Jedná se o skupinu lidí definovanou společnými znaky, které jsou buď vrozené (např. pohlaví, etnická příslušnost) nebo činí skupinu nezaměnitelnou z jiných důvodů (např. povolání).⁷⁹ Definičním znakem není samotné pronásledování.⁸⁰ Ačkoli neexistuje všeobíhající definice „společenské vrstvy“, základními prvky tohoto sousloví jsou sdílené zájmy, hodnoty nebo zázemí.⁸¹

3.1.3.5 Zastávání určitých politických názorů

Předpokladem pro naplnění definice uprchlíka je v tomto případě skutečnost, že osoba zastává politické názory, které nejen že se liší od názorů vlády, ale především

⁷³ Příručka UNHCR. Op. cit. 36, odst. 72.

⁷⁴ Ibid, odst. 74.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ GOODWIN-GILL, Guy S. *The Refugee in International Law*. Op. cit. 27, s. 45.

⁷⁷ Příručka UNHCR. Op. cit. 36, odst. 75.

⁷⁸ Ibid, odst. 77.

⁷⁹ HONUSKOVÁ, Věra. *Definice uprchlíka a její výklad a aplikace v současném mezinárodním právu*. Op. cit. 20, s. 101.

⁸⁰ Ibid, s. 102.

⁸¹ GOODWIN-GILL, Guy S. *The Refugee in International Law*. Op. cit. 27, s. 47.

nejsou ze strany úřadů tolerovány a staly se předmětem pozornosti úřadů nebo jsou určité osobě připisovány.⁸² Nemusí jít přitom o názory, které byly explicitně vyjádřeny, mohou být například patrné z podtextu jednání určité osoby.⁸³

3.1.4 Osoba je neschopna přijmout nebo odmítá ochranu své vlasti

Výraz, že osoba „je neschopna přijmout ochranu své vlasti“, naznačuje okolnosti, které jsou mimo její vůli (např. válečný stav, občanská válka nebo jiné nepokoje) a které brání zemi její státní příslušnosti v poskytování ochrany nebo činí tuto ochranu neúčinnou.⁸⁴ V případě odmítnutí ochrany se naproti tomu jedná o situaci, kdy je ochrana ze strany země státní příslušnosti dostupná, ale z důvodu opodstatněných obav z pronásledování ji osoba odmítá. Ve vztahu k uprchlíkům bez státní příslušnosti je pojem „své vlasti“ (myšleno země státní příslušnosti) nahrazen výrazem „země bývalého pobytu“.⁸⁵

3.2 Cesační klauzule

Jak jsem uvedla výše, cesační neboli pozastavující klauzule vymezuje podmínky, za kterých uprchlík přestává být uprchlíkem. Je obsažena v článku 1 odst. C Úmluvy o uprchlících, jehož znění je následující:

„Tato úmluva pozbývá platnosti pro jakoukoli osobu spadající pod podmínky odstavce A, jestliže:

- 1. se dobrovolně znovu postavila pod ochranu země své státní příslušnosti; nebo*
- 2. potom, co ztratila státní příslušnost znovu ji dobrovolně nabyla; nebo*
- 3. nabyla novou státní příslušnost a nachází se pod ochranou země své nové státní příslušnosti; nebo*
- 4. dobrovolně se znovu usadila v zemi, kterou opustila, nebo do které se nevrátila z obav před pronásledováním; nebo*
- 5. nemůže dále odmítat ochranu země své státní příslušnosti, poněvadž okolnosti, pro které byla uznána uprchlíkem, tam přestaly existovat. Tento odstavec se nevztahuje na uprchlíka spadajícího pod odstavec A/1/ tohoto článku, který je schopen uvést pro odmítnutí ochrany země své státní příslušnosti naléhavé důvody podložené předcházejícím pronásledováním.*
- 6. je-li osobou bez státní příslušnosti, je uprchlík schopen vrátit se do země svého bývalého pobytu, poněvadž okolnosti, pro které byl uznán uprchlíkem, tam přestaly existovat. Tento*

---

⁸² Příručka UNHCR. Op. cit. 36, odst. 80.

⁸³ HONUSKOVÁ, Věra. *Definice uprchlíka a její výklad a aplikace v současném mezinárodním právu*. Op. cit. 20, s. 109 a 112.

⁸⁴ Příručka UNHCR. Op. cit. 36, odst. 98.

⁸⁵ Článek 1 odst. C bod 6 Úmluvy o uprchlících.

odstavec se nevztahuje na uprchlíka spadajícího pod odstavec A/1/ tohoto článku, který je schopen uvést naléhavé důvody podložené předchozím pronásledováním pro odmítnutí návratu do země svého bývalého pobytu.“

Úmluva o uprchlících se tak dle Šturmy v souladu s jejím článkem 1 odst. C přestane aplikovat, pokud „došlo ke změně podmínek, v důsledku které již mezinárodní ochrana není nezbytná“, přičemž „změna podmínek závisí buď na vůli zúčastněných stran (v první řadě samotného uprchlíka), nebo na událostech, které se odehrály v zemi původu.“⁸⁶ První čtyři cesační klauzule (článek 1 odst. C body 1 až 4) představují změnu v situaci uprchlíka, kterou vyvolal on sám,^{87,88} zatímco poslední dvě (článek 1 odst. C body 5 a 6) spočívají v tom, že důvody, aby se určitá osoba stala uprchlíkem, již pominuly^{89,90}. Je nicméně potřeba zdůraznit, že článek 1 odst. C Úmluvy o uprchlících by měl být vykládán restriktivně, aby nedocházelo k nedůvodnému odejmutí právního postavení uprchlíka.⁹¹ Podrobnější rozbor jednotlivých cesačních klauzulí je nad rámec této práce.

3.3 Exkluzivní klauzule

Exkluzivní neboli vylučující klauzule vymezuje okolnosti, za kterých je osoba z aplikace Úmluvy o uprchlících vyloučena i přesto, že splňuje pojmové znaky uprchlíka. Je obsažena v článku 1 odst. D, E a F Úmluvy o uprchlících:

„D. Tato úmluva se nevztahuje na osoby, které v současné době užívají ochrany nebo podpory od jiných orgánů nebo odborných organizací Spojených národů než Vysokého komisaře Spojených národů pro uprchlíky.

E. Tato úmluva se nevztahuje na osobu, které příslušné úřady země, ve které se usadila, udělily práva a povinnosti spojené s udělením státní příslušnosti této země.

F. Ustanovení této úmluvy se nevztahují na žádnou osobu, o níž jsou vážné důvody se domnívat, že

a) se dopustila zločinu proti míru, válečného zločinu nebo zločinu proti lidskosti, ve smyslu mezinárodních dokumentů obsahujících ustanovení o těchto zločinech;

b) se dopustila vážného nepolitického zločinu mimo zemi svého azylu dříve, než jí bylo povoleno se tam usadit jako uprchlík;

---

⁸⁶ ŠTURMA, Pavel. Současná mezinárodněprávní ochrana uprchlíků. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 38, s. 31.

⁸⁷ Příručka UNHCR. Op. cit. 36, odst. 114.

⁸⁸ GOODWIN-GILL, Guy S. *The Refugee in International Law*. Op. cit. 27, s. 80 – 84.

⁸⁹ Příručka UNHCR. Op. cit. 36, odst. 115.

⁹⁰ GOODWIN-GILL, Guy S. *The Refugee in International Law*. Op. cit. 27, s. 84 – 87.

⁹¹ Příručka UNHCR. Op. cit. 36, odst. 116.

c) je vinna činy, které jsou v rozporu se zásadami a cíli Spojených národů.“

Článek 1 odst. D Úmluvy o uprchlících se týká osob, které se již těší ochraně či pomoci OSN⁹²; článek 1 odst. E Úmluvy o uprchlících se vztahuje na osoby, které nejsou považovány za potřebující mezinárodní ochranu⁹³; a článek 1 odst. F Úmluvy o uprchlících vyjmenovává kategorie osob, které nejsou považovány za zasluhující si mezinárodní ochranu.^{94,95} Poslední z uvedených ustanovení je reakcí na vývoj mezinárodního práva po druhé světové válce.⁹⁶ Stejně jako v případě cesační klauzule je podrobnější rozbor jednotlivých vylučujících klauzulí nad rámec této práce.

4 Zásada non-refoulement

V článku 33 Úmluvy o uprchlících je obsažena jedna ze zásadních povinností států, a to zákaz vyhoštění a navrácení (refoulement) uprchlíka do země, kde by jeho život nebo osobní svoboda byla ohrožena:

„1. Žádný smluvní stát nevyhostí jakýmkoli způsobem nebo nevrátí uprchlíka na hranice země, ve kterých by jeho život či osobní svoboda byly ohroženy na základě jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení.

2. Výhody tohoto ustanovení však nemohou být požadovány uprchlíkem, který z vážných důvodů může být považován za nebezpečného v zemi, ve které se nachází, nebo který poté, co byl usvědčen konečným rozsudkem ze zvláště těžkého trestného činu, představuje nebezpečí pro společnost této země.“

Důležitost tohoto ustanovení vyplývá mj. i z článku 42 Úmluvy o uprchlících, podle kterého nemůže smluvní stát od článku 33 Úmluvy o uprchlících učinit výhradu. Zásada non-refoulement je navíc natolik významnou, že se stala součástí obecného mezinárodního práva.⁹⁷ Jako taková je závazná pro všechny státy včetně těch, které dosud k Úmluvě o uprchlících a/nebo Protokolu nepřistoupily.⁹⁸ Do popředí tato zásada vstupuje mj. i při posuzování žádostí o azyl.

Dle Jílka je pojem „vyhoštění“ vyhrazen osobám, které pobývají na území státu v souladu s vnitrostátním právem a může zahrnovat „soudní, správní či policejní

---

⁹² GOODWIN-GILL, Guy S. *The Refugee in International Law*. Op. cit. 27, s. 91 – 93.

⁹³ Ibid, s. 93 – 95.

⁹⁴ Ibid, s. 95 – 114.

⁹⁵ Příručka UNHCR. Op. cit. 36, odst. 140.

⁹⁶ ŠTURMA, Pavel. Současná mezinárodněprávní ochrana uprchlíků. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 38, s. 34.

⁹⁷ FELLER, Erika; TÜRK, Volker; NICHOLSON, Frances. *Refugee Protection in International Law : UNHCR's Global Consultations on International Protection*. Op. cit. 41, s. 178.

⁹⁸ Metodický pokyn k extradici a mezinárodní ochraně uprchlíků. Ženeva : UNHCR, 2008, odst. 8.

opatření zajišťující odchod cizince z území dotčeného státu“.⁹⁹ Pojem „navrácení“ se pak týká osob, „*kteří již vstoupili do země, ale ještě se v ní neusadili*“.¹⁰⁰ Praxí států však došlo k rozšíření zásady non-refoulement tak, že „*se jí dnes rozumí jak nevrácení, tak i neodmítnutí uprchlíka na hranici, jestliže by tím byl ohrožen jeho život nebo svoboda*“¹⁰¹, což konstatuje i Goodwin-Gill.¹⁰² Se zásadou non-refoulement úzce souvisí i požadavek na přezkoumání okolností každého jednotlivého případu. Proto odmítnutí ochrany bez prošetření individuálních okolností by bylo v rozporu se zákazem refoulement.¹⁰³ Dále je třeba zdůraznit, že zákaz „*nevyhostit jakýmkoli způsobem nebo nevrátit uprchlíka na hranice země*“ obsažený v článku 33 Úmluvy o uprchlících se nevztahuje pouze na vyhoštění či navrácení do státu původu dané osoby, ale týká se nevyhoštění či nenavrácení do jakéhokoliv státu, v němž by tato osoba čelila ohrožení života nebo svobody.¹⁰⁴

Odstavec 2 článku 33 Úmluvy o uprchlících obsahuje dvě výjimky ze zákazu vyhoštění a navrácení. První z nich se týká osoby, která je z vážných důvodů považována za nebezpečnou v zemi, kde se nachází. Druhá se vztahuje k osobě, která byla usvědčena ze zvláště těžkého trestného činu a představuje tak nebezpečí pro společnost dané země. V případě výjimky, kdy je osoba „nebezpečná v (pro) zemi“, musí být prokázáno, že dotyčná osoba „*představuje pro hostitelskou zemi aktuální nebo budoucí nebezpečí. Musí se jednat o nebezpečí velmi vážné, nikoli jen nebezpečí nižšího řádu, a musí představovat hrozbu pro národní bezpečnost hostitelské země*“.¹⁰⁵ Pokud se jedná o druhou výjimku, tedy kdy osoba je „nebezpečná pro společnost“, dotyčná osoba musí „*být nejen odsouzena za zvlášť těžký trestný čin, ale musí být navíc prokázáno, že vzhledem k tomuto trestnému činu a odsouzení za něj představuje tato osoba velmi vážné aktuální nebo budoucí nebezpečí pro společnost hostitelské země*“.¹⁰⁶

---

⁹⁹ JÍLEK, Dalibor. *Odpověď mezinárodního práva na hromadné uprchlictví*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1996, s. 91.

¹⁰⁰ JÍLEK, Dalibor. *Odpověď mezinárodního práva na hromadné uprchlictví*. Op. cit. 99, s. 91.

¹⁰¹ ŠTURMA, Pavel. *Současná mezinárodněprávní ochrana uprchlíků*. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 38, s. 40.

¹⁰² GOODWIN-GILL, Guy S. *The Refugee in International Law*. Op. cit. 27, s. 123.

¹⁰³ FELLER, Erika; TÜRK, Volker; NICHOLSON, Frances. *Refugee Protection in International Law : UNHCR's Global Consultations on International Protection*. Op. cit. 41, s. 118.

¹⁰⁴ FELLER, Erika; TÜRK, Volker; NICHOLSON, Frances. *Refugee Protection in International Law : UNHCR's Global Consultations on International Protection*. Op. cit. 41, s. 122.

¹⁰⁵ Metodický pokyn UNHCR k extradici a mezinárodní ochraně uprchlíků. Op. cit. 98, odst. 14, bod (i).

¹⁰⁶ Metodický pokyn UNHCR k extradici a mezinárodní ochraně uprchlíků. Op. cit. 98, odst. 14, bod (ii).

Z uvedeného vyplývá, že zákaz vyhoštění a navrácení obsažený v článku 33 Úmluvy o uprchlících není vzhledem k popsaným výjimkám absolutní.

5 Evropská úmluva o ochraně lidských práv

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod je lidskoprávní úmluvou, která byla sjednána v rámci Rady Evropy a tvoří základ regionální mezinárodněprávní ochrany lidských práv. Evropský soud pro lidská práva dokonce prohlásil Úmluvu za „ústavní instrument evropského veřejného pořádku“¹⁰⁷. Úmluva obsahuje spolu s dodatkovými protokoly katalog základních lidských práv a svobod, který se smluvní státy v souladu s článkem 1 Úmluvy zavázaly přiznat každému, kdo podléhá jejich jurisdikci (tedy jak vlastnímu občanu, tak cizinci). K zajištění plnění závazků, které státy převzaly, byl Úmluvou zřízen Evropský soud pro lidská práva¹⁰⁸, který rozhoduje na základě podaných mezistátních a individuálních stížností¹⁰⁹ o porušení ustanovení Úmluvy. V souladu s článkem 47 odst. 1 Úmluvy může Soud na žádost Výboru ministrů Rady Evropy také vydávat poradní stanoviska o právních otázkách týkajících se výkladu Úmluvy a jejích protokolů.

Poté, co dne 1. listopadu 1998 vstoupil v platnost Protokol č. 11 k Úmluvě, došlo ke změně mechanismu, na základě kterého je o podaných stížnostech rozhodováno. Do platnosti Protokolu č. 11 se kontrolní mechanismus skládal ze Soudu a Evropské komise pro lidská práva (dále jen „Komise“), která zkoumala přijatelnost podaných stížností, snažila se o smírná urovnání sporu a případně se předběžně vyjadřovala k porušení práv a svobod, které namítal stěžovatel. K Soudu se pak k projednání dostaly jen ty případy, které mu předložila Komise nebo některý ze smluvních států.¹¹⁰ Od 1. listopadu 1998 jsou všechny podané stížnosti předkládány přímo Soudu. Ten rozhoduje jak o jejich přijatelnosti, tak o meritu věci. Cílem Protokolu č. 11, který, jak se později ukázalo, se nepodařilo splnit, bylo urychlení projednávání stížností.¹¹¹

---

¹⁰⁷ Rozsudek ESLP ve věci *Loizidou v. Turecko* ze dne 23. března 1995, stížnost č. 15318/89, § 75.

¹⁰⁸ Článek 19 Úmluvy.

¹⁰⁹ Články 33 a 34 Úmluvy.

¹¹⁰ HUBÁLKOVÁ, Eva. *Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech*. In: *Bulletin advokacie*. 2013, zvláštní číslo, s. 6.

¹¹¹ LAMBERT, Héléne. *The position of aliens in relation to the European Convention on Human Rights*. Human rights fines, No. 8. Council of Europe Publishing, 2007, s. 5-6. Dostupné z: <http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-08%282007%29.pdf> [cit. 2014-10-01].

Další vývoj v procesní stránce Úmluvy přinesl Protokol č. 14 k Úmluvě, který vstoupil v platnost dne 1. června 2010 a měl za úkol zvýšit efektivitu kontrolního mechanismu Úmluvy¹¹². Došlo k zavedení funkce samosoudce a stížnosti tak nyní projednávají: samosoudce, tříčlenné výbory, sedmičlenné senáty a velký senát.¹¹³ Pravomoc samosoudce se v souladu s článkem 27 Úmluvy vztahuje na prohlášení stížnosti za nepřijatelnou nebo na vyškrtnutí individuální stížnosti ze seznamu případů Soudu (např. věci již byla vyřešena; stěžovatel nemíní trvat na své stížnosti), pokud takové rozhodnutí lze učinit bez dalšího přezkoumávání. Pouze tato pravomoc příslušela do platnosti Protokolu č. 14 výborům, nově k ní přibyla i možnost rozhodnout v merituu věci, pokud je stížnost přijatelná a jejím předmětem je otázka již vyřešená ustálenou judikaturou Soudu.¹¹⁴ Nedojde-li ze strany výboru k jednomyslnému rozhodnutí, postoupí stížnost senátu, který rozhodne o přijatelnosti stížnosti a merituu věci.¹¹⁵ Za podmínek článku 30 Úmluvy „*vyvolává-li případ projednávaný senátem závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo jejích protokolů, nebo může-li vyřešení otázky vést k rozporu s rozsudkem vynesným Soudem dříve, může senát, dokud nevynese rozsudek, postoupit případ velkému senátu, s výjimkou případů, kdy se některá ze stran vysloví proti.*“ Velký senát funguje zároveň jako jakási odvolací instance, a to v případech, kdy v souladu s článkem 43 Úmluvy podá zúčastněná strana ve stanovené lhůtě žádost o nové posouzení věci. Velký senát této žádosti vyhoví a o věci znovu rozhodne, pokud případ „*vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu nebo provádění Úmluvy či jejích protokolů, nebo závažnou otázku všeobecné povahy*“¹¹⁶. Další novinkou, kterou zavedl Protokol č. 14, je nový požadavek ohledně přijatelnosti individuální stížnosti, kdy Soud prohlásí za nepřijatelnou stížnost, pokud „*stěžovatel neutrpěl podstatnou újmu, ledaže dodržování lidských práv zaručených v Úmluvě a v jejích Protokolech vyžaduje přezkoumání stížnosti, přičemž z tohoto důvodu nemůže být odmítnut žádný případ, který nebyl řádně posouzen vnitrostátním soudem*“¹¹⁷. Existence podstatné újmy je založena na myšlence, že porušení práva přiznaného Úmluvou musí dosáhnout minimálního stupně závažnosti. Toto posouzení závisí na všech okolnostech

---

¹¹² ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. dopl. vyd. Praha : C.H. Beck, 2010, s. 37.

¹¹³ Článek 26 odst. 1 Úmluvy.

¹¹⁴ Článek 28 odst. 1 Úmluvy.

¹¹⁵ Článek 29 Úmluvy.

¹¹⁶ Článek 43 odst. 2 Úmluvy.

¹¹⁷ Článek 35 odst. 3 písm. b) Úmluvy.

daného případu. Skutečnost, že stěžovatel situaci subjektivně vnímá jako podstatnou újmu, musí být odůvodněna objektivními důvody.¹¹⁸ Jednou z dalších podmínek přijatelnosti (vedle požadavků, aby stížnost nebyla anonymní; aby nešlo o opakované podání v téže věci – projednávané Soudem nebo jinou mezinárodní instancí bez uvedení nových důležitých informací; a aby stížnost nebyla zjevně bezdůvodná, neslučitelná s ustanoveními Úmluvy nebo zneužívající právo na stížnost) je vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků nápravy a podání stížnosti ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné vnitrostátní rozhodnutí.¹¹⁹

Soud může konstatovat, že došlo k porušení Úmluvy a zároveň může stěžovateli přiznat spravedlivé zadostiučinění. Nemá však pravomoc rušit vnitrostátní právní akty v případě, kdy dojde k závěru, že jimi Úmluva byla porušena. V souladu s článkem 46 Úmluvy se smluvní státy zavázaly, že se konečnými rozsudky Soudu ve věci, v níž jsou účastníky řízení, budou řídit. Protože mají rozhodnutí Soudu především deklaratorní povahu (konstatování porušení Úmluvy), záleží způsob jejich výkonu na odpovědném státu – je na státu, zda zvolí nápravu cestou opatření individuální nebo obecné povahy.¹²⁰ Nad výkonem rozhodnutí Soudu dohlíží Výbor ministrů. Pokud se tento výbor domnívá, že dotčený smluvní stát se končným rozsudkem odmítá řídit, může se pro posouzení této otázky obrátit na Soud. Pokud Soud shledá, že se stát skutečně rozsudkem vydaným ve věci neřídí, postoupí věc Výboru ministrů, aby zvážil přijetí vhodných opatření - může po příslušném státu požadovat přijetí individuálních opatření k nápravě újmy způsobené stěžovateli, a dále přijetí všeobecných opatření, která by podobnému porušení Úmluvy zabránila v budoucnu (dle povahy porušení může Výbor ministrů např. požadovat změnu právních předpisů či správní praxe, pokud tyto byly příčinou porušení)¹²¹. Navíc nepodrobí-li se stát opatřením Výboru ministrů stanoveným za účelem zajištění výkonu rozsudku Soudu, poruší tím i článek 3 Statutu Rady Evropy

---

¹¹⁸ HUBÁLKOVÁ, Eva. Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech. Op. cit. 110, s. 38.

¹¹⁹ Článek 35 odst. 1 Úmluvy.

¹²⁰ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. Op. cit. 112, s. 36.

¹²¹ Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Rozsudky Evropského soudu pro lidská práva*. In: Ministerstvo zahraničních věcí ČR [online]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/coe.strasbourg/cz/ceska_republika_a_rada_evropy/rozsudky_evropskeho_soudu_pro_lidska/index.html [cit. 2014-10-01].

(dále jen „Statut“)¹²². Výbor ministrů poté může v souladu s článkem 8 Statutu pozastavit právo státu na zastoupení nebo dokonce uvedeného člena z Rady Evropy vyloučit.¹²³

Na závěr je třeba uvést, že Soud opakovaně ve svých rozhodnutích zdůrazňuje, že Úmluva je „živým nástrojem“ (*living instrument*), a musí proto být vykládána ve světle dnešních podmínek, přičemž tento přístup se netýká jen hmotných práv chráněných Úmluvou, ale i těch jejích ustanovení, která řídí provádění Úmluvy.¹²⁴ Úmluva tak má být aplikována způsobem, který zaručuje její praktičnost a účinnost.¹²⁵

6 Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Právo azylu není nikde v textu Úmluvy ani jejích Protokolech výslovně obsaženo. Pokud jde o problematiku vyhoštění cizinců, ta byla částečně upravena cestou dodatkového Protokolu č. 4 k Úmluvě, konkrétně jeho článkem 4, který obsahuje zákaz hromadného vyhoštění cizinců¹²⁶ (podrobněji viz. bod 6.5). Vzhledem k uvedenému je ochrana uprchlíků skrze Úmluvu zajištěna nepřímou cestou judikatury Soudu.¹²⁷ Ačkoli si tedy státy zachovaly volnost ve své vnitrostátní úpravě azylového práva, tato úprava nesmí vést k porušení závazků, které pro stát vyplývají z Úmluvy.¹²⁸ Z uvedeného plyne, že i přesto, že se uprchlík (příp. žadatel o azyl) nemůže přímo dovolávat práva na azyl s ohledem na absenci úpravy tohoto práva v Úmluvě (vyjma shora uvedeného případu hromadného vyhoštění upraveného v článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě), může namítat porušení jiného práva Úmluvou přiznaného, které by smluvní stát nepřímou porušil například v důsledku přijetí opatření vedoucího k vyhoštění. V souladu

---

¹²² Článek 3 Statutu Rady Evropy: „Každý člen Rady Evropy uznává zásadu právního státu a zaručuje všem osobám pod jeho jurisdikcí dodržování lidských práv a základních svobod. Je povinen upřímně a efektivně spolupracovat při naplňování cíle Rady Evropy definovaného v kapitole I.“

¹²³ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. Op. cit. 112, s. 36.

¹²⁴ Srov. rozsudek ESLP ve věci Loizidou v. Turecko. Op. cit. 107, § 71; rozsudek ESLP ve věci Selmouni v. Francie ze dne 28. července 1999, stížnost č. 25803/94, § 101.

¹²⁵ Srov. rozsudek ESLP ve věci Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie ze dne 23. února 2012, stížnost č. 27765/09, § 175.

¹²⁶ ŠTURMA, Pavel. *Evropský soud pro lidská práva a nepřímá ochrana uprchlíků*. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. 2. dopl. vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 120.

¹²⁷ MCADAM, Jane. *Complementary Protection in International Refugee Law*. Oxford : Oxford University Press, 2007, s. 137.

¹²⁸ ŠTURMA, Pavel. *Evropský soud pro lidská práva a nepřímá ochrana uprchlíků*. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 126, s. 122.

s judikaturou Soudu přichází v úvahu porušení článků 3, 5 a 8 Úmluvy, ale také článku 13 Úmluvy, který zaručuje právo na účinný prostředek nápravy.^{129,130}

V případech týkajících se azylu a uprchlictví může jít zároveň i o exteritoriální aplikaci Úmluvy, kdy k porušení práva zaručeného Úmluvou má dojít na území nesmluvního státu ovšem v přímém důsledku vyhoštění ze smluvního státu.¹³¹ Soud spojuje exteritoriální aplikaci Úmluvy většinou s vyhoštěním osoby do země, kde existuje reálné riziko mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy^{132,133} (blíže k článku 3 Úmluvy viz. bod 6.1).

Podrobněji k otázce, jak Soud nepřímo skrze svou rozhodovací praxi zajišťuje ochranu uprchlíků (popř. žadatelů o azyl) viz. následující výklad. Jeho strukturu jsem pojala tak, že nejprve uvedu dle mého názoru klíčová rozhodnutí Soudu pro otázku azylu a uprchlictví, a to vylíčením skutkových okolností jednotlivých případů a uvedením závěrů, ke kterým Soud dospěl. Skutkové pozadí jednotlivých případů jsem se rozhodla do své práce zahrnout proto, aby bylo patrné, co Soud k přijetí oněch klíčových závěrů vedlo. Poté přistoupím ke shrnutí těchto závěrů ve vztahu ke konkrétnímu ustanovení Úmluvy.

6.1 Judikatura k článku 3 Úmluvy

Článek 3 Úmluvy zní:

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

Právo chráněné článkem 3 Úmluvy se vztahuje přímo k osobní integritě a lidské důstojnosti člověka. Ve vztahu k azylu a uprchlictví je ochrana poskytovaná článkem 3 Úmluvy úzce spojena se zásadou non-refoulement vyjádřenou v článku 33 Úmluvy o uprchlících (podrobněji viz. bod 6.1.7).

---

¹²⁹ GOODWIN-GILL, Guy S. *Asylum*. Op. cit. 9, s. 99.

¹³⁰ GOODWIN-GILL, Guy S. *The Refugee in International Law*. Op. cit. 27, s. 315.

¹³¹ ŠTURMA, Pavel. Evropský soud pro lidská práva a nepřímá ochrana uprchlíků. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 126, s. 122.

¹³² MCADAM, Jane. *Complementary Protection in International Refugee Law*. Op. cit. 127, s. 143.

¹³³ Srov. rozsudek ESLP ve věci Soering v. Spojené království ze dne 7. července 1989, stížnost č. 14038/88, § 86.

6.1.1 Cruz Varas a ostatní proti Švédku

Řízení¹³⁴ bylo zahájeno stížností podanou v říjnu 1989 panem Hector Cruz Varasem (dále jen pro účely bodu 6.1.1 „stěžovatel“), jeho ženou a synem (dále společně pro účely bodu 6.1.1 „stěžovatelé“), chilskými státními občany.

Skutkový stav

V lednu roku 1987 stěžovatel přicestoval do Švédska a požádal zde o politický azyl. V červnu téhož roku za ním přijela jeho manželka spolu s jejich synem. Při výslechu švédskou policií ohledně jeho žádosti o azyl stěžovatel uvedl, že se v roce 1970 stal členem Socialistické strany, jejímž členem zůstal i po státním převratu v roce 1973, kdy se k moci dostal generál Pinochet. V roce 1971 se zároveň stal členem Revoluční dělnické fronty a spolupracoval na vytvoření opozice proti Pinochetovu režimu. Dále tvrdil, že v letech 1973, 1974, 1976 a 1985 byl opakovaně zatčen, přičemž s ním bylo v průběhu zatčení špatné zacházeno a jeho přítel, který byl v jednom z případů zatčen spolu s ním, byl zbit.

V dubnu roku 1988 rozhodly švédské orgány o vyhoštění stěžovatele a rovněž zamítly žádosti stěžovatelů o azyl s tím, že stěžovatelovy politické důvody neshledaly dostatečně závažnými pro vyhovění žádosti. Odvolání stěžovatele bylo v září téhož roku zamítnuto. Následně stěžovatel předložil policejnímu orgánu nové skutečnosti, které dle jeho názoru představovaly překážky pro výkon rozhodnutí o vyhoštění a žádal o nové rozhodnutí o jeho žádosti. Uvedl, že mu hrozí pronásledování, mučení a možná i smrt v případě návratu do Chile, a to vzhledem k tomu, že ve Švédsku od svého příjezdu spolupracuje s radikální organizací, která se snaží zabít generála Pinocheta. Tato spolupráce zahrnuje i roznášení letáků na podporu politických vězňů v Chile, což by mohlo být známo chilské bezpečnostní agentuře. I tato jeho nová žádost včetně následného odvolání byla zamítnuta. Stěžovatel žádost znovu zopakoval a při výslechu uvedl, že v letech 1986 a 1987 byl opakovaně zastaven na ulici, naložen do auta a odvezen do jakési vyšetřovací místnosti, kde byl opakovaně bit za účelem získání informací o opozičních představitelích. Byla mu přikládána zbraň k hlavě a byl mučen mj. elektrickými šoky do genitálií a konečníku. Tvrzení o mučení bylo podloženo lékařskou zprávou, ve které bylo dále uvedeno, že stěžovatel trpí posttraumatickou stresovou poruchou. Stěžovatel tvrdil, že tyto informace nesdělil švédským úřadům

---

¹³⁴ Rozsudek ESLP ve věci Cruz Varas a ostatní v. Švédsko ze dne 20. března 1991, stížnost č. 15576/89.

dříve, neboť se obával, že spolupracují s chilskou policií a vzhledem k předchozím zkušenostem už nikomu nevěřil. I přes tyto nové skutečnosti rozhodly švédské úřady v říjnu roku 1989 o vyhoštění stěžovatele, a to s odůvodněním, že stěžovatel měl mnoho příležitostí pro sdělení uvedených informací švédským úřadům, učinil to ale až těsně před svým vyhoštěním, kdy zcela změnil svou výpověď a tím se jeho tvrzení dostala do vzájemného rozporu a ovlivnila tak jeho důvěryhodnost. Stěžovatel byl tedy v říjnu 1989 vyhoštěn a jeho rodina se ukryla ve Švédsku.

Co se týče situace v Chile, bylo konstatováno, že zde od roku 1988 byla provedena řada změn ústavy směřujících k demokracii, v roce 1989 vyhrál v prezidentských volbách kandidát bývalé opoziční Křesťansko-demokratické strany a Chile od té doby ratifikovalo řadu mezinárodních úmluv o lidských právech.

Právní posouzení

Stěžovatelé namítali, že vyhoštění stěžovatele představuje porušení článku 3 Úmluvy vzhledem k hrozbě, že bude mučen chilskými orgány a vzhledem k traumatu, že bude navrácen do země, kde byl dříve takovému jednání podroben. A dále, že vyhoštění syna stěžovatele by bylo také v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

Soud na úvod odkázal na své rozhodnutí ve věci Soering proti Spojenému království, v němž konstatoval, že *„rozhodnutí jednoho smluvního státu o vydání uprchlé osoby může vznést otázku v rámci článku 3 Úmluvy, a tak založit odpovědnost státu podle Úmluvy, existují-li závažné důvody domnívat se, že dotčená osoba, bude-li vydána, bude čelit reálné hrozbě mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu v zemi, která se dožaduje vydání.“*¹³⁵ Soud dále uvedl, že ačkoli se v posuzovaném případě nejedná o vydání, ale o vyhoštění, má za to, že shora uvedené závěry z případu Soering platí i pro rozhodnutí o vyhoštění, a to i tehdy, když k vyhoštění stěžovatele již došlo.¹³⁶

Soud zaujal názor, že vzhledem k okolnosti, že povaha odpovědnosti smluvních států spočívá v případech tohoto typu ve vystavení jednotlivce riziku špatného zacházení, je *„třeba existenci tohoto rizika hodnotit zejména s ohledem na skutečnosti, které byly známy nebo měly být smluvnímu státu známy v době rozhodnutí o vyhoštění; není však vyloučeno, aby se přihlíženo i k informacím, které vyjdou najevo po vyhoštění.“*

¹³⁵ Soering v. Spojené království. Op. cit. 133, § 91.

¹³⁶ Cruz Varas a ostatní v. Švédsko. Op. cit. 134, § 70.

*Uvedené může být rozhodující při zhodnocení, jak stát posoudil riziko a oprávněné obavy žadatele.*¹³⁷

V posuzovaném případě Soud dospěl k závěru, že lékařské zprávy skutečně potvrzují, že stěžovatel byl podroben nelidskému zacházení, ale nebylo prokázáno, že by se tak stalo ze strany chilských úřadů. Navíc i když Soud připustí, že stěžovatelé mají ztížené možnosti v otázce podložení jejich tvrzení listinnými důkazy, skutečnost, že informace o nelidském zacházení stěžovatel nejdříve zamlčel a oznámil je švédským úřadům až osmnáct měsíců po prvním výslechu, vznáší pochybnosti o stěžovatelově důvěryhodnosti. Navíc některé ze stěžovatelových politických aktivit nebyly ani doloženy. Dále Soud zdůraznil, že vzhledem k zlepšení politické situace v Chile se řada uprchlíků rozhodla k dobrovolnému návratu ze Švédska i jiných zemí.

S ohledem na shora uvedené Soud dospěl k závěru, že nebyly doloženy podstatné důvody pro závěr, že vyhoštěním do Chile by byl stěžovatel vystaven reálné hrozbě nelidského či ponižujícího zacházení, a proto článek 3 Úmluvy nebyl porušen. Uvedený závěr zaujal Soud i ve vztahu k traumatu, které mělo být stěžovateli jeho vyhoštěním způsobeno, a to právě s ohledem na skutečnost, že nebylo prokázáno, že by se jeho obavy zakládaly na nějakém závažném důvodu. Co se týče porušení článku 3 Úmluvy ve vztahu k synovi stěžovatele, Soud ani v tomto případě neshledal skutkové okolnosti nasvědčující, že by jeho vyhoštěním došlo k porušení Úmluvy.

6.1.2 Vilvarajah a ostatní proti Spojenému království

Řízení¹³⁸ bylo zahájeno stížnostmi pana Vilvarajaha, pana Skandarajaha, pana Sivakumarana, pana Navratnasingama a pana Rasalingama (dále jen pro účely bodu 6.1.2 společně „stěžovatelé“) podanými v srpnu a prosinci roku 1987.

Skutkový stav

Stěžovatelé byly státní občané Srí Lanky a zároveň, co do etnického původu, Tamilové. Všichni shodně uvedli, že byli při několika příležitostech zadrženi armádními silami a brutálně zbiti. Navíc během útoku armády, jehož cílem bylo znovudobytí severních provincií země z rukou tamilské separatistické skupiny „LTTE“, ztratili veškerý svůj majetek a byly ohroženy i jejich životy. Lidé z oblasti byli armádními

¹³⁷ Cruz Varas a ostatní v. Švédsko. Op. cit. 134, § 76.

¹³⁸ Rozsudek ESLP ve věci Vilvarajah a ostatní v. Spojené království ze dne 30. října 1991, stížnosti č. 13163/87, 13164/87, 13165/87, 13447/87 a 13448/87.

složkami bez udání důvodů zadržování, někteří i mučení. Proto stěžovatelé odcestovali v roce 1987 ze země a ve Velké Británii následně požádali o azyl. Jejich žádosti byly zamítnuty a stěžovatelé neuspěli ani v rámci soudního přezkumu zamítavých rozhodnutí. Britské úřady došly k závěru, že nebyl prokázán opodstatněný strach z pronásledování, jak vyžaduje Úmluva o uprchlících. Uvedly, že incidenty, kterým byli stěžovatelé vystaveni, se odehrály v době občanských nepokojů a byly součástí činnosti armády zaměřené na potlačení těchto nepokojů a odhalení tamilských extremistů jako osob za ně odpovědných. Vzhledem k tomu, že se tyto události odehrávaly v oblastech hustě obydlených Tamily, zasáhly i řadu nevinných lidí. Avšak takovéto vojenské akce zaměřené na odhalení tamilských extremistů nelze považovat za cílené pronásledování ostatních osob, které jsou jimi dotčeny. Incidenty, kterými byli stěžovatelé dotčeni, tak nebyly cílené konkrétně na jejich osoby. Vzhledem k tomu tak nešlo o individuální pronásledování ve smyslu Úmluvy o uprchlících. V únoru roku 1988 tak byli stěžovatelé posláni zpět na Srí Lanku. Jejich právní zástupce následně podal odvolání proti zamítnutí jejich žádostí o azyl, které podložil mj. zprávami o aktuální situaci stěžovatelů na Srí Lance. Odvolání bylo vyhověno a stěžovatelům bylo dovoleno vrátit se do Velké Británie. Po návratu podali nové žádosti o azyl, o kterých v době rozhodování Soudu nebylo rozhodnuto.

Co se týče situace na Srí Lance, bylo konstatováno, že konflikt mezi Sinhalesi a menšinovými Tamily má kořeny daleko v historii a vedl k sériím pogromů vůči Tamilům, které akcelerovali v 80. letech 20. století. Ke zklidnění situace došlo až koncem roku 1987, kdy se následně začalo množství občanů Srí Lanky dobrovolně navracet do země. Přesto i koncem roku 1987 existovaly zprávy o problémech s nedostatkem jídla a zdravotní péče v postižených oblastech.

Právní posouzení

Stěžovatelé ve své stížnosti namítali, že jejich vyhoštění na Srí Lanku v únoru 1988 představovalo nelidské a ponižující zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

Soud na úvod připomněl, že právo na politický azyl není obsaženo ani v Úmluvě ani jejích Protokolech.¹³⁹ Dále odkázal na své rozhodnutí ve věci Cruz Varas a ostatní proti Švédsku, kde konstatoval, že vyhoštění žadatele o azyl smluvním státem může vznést otázku v rámci článku 3 Úmluvy a tak založit odpovědnost státu podle Úmluvy,

---

¹³⁹ Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 102.

existují-li závažné důvody domnívat se, že dotčená osobě čelí reálné hrozbě mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu v zemi, do které byla navrácena.¹⁴⁰

Stěžovatelé svá shora uvedená tvrzení doplnili o argument, že po návratu na Srí Lanku tři z nich byli zadrženi tamními bezpečnostními složkami a byli mučeni či s nimi bylo jinak špatně zacházeno. Dle vlády riziko, kterému byli stěžovatelé vystaveni, je stejné jako to, kterému čelí mnoho dalších mužů v případě občanských nepokojů. Toto riziko vychází z celkové situace na Srí Lance a čelí mu všichni civilisté. Zjištění porušení článku 3 Úmluvy v posuzovaném případě by tak vedlo k tomu, že všechny osoby v obdobné situaci, které čelí riziku v důsledku občanských nepokojů ve státě, kde žijí, by měly právo nebyť navráceni a uvedené by potenciálně umožnilo velkému množství lidí vstup do země, což by bylo spojeno se závažnými sociálními i ekonomickými důsledky.

Soud zopakoval svůj závěr z rozhodnutí ve věci Cruz Varas a ostatní proti Švédsku, dle kterého je třeba existenci rizika vystavení jednotlivce špatnému zacházení hodnotit zejména s ohledem na skutečnosti, které byly nebo měly být smluvnímu státu známy v době rozhodnutí o vyhoštění; není však vyloučeno, aby se přihlíženo i k informacím, které vyjdou najevo po vyhoštění.¹⁴¹ Dále doplnil, že „špatné zacházení musí dosáhnout určité minimální úrovně závažnosti, aby spadalo do působnosti článku 3 Úmluvy. Posouzení tohoto minima, je relativní a závisí na všech okolnostech případu“.¹⁴² Zároveň Soud s odkazem na své rozhodnutí ve věci Soering proti Spojenému království konstatoval, že zkoumání existence nebezpečí špatného zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy musí být velice precizní s ohledem na absolutní povahu tohoto ustanovení a skutečnost, že zakotvuje jednu ze základních hodnot demokratické společnosti.¹⁴³

Soud uvedl, že z předložených důkazů je patrné, že v únoru 1988 došlo k zlepšení situace na severu a východě Srí Lanky a že většina bojů v této oblasti skončila. I přes skutečnost, že příležitostně ještě docházelo na některých místech k bojům, začalo UNHCR s dobrovolným repatriačním programem již na konci roku 1987, což samo o

---

¹⁴⁰ Cruz Varas a ostatní v. Švédsko. Op. cit. 134, § 70.

¹⁴¹ Ibid, § 76.

¹⁴² Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 107.

¹⁴³ Soering v. Spojené království. Op. cit. 133, § 88.

sobě značí, že se situace zlepšila na tolik dostatečně, že umožnila repatriaci velkého množství Tamilů na Srí Lanku. Dle Soudu tak jemu předložené důkazy nenasvědčují, že by situace stěžovatelů byla horší než ostatních osob tamilské komunity či jiných mladých Tamilů vracejících se do země. Nicméně vzhledem k tomu, že situace byla nadále neklidná, existovala stále možnost, že by stěžovatelé mohli být zadrženi a mohli s nimi být špatně zacházeno. Dle Soudu ale „*pouhá možnost špatného zacházení není sama o sobě dostačující pro porušení článku 3 Úmluvy*“.¹⁴⁴

S ohledem na shora uvedené Soud uzavřel, že navrácením stěžovatelů na Srí Lanku v únoru 1988 nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy.

6.1.3 Chahal proti Spojenému království

Spor¹⁴⁵ byl zahájen stížností podanou v červenci 1993 čtyřmi členy rodiny Chahal - panem Chahalem (dále jen pro účely bodu 6.1.3 „stěžovatel“), jeho ženou (oba státní příslušníci Indie) a jejich dvěma dětmi (britští občané), přičemž všichni byli Sikhové.

Skutkový stav

Stěžovatel žil od roku 1971 ve Spojeném království. V lednu roku 1984 jel s rodinou navštívit příbuzné do Punjabu, přičemž několikrát navštívil i Zlatý chrám, nejposvátnější svatyni Sikhů. Následně se stal vyznavačem Sikhismu, začal dodržovat principy ortodoxního Sikhismu a také se zapojil do organizování odporu na podporu autonomie Punjabu. V březnu 1984 byl zadržen punjabskou policií, přičemž byl vězněn v nehygienických podmínkách, byl spoutaný, bit do bezvědomí, dostával elektrické šoky a byl podroben předstírané popravě. Následně byl propuštěn, aniž by byl z čehokoliv obviněn a v květnu téhož roku se vrátil do Spojeného království, kde se stal vůdčí osobností sikhské komunity. Pomáhal organizovat demonstrace v Londýně na protest proti krokům indické vlády při útoku na Zlatý chrám. V roce 1985 byl stěžovatel zadržen na základě zákona o předcházení terorismu, a to pro podezření z účasti na spiknutí, které mělo za cíl zavraždit indického předsedu vlády během jeho oficiální návštěvy Spojeného království. Byl však propuštěn pro nedostatek důkazů. V roce 1986 byl dvakrát zatčen a vyslýchán, neboť byl podezřelý, že byl zapojen do společenství

---

¹⁴⁴ Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 111.

¹⁴⁵ Rozsudek ESLP ve věci Chahal v. Spojené království ze dne 15. listopadu 1996, stížnost č. 22414/93.

usilujícího o zavraždění některých umírněných Sikhů ve Spojeném království. V obou případech byl bez obvinění propuštěn. V témže roce byl však obžalován v souvislosti se svou účastí na nepokojích v Londýně a byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce šesti měsíců.

V srpnu roku 1990 rozhodl britský ministr vnitra o vyhoštění stěžovatele s odůvodněním, že stěžovatel svou přítomností ve Spojeném království představuje hrozbu pro národní bezpečnost. Následně byl stěžovatel zajištěn za účelem vyhoštění. Stěžovatel požádal o politický azyl a tvrdil, že by měl oprávněný strach z pronásledování ve smyslu Úmluvy o uprchlících, pokud by se vrátil do Indie. Uvedl, že by byl podroben mučení, což dokládal mj. poukazem na své zadržení a mučení v Punjabu v roce 1984; na své aktivity ve Spojeném království; odkazem na zprávy Amnesty International, dle kterých dochází k mučení a vraždám těch, kteří jsou indickými úřady vnímáni jako sikhští radikálové, především ze strany punjabské policie; apod. Jeho žádost o azyl byla zamítnuta v březnu 1991. S ohledem na prvky národní bezpečnosti obsažené v tomto případě nebylo možné podat odvolání proti příkazu k vyhoštění. Stěžovatel v srpnu roku 1991 požádal o soudní přezkum rozhodnutí o zamítnutí žádosti o azyl a příkazu k vyhoštění, nicméně byl ve všech stupních neúspěšný. V zamítavých rozhodnutích bylo mj. uvedeno, že s ohledem na články 32 a 33 Úmluvy o uprchlících i kdyby byl stěžovatel vystaven nebezpečí pronásledování, neměl by nárok ochranu dle Úmluvy o uprchlících kvůli hrozbě, kterou představuje pro národní bezpečnost.

Právní posouzení

Stěžovatel mj. namítal, že vyhoštěním do Indie by byl vystaven riziku mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení v rozporu se článkem 3 Úmluvy, a dále že jeho zadržení bylo příliš dlouhé a soudní kontrola byla neefektivní a pomalá, čímž došlo k porušení článku 5 odst. 1 a 4 Úmluvy.

Soud na úvod odkázal na rozhodnutí ve věci *Vilvarajah* a ostatní proti Spojenému království, ve kterém uvedl, že smluvní strany mají právo kontrolovat vstup, pobyt a vyhoštění cizinců, a dále, že právo na politický azyl není obsaženo v Úmluvě

ani v jejích protokolech¹⁴⁶. Nicméně také konstatoval, že v judikatuře Soudu panuje ustálený právní názor, že vyhoštění provedené smluvní stranou Úmluvy může vyvolávat pochybnosti v rámci článku 3 a tudíž zakládat smluvní straně odpovědnost na základě Úmluvy, jestliže byly předloženy závažné důvody, na jejichž základě se lze domnívat, že pokud by dotyčná osoba vyhoštěna, hrozilo by jí v cílové zemi reálné nebezpečí zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Za takových okolností vyplývá z článku 3 Úmluvy povinnost nevyhostit dotčenou osobu do dané země.¹⁴⁷

Soud se nejprve zabýval otázkou, zda skutečnost, že stěžovatel mohl ohrožovat národní bezpečnost, ovlivňuje závazek státu podle článku 3 Úmluvy. Stát argumentoval implicitním omezením článku 3, které umožňuje smluvnímu státu vyhostit jednotlivce do přijímajícího státu, i když zde existuje reálná hrozba špatného zacházení, pokud je vyhoštění nezbytné z důvodu národní bezpečnosti. Na podporu tohoto tvrzení odkázal na články 32 a 33 Úmluvy o uprchlících. Vláda uvedla, že hrozba, kterou jednatel představuje pro národní bezpečnost smluvního státu, by měla být brána v potaz při posuzování otázek v rámci článku 3 Úmluvy, neboť existují různé stupně rizika špatného zacházení. Čím větší je riziko špatného zacházení, tím nižší váhu bude mít hrozba vůči národní bezpečnosti. Tam, kde ale existují značné pochybnosti ve vztahu k riziku špatného zacházení, ohrožení národní bezpečnosti by mohlo převážit s ohledem na ochranu obecného zájmu společnosti oproti ochraně práv jednotlivce. Stěžovatel naopak tvrdil, že národní bezpečnost neodůvodňuje vystavení jednotlivce riziku špatného zacházení o nic více, než by ospravedlňovala přímé použití mučení.

Soud uvedl, že si je vědom potíží, kterým v moderní době státy čelí při ochraně svých občanů před terorismem, nicméně i „za těchto okolností Úmluva absolutně zakazuje mučení a nelidské nebo ponižující zacházení, a to bez ohledu na chování oběti. Na rozdíl od většiny podstatných ustanovení Úmluvy nepřipouští článek 3 s ohledem na článek 15 Úmluvy žádné výjimky, a to dokonce ani v případě mimořádné situace ohrožující život národa.“¹⁴⁸ Dle soudu je zákaz špatného zacházení dle článku 3 stejně

---

¹⁴⁶ Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 102; Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 73.

¹⁴⁷ Soering v. Spojené království. Op. cit. 133, § 90-91; Cruz Varas a ostatní v. Švédsko. Op. cit. 134, § 69-70; Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 103 ; Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 74.

¹⁴⁸ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 79; srov. rozsudek ESLP ve věci Irsko v. Spojené království ze dne 18. ledna 1978, stížnost č. 5310/71, §163.

absolutní i v případech vyhoštění. Pokud tedy existují závažné důvody domnívat se, že jednotlivce by byl vystaven reálné hrozbě zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy při jeho vyhoštění do jiného státu, nastupuje odpovědnost smluvního státu chránit takového jednotlivce proti uvedenému zacházení¹⁴⁹. Za takových okolností „jednání dotyčné osoby, jakkoli nežádoucí či nebezpečné, nemůže být při rozhodování v rámci článku 3 Úmluvy relevantní. Ochrana podle článku 3 Úmluvy je tedy širší, než jak je stanoveno v člancích 32 a 33 Úmluvy o uprchlících“.¹⁵⁰ Jak Soud uvedl již v rozsudku ve věci Soering proti Spojenému království, není zde žádný prostor pro porovnávání/vážení rizika špatného zacházení a důvodů pro vyhoštění při určení, zda nastupuje odpovědnost státu podle článku 3 Úmluvy.¹⁵¹ S ohledem na uvedené není proto nutné, aby Soud v daném případě posuzoval tvrzení vlády o teroristických aktivitách stěžovatele a o hrozbě, kterou představuje pro národní bezpečnost.¹⁵² Soud dále uvedl, že i přes jisté zmírnění povstaleckého násilí v Punjabu stále existují důkazy, že nadále přetrvávají problémy týkající se porušování lidských práv ze strany bezpečnostních složek v této oblasti.

Ze všech těchto důvodů, zejména s ohledem na zapojení punjabské policie do zabíjení a únosů i v oblastech, které nespádají do jejich působnosti, a dále vzhledem k doloženým tvrzením o vážném porušování lidských práv také ze strany příslušníků indických bezpečnostních sil i v jiných částech Indie, Soud shledal, že existuje riziko, že by stěžovatel byl podroben zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy v případě, kdy by byl navrácen do Indie. Pokud by tedy byl vykonán příkaz k vyhoštění, článek 3 Úmluvy by byl porušen.

6.1.4 Ahmed proti Rakousku

Řízení¹⁵³ bylo zahájeno stížností somálského občana pana Sharif Hussein Ahmeda z prosince 1994.

Skutkový stav

---

¹⁴⁹ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 80; Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 103.

¹⁵⁰ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 80.

¹⁵¹ Soering v. Spojené království. Op. cit. 133, § 89.

¹⁵² Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 82.

¹⁵³ Rozsudek ESLP ve věci Ahmed v. Rakousko ze dne 17. prosince 1996, stížnost č. 25964/94.

Stěžovatel opustil v říjnu 1990 Somálsko a přicestoval do Rakouska, kde v listopadu téhož roku požádal o azyl. Při výslechu ohledně jeho žádosti o azyl uvedl, že jeho strýc byl aktivním členem „USC“ (United Somali Congress), a že jeho otec a bratr, kteří členy USC nebyli, strýci pomáhali, následkem čehož byli v květnu 1990 popraveni. Od té doby byl on i jeho rodina podezříváni z příslušnosti k USC a z účasti na povstáních. Stěžovateli bylo následně zabaveno auto a byl napaden. Opustil proto Somálsko ze strachu, že by mohl být uvězněn a popraven. Stěžovatelova žádost o azyl byla v dubnu 1991 zamítnuta, ale k jeho odvolání mu byl ministrem vnitra přiznán status uprchlíka ve smyslu Úmluvy o uprchlících. V odůvodnění bylo uvedeno, že stěžovatele vzhledem k jeho činnosti v opoziční skupině a celkové situaci v zemi nelze navrátit do Somálska. Jeho výpověď, která se jevila jako věrohodná, prokázala, že existují důvody obávat se, že v případě návratu by čelil pronásledování ve smyslu Úmluvy o uprchlících.

V roce 1993 byl stěžovatel soudem odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání dva a půl roku pro pokus trestného činu loupeže. V souladu s rakouskými zákony tak pozbyl status uprchlíka a byl vůči němu vydán příkaz k vyhoštění (s odkazem na ustanovení článku 33 odst. 2 Úmluvy o uprchlících a s odůvodněním, že v důsledku usvědčení ze spáchání zvláště těžkého trestného činu stěžovatel představuje nebezpečí pro rakouskou společnost), který měl být vykonán po odpykání si trestu. Po propuštění z výkonu trestu byl stěžovatel vzat do vazby právě s ohledem na příkaz k vyhoštění. K odvolání stěžovatele proti příkazu k vyhoštění bylo rozhodnuto, že mu hrozí nebezpečí z pronásledování, a proto byl výkon příkazu k vyhoštění odložen na jeden rok s možností prodloužení této lhůty.

Právní posouzení

Stěžovatel tvrdil, že pokud by byl vyhoštěn do Somálska, byl by zde podroben zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Dále uvedl, že vzhledem k tomu, že mu bylo rakouskými orgány v květnu roku 1992 přiznáno postavení uprchlíka, došlo k uznání, že v jeho případě existuje riziko zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Dle zpráv o situaci v Somálsku se zde situace od této doby nijak nezměnila, a proto je stále vystaven nebezpečí pronásledování v případě návratu do země původu.

Soud na úvod¹⁵⁴ zopakoval závěry, ke kterým dospěl ve svých dřívějších rozhodnutích a připomněl, že „*aktivita dotčené osoby, jakkoli nežádoucí nebo nebezpečná, nemohou být v případě článku 3 Úmluvy relevantní a ochrana poskytovaná článkem 3 Úmluvy je tak širší, než jak je koncipovaná v článku 33 Úmluvy o uprchlících*“.¹⁵⁵

V posuzovaném případě Soud považoval za významný především fakt, že rakouské úřady přiznaly stěžovateli status uprchlíka s poukazem na jeho činnost v opoziční skupině a celkovou situaci v Somálsku, čímž byla dle jejich názoru prokázána důvodná obava, že by v případě návratu čelil pronásledování ve smyslu Úmluvy o uprchlících. Nicméně když došlo k odebrání tohoto statusu v důsledku spáchání trestného činu stěžovatelem, nebraly úřady důsledky spojené s vyhoštěním stěžovatele v úvahu. K otázce současné (myšleno v době rozhodování Soudu) situace v Somálsku Soud uvedl, že se od roku 1992 vůbec nezměnila, že tam nadále probíhá občanská válka a pokračují boje o moc. Dle Soudu tak nic nenasvědčuje tomu, že by nebezpečí, kterému by byl stěžovatel vystaven v roce 1992 (doba rozhodnutí rakouských úřadů o přiznání statusu uprchlíka), pominulo, nebo že by byl jakýkoliv orgán veřejné moci schopný zajistit stěžovateli ochranu.

Soud s ohledem na shora uvedené rozhodl, že vyhoštění stěžovatele do Somálska by bylo porušením článku 3 Úmluvy, dokud hrozí, že by zde byl vystaven mučení nebo nelidskému či ponižujícímu zacházení.

6.1.5 D. proti Spojenému království

Řízení¹⁵⁶ bylo zahájeno stížností podanou panem D., občanem státu Svatý Kryštof a Nevis, v únoru roku 1996.

Skutkový stav

V lednu roku 1993 přiletěl stěžovatel do Spojeného království. V terminálu letiště byl zatčen za držení kokainu a následně byl v květnu 1993 odsouzen k šesti letům odnětí svobody. Pro dobré chování byl po třech letech propuštěn a následně byl umístěn do zařízení pro zajištění cizinců za účelem jeho vyhoštění do země původu. V průběhu výkonu trestu byla u stěžovatele diagnostikována nákaza virem HIV a onemocnění

¹⁵⁴ Ahmed v. Rakousko. Op. cit. 153, § 38-40.

¹⁵⁵ Ibid, § 41; Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 80.

¹⁵⁶ Rozsudek ESLP ve věci D. v. Spojené království ze dne 2. května 1997, stížnost č. 30240/96.

syndromem získaného selhání imunity (AIDS). Krátce před propuštěním z vězení stěžovatel požádal o povolení k pobytu z důvodu soucitu, neboť návratem do Svatého Kryštofa by ztratil přístup k lékařské péči, které se mu nyní dostávalo, a tím by došlo ke zkrácení délky jeho života. Jeho žádost byla zamítnuta (i v následním soudním přezkumu žádosti).

K otázce stěžovatelova zdravotního stavu bylo v lékařských zprávách uvedeno, že stěžovatel je v pokročilém stádiu nemoci, trpí infekcemi, přičemž dle zprávy z ledna roku 1996 by se délka jeho života podstatně zkrátila, kdyby byl navrácen do země původu, kde není dostupný žádný lék, který v současnosti užívá, ani léčba infekcí, které se u něj v budoucnu pravděpodobně vyskytnou. Při současném typu léčby mu bylo v červnu 1996 předpovězeno osm až dvanáct měsíců života, nicméně bez této léčby by se prognóza zkrátila na polovinu. Navíc dle zprávy Vysoké komise pro východní karibské státy není ve Svatém Kryštofovi nezbytná léčba dostupná. Proto řídicí lékař věznice, kde byl stěžovatel ve výkonu trestu, požádal s ohledem na skutečnost, že potřebná léčba je široce a volně dostupná ve Velké Británii, o zohlednění tohoto faktu při rozhodování o vyhoštění žadatele.

Právní posouzení

Stěžovatel se domáhal určení, že jeho navrhované vyhoštění ze Spojeného království, pokud by bylo provedeno, by představovalo porušení mj. článku 3 Úmluvy. Tvrdil, že jeho vyhoštění do Svatého Kryštofa by ho vystavilo nelidskému a ponižujícímu zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy, odsoudilo by ho v posledních dnech jeho života k bolesti a utrpení, izolaci, špíně a bídě. Navíc v zemi původu nemá žádné blízké příbuzné ani přátele, kteří by se mu mohli věnovat v době blížící se smrti, nemá zde ani žádné ubytování, finanční prostředky ani přístup k jakékoli formě sociální podpory. Dále dle něj bylo prokázáno, že kdyby byl zbaven své současné léčby, uspíšilo by to jeho smrt s ohledem na omezené možnosti zdravotnických zařízení ve Svatém Kryštofu. Jeho smrt by tak byla nejenom uspíšena, ale došlo by k ní za nelidských a ponižujících podmínek.

Vláda naopak tvrdila, že stěžovatel by nebyl v zemi původu vystaven žádnému zacházení, které by porušovalo článek 3 Úmluvy. Stěžovatel by se dle vlády nacházel ve stejné situaci jako ostatní oběti AIDS ve Svatém Kryštofu. I když by léčba či léky tam

dostupné zaostávaly oproti péči poskytnuté ve Spojeném království, to samo o sobě nepředstavuje porušení článku 3 Úmluvy.

Soud úvodem konstatoval, že vzal na vědomí závažnost trestného činu, který stěžovatel spáchal, a plně si uvědomuje problémy, kterým čelí smluvní státy v boji proti škodám způsobeným ve společnosti prostřednictvím dodávek drog ze zahraničí. Výkon sankcí uvalených na osoby zapojené do obchodování s drogami, včetně vyhoštění cizích drogových dealerů jako je žadatel, je oprávněnou reakcí na tento problém.¹⁵⁷ Nicméně při výkonu tohoto práva na vyhoštění uvedených cizinců musí mít smluvní strany na paměti článek 3 Úmluvy, který zakotvuje jednu ze základních hodnot demokratické společnosti. Toto ustanovení zakazuje absolutně mučení nebo nelidské či ponižující zacházení nebo trestání a tyto záruky se uplatní bez ohledu na zavržení hodné jednání dotčené osoby.¹⁵⁸ Stěžovatel se fyzicky nacházel ve Spojeném království a spadal tak do jeho jurisdikce ve smyslu článku 1 Úmluvy. Bylo tedy na smluvním státě, aby zajistil stěžovatelova práva garantovaná mu článkem 3 Úmluvy bez ohledu na závažnost činů, kterých se stěžovatel dopustil.¹⁵⁹

Soud uznal, že doposud byla shora uvedená zásada použita Soudem v situacích, kdy nebezpečí špatného zacházení hrozilo jednotlivci ze strany orgánů veřejné moci anebo ze strany nestátních subjektů, kdy úřady nebyly schopny jednotlivci poskytnout patřičnou ochranu. Nicméně kromě těchto situací a s ohledem na zásadní význam článku 3 Úmluvy, „*musí Soud vytvořit dostatečnou pružnost použití tohoto ustanovení i v jiných souvislostech. Nelze tedy vyloučit žadatelův nárok podle článku 3 Úmluvy v případě, kdy riziko zakázaných jednání ve státě, kam má být osoba navrácena, vychází z faktorů, které nelze přímo ani nepřímo přičítat k odpovědnosti orgánů veřejné moci tohoto státu, nebo které, samy o sobě, nejsou v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Omezení použitelnosti článku 3 Úmluvy takovým způsobem by oslabilo jeho absolutní charakter. V takovém případě musí Soud nicméně podrobit všechny okolnosti daného případu přísné kontrole, a to zejména osobní situaci stěžovatele ve státě, kam má být vyhoštěn.*“¹⁶⁰

---

¹⁵⁷ D. v. Spojené království. Op. cit. 156, § 46.

¹⁵⁸ Ibid, § 47; Ahmed v. Rakousko. Op. cit. 153, § 40; Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 73-74.

¹⁵⁹ D. v. Spojené království. Op. cit. 156, § 48.

¹⁶⁰ Ibid, § 49.

Soud konstatoval, že žadatel se nachází v pokročilé fázi nevyléčitelné nemoci. Omezená kvalita jeho života vychází z dostupnosti léčby a léků ve Spojeném království. Je zde vážné nebezpečí, že podmínky, které by ho čekaly ve Svatém Kryštofu, by ho vystavily vážnému psychickému a fyzickému utrpení. Ve světle těchto výjimečných okolností a s ohledem na kritické stádium nemoci, ve kterém se stěžovatel nachází, by rozhodnutí o jeho vyhoštění do Svatého Kryštofa vedlo v rozporu s článkem 3 Úmluvy k nelidskému zacházení ze strany žalovaného státu. Ačkoli dle Soudu „nelze říci, že podmínky, kterým by stěžovatel čelil v domovském státě, jsou samy o sobě porušením článku 3 Úmluvy, vyhoštění by ho vystavilo skutečnému riziku umírání za velmi stresujících okolností a vedlo by tak k nelidskému zacházení“.¹⁶¹

Soud závěrem zdůraznil, že osoby, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody a čekají na vyhoštění, nemohou zásadně nárokovat setrvání na území smluvní strany z důvodu, aby mohly nadále těžit ze zdravotních, sociálních či jiných výhod poskytovaných v průběhu věznění ve státě, ze kterého mají být vyhoštěni.¹⁶² Nicméně vzhledem k výjimečným okolnostem tohoto případu Soud rozhodl, že vykonáním rozhodnutí o vyhoštění stěžovatele do Svatého Kryštofa by došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

6.1.6 Hirsi Jamaa a ostatní proti Itálii

Řízení¹⁶³ bylo zahájeno stížnostmi proti Italské republice podané v květnu 2009 jedenácti somálskými a třinácti eritrejskými občany (dále jen pro účely bodu 6.1.6 společně „stěžovatelé“). Stěžovatelé mj. namítali, že jejich transfer do Libye provedený italskými orgány porušil článek 3 Úmluvy a článek 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě.

Skutkový stav

Stěžovatelé byli mezi dvěma stovkami osob, které se plavily na třech lodích z Libye s cílem dosáhnout italských břehů. Když se jejich lodě nacházely zhruba 35 námořních mil jižně od ostrova Lampedusa, v maltské zóně pátrání a záchrany (search and rescue zone), byly zadrženy loděmi italské finanční správy a pobřežní policií, která pasažéry nalodila na italské vojenské lodě a přepravila je zpět do Tripolisu. Stěžovatelé uvedli, že během plavby je nikdo neinformoval, kam jsou převáženi a italská posádka se

¹⁶¹ D. v. Spojené království. Op. cit. 156, § 53.

¹⁶² Ibid, § 54.

¹⁶³ Rozsudek ESLP ve věci Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie ze dne 23. února 2012, stížnost č. 27765/09.

ani nesnažila zjistit jejich totožnost. Po příjezdu do Tripolisu byli předáni libyjským úřadům, což stěžovatelé dle svých tvrzení odmítli, ale přesto byli donuceni opustit italské lodě. Dle italského ministra vnitra, který se k incidentu později vyjádřil, byl zásah v naprostém souladu s novou bilaterální smlouvou, kterou Itálie uzavřela s Libyí a jejímž účelem bylo potlačení nelegální migrace na volném moři. Dva ze stěžovatelů umřeli za blíže nezjištěných okolností a čtrnáct z nich získalo status uprchlíka od Vysokého komisaře pro uprchlíky v Tripolisu.

Právní posouzení

Soud se nejdříve zabýval otázkou, zda stěžovatelé podléhali jurisdikci Itálie a zda tak byl naplněn článek 1 Úmluvy¹⁶⁴. Vláda nepopírala, že k dané události došlo na italské vojenské lodi, ale tvrdila, že italské orgány nevykonávaly nad stěžovateli absolutní a výlučnou kontrolu, ale pouze plnily svou povinnost záchrany osob na moři v nouzi uloženou jim Úmluvou o mořském právu¹⁶⁵, a že taková akce sama o sobě nezakládá jurisdikci státu, který ji provádí. Italské lodě se tak podle vlády omezily na pomoc lodím v nouzi a na zajištění bezpečnosti osob na palubě. Do Libye pak dotčené osoby dopravily v souladu s bilaterální dohodou, kterou Itálie s Libyí uzavřela. Stěžovatelé naopak tvrdili, že od okamžiku kdy nastoupili na italské lodě, byli pod výlučnou kontrolou Itálie. Poukázali především na článek 4 italského zákona (Navigation Code), v němž je stanoveno, že plavidla plující pod italskou vlajkou spadají do italské jurisdikce, a to i když plují mimo teritoriální vody.

Soud zdůraznil, že výkon pravomoci je nezbytnou podmínkou, aby smluvní stát mohl být odpovědný za jednání nebo opomenutí, které vedlo k tvrzenému porušení práv a svobod zaručených v Úmluvě.¹⁶⁶ Dále připomněl, že v souladu s mořským právem podléhá loď na volném moři výlučné pravomoci státu, pod jehož vlajkou pluje. Dle Soudu tato zásada mezinárodního práva v případech aktů učiněných na palubě lodí plujících pod státní vlajkou znamená exteritoriální výkon pravomoci tohoto státu. Soud proto uzavřel, že v projednávaném případě se události odehrály výhradně na italských lodích plujících pod italskou vlajkou, jejíž posádku tvořili výhradně italští vojáci,

---

¹⁶⁴ Článek 1 Úmluvy zní: „Vysoké smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody uvedené v Hlavě I této Úmluvy.“

¹⁶⁵ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu z roku 1982 (publ. pod č. 240/1996 Sb.).

¹⁶⁶ Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 70.

stěžovatelé byli pod neustálou a výlučnou de jure i de facto kontrolou italských úřadů, a proto podléhali italské jurisdikci.

Ve vztahu k článku 3 Úmluvy stěžovatelé namítali, že v důsledku toho, že byli navraceni do Libye, byli vystaveni riziku mučení nebo špatného či ponižujícího zacházení v Libyi a zemích svého původu, tedy Eritrei a Somálsku.

Soud se nejprve zabýval otázkou, zda stěžovatelé čelili riziku nelidského zacházení nebo trestání v Libyi a následně zkoumal, zda došlo k porušení článku 3 Úmluvy s ohledem na skutečnost, že čelili riziku navrácení do zemí svého původu. Ve vztahu k první otázce stěžovatelé namítali, že byli obětí svévolného odepření vstupu (refoulement), a to v rozporu s Úmluvou. Uvedli, že jim nebyla poskytnuta možnost napadnout jejich navrácení do Libye a podat žádost o mezinárodní ochranu k italským úřadům, ani jim nebyly poskytnuty žádné informace o cíli jejich plavby a oni se tak mylně domnívali, že je italská loď přepravuje do Itálie. Navíc se je italská posádka nesnažila identifikovat a ani se nezajímala o osobní situaci jednotlivých migrantů. Stěžovatelé dále tvrdili, že byli navraceni do země, kde jsou vážné důvody se domnívat, že by mohli být vystaveni zacházení v rozporu s Úmluvou. Z mnoha mezinárodních zdrojů dle jejich názoru vyplývá, v jakých nelidských a ponižujících podmínkách nelegální migranti zejména somálského a eritrejského původu v Libyi žijí. Navíc se jejich obavy ukázaly jako opodstatněné, neboť byli všichni vystaveni nelidským a nedůstojným podmínkám v průběhu zadržení po navrácení do Libye a po propuštění žili v nejistotě. Vláda naproti tomu poukázala na bilaterální smlouvy mezi Itálií a Libyí, které byly přijaty v reakci na zvyšující se migrační proudy mezi Afrikou a Evropou s cílem bojovat proti ilegální imigraci. Dále uvedla, že šlo o záchranou akci na volném moři, která nevyžadovala identifikaci dotčených osob. Dle tvrzení vlády stěžovatelé v žádném okamžiku nevyjádřili svůj úmysl požádat o azyl, a že za vyjádření takového úmyslu nelze považovat jejich žádost, aby nebyli předáni do rukou libyjských úřadů. Soud si opatřil i zprávy třetích stran a konkrétně ze zprávy Human Rights Watch vyplývalo, že v Libyi není žádný národní azylový systém a nelegální migranti jsou systematicky zadržováni a často vystaveni mučení a fyzickému násilí, včetně znásilnění. Navíc mohou být kdykoli navraceni do země původu.

Soud nejprve odkázal na svou ustálenou judikaturu, podle které mají smluvní státy právo na kontrolu vstupu a pobytu cizinců¹⁶⁷. Rovněž připomněl, že právo na azyl není obsaženo v Úmluvě ani jejích protokolech.¹⁶⁸ S odkazem na svá dřívější rozhodnutí Soud dále zdůraznil, že vyhoštění nebo vydání může vznést otázku v rámci článku 3 Úmluvy, a tak založit odpovědnost státu podle Úmluvy, pokud bude prokázáno, že existují závažné důvody se domnívat, že dotčená osoba, bude-li vyhoštěna, bude vystavena v přijímajícím státě reálné hrozbě zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy, a za těchto okolností vyplývá z článku 3 Úmluvy povinnost nevyhostit jedince do takové země.¹⁶⁹ Přičemž je dle Soudu nutné posuzovat důsledky vyhoštění s ohledem na situaci panující v přijímající zemi stejně jako s ohledem na osobní situaci stěžovatele.¹⁷⁰

Soud připustil, že státy, které tvoří vnější hranice Evropské unie, se v současné době potýkají se značnými obtížemi v souvislosti s rostoucím přílivem migrantů a žadatelů o azyl. Nicméně *„s ohledem na absolutní charakter článku 3 Úmluvy nelze stát jeho povinností vyplývajících z uvedeného ustanovení zprostit.“*¹⁷¹ Dle Soudu *„ochrana proti jednání zakázanému článkem 3 Úmluvy ukládá státům povinnost, aby nevyhostily osobu, které by v přijímající zemi hrozilo reálné nebezpečí, že bude podrobena takovému zacházení“*.¹⁷² Soud vyšel mj. z různých zpráv o situaci v Libyi, včetně shora popsané zprávy Human Rights Watch, a dále uvedl, že *„existence vnitrostátních právních předpisů a ratifikace mezinárodních smluv, které zaručují respektování základních práv, není sama o sobě dostatečná k zajištění adekvátní ochrany proti riziku špatného zacházení, pokud, jako v posuzovaném případě, spolehlivé zdroje uvádějí, že praxe je odchylná (...) a zjevně v rozporu se zásadami Úmluvy“*.¹⁷³ Soud také zdůraznil, že Itálie se nemůže vyhnout své odpovědnosti odkazem na své závazky z dvoustranných dohod s Libyí, neboť odpovědnost smluvních států podle Úmluvy trvá i ve vztahu ke smluvním závazkům, ke kterým státy přistoupily

---

¹⁶⁷ Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 113.

¹⁶⁸ Ibid; Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 102; Ahmed v. Rakousko. Op. cit. 153, § 38.

¹⁶⁹ Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 114; Soering v. Spojené království. Op. cit. 133, § 90-91; Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 103; Ahmed v. Rakousko. Op. cit. 153, § 39.

¹⁷⁰ Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 117; Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 108.

¹⁷¹ Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 122.

¹⁷² Ibid, § 123.

¹⁷³ Ibid, § 128; srov. rozsudek ESLP ve věci M.S.S. v. Belgie a Řecko ze dne 21. ledna 2011, stížnost č. 30696/09, § 353.

poté, co Úmluva nebo její Protokoly vstoupily v platnost.¹⁷⁴ Navíc dle Soudu byla situace v Libyi všeobecně známá a šlo si ji snadno ověřit z různých zdrojů. Proto Soud konstatoval, že italské úřady věděly nebo měly vědět, že stěžovatelé, jako nelegální migranti, budou v případě vyhoštění do Libye vystaveni zacházení v rozporu s Úmluvou, a že jim tak nebude poskytnuta žádná ochrana ze strany tohoto státu. Soud připomněl, „že je na vnitrostátních orgánech, čelí-li situaci, v níž jsou lidská práva systematicky porušována, aby si zjistily, jakému zacházení budou dotčené osoby v případě návratu vystaveny“.¹⁷⁵ Proto uzavřel, že pouhá skutečnost, že stěžovatelé nepožádali výslovně o azyl (ale pouze o nenavrácení do Libye) nezbavuje Itálii povinnosti dostát závazkům obsaženým v článku 3 Úmluvy. Soud navíc konstatoval, že ustanovení mezinárodního práva (i pokud jde o pravidlo *seach and rescue*) ukládají státům povinnost plnit závazky vyplývající z mezinárodního uprchlického práva, včetně principu non-refoulement.¹⁷⁶

Soud s ohledem na shora uvedené konstatoval, že v posuzovaném případě byly prokázány vážné důvody se domnívat, že riziko zacházení, kterému byli stěžovatelé vystaveni návratem do Libye, bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy, a proto přemístěním stěžovatelů do Libye je italské úřady, při plné znalosti faktů, vystavily zacházení v rozporu s Úmluvou.

Následně se Soud zabýval otázkou, zda došlo k porušení článku 3 Úmluvy s ohledem na skutečnost, že stěžovatelé čelili riziku navrácení do zemí svého původu. Stěžovatelé namítali, že jejich přemístění do Libye, kde uprchlíkům ani žadatelům o azyl není poskytována žádná ochrana, je vystavilo riziku navrácení do zemí jejich původu – do Somálska a Eritrey. Soud připomněl zásadu, podle které nepřímé vyhoštění cizince ponechává odpovědnost smluvního státu beze změny a je nutné, aby tento stát zajistil, že dotyčná osoba nebude vystavena reální hrozbě zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy v případě repatriace.¹⁷⁷ Dle Soudu „je věcí státu provádějící vyhoštění, aby zajistil, že země, do které dotčenou osobu přemísťuje nabízí dostatečné záruky, aby zabránila navrácení takové osoby do země původu, aniž by vyhodnotila riziko, kterému může tato osoba čelit“.¹⁷⁸ Uvedená povinnost státu je o to důležitější

---

¹⁷⁴ Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 129.

¹⁷⁵ Ibid, § 133.

¹⁷⁶ Ibid, § 134.

¹⁷⁷ Ibid, § 146; M.S.S. v. Belgie a Řecko. Op. cit. 173, § 342.

¹⁷⁸ Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 147.

v situacích, kdy země, do které osobu navrácí, není smluvním státem Úmluvy, jako je tomu v posuzovaném případě. V projednávaném případě tak nejde o posouzení, zda došlo k porušení Úmluvy v případě repatriace stěžovatelů, ale zda existovaly dostatečné záruky, že stěžovatelé nebudou svévolně navraceni do země svého původu, kdy dle jejich tvrzení by repatriací došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

Soud shledal, že dle dostupných informací čelí osoby násilně navracené do Somálska nebo Eritrey mučení a jsou zadržováni v nelidských podmínkách. Dle Soudu tak případný návrat stěžovatelů do zemí původu mohl porušit článek 3 Úmluvy. Proto musel Soud posoudit, zda italské orgány mohly důvodně předpokládat, že Libye poskytuje dostatečné záruky proti svévolné repatriaci. Soud zdůraznil, že Libye neratifikovala Úmluvu o uprchlících a v jejím právu absentuje jakákoliv forma ochrany pro uprchlíky. Soud měl tak za to, že když byli stěžovatelé přemístěni do Libye, italské orgány věděly nebo měly vědět, že jsou zde jen nedostatečné záruky ochrany stěžovatelů před hrozbou svévolného vyhoštění do zemí jejich původu. Měly si tak zjistit, jak libyjské úřady plní své závazky v otázce ochrany uprchlíků. Soud proto uzavřel, že přemístění stěžovatelů do Libye bylo porušením článku 3 Úmluvy, protože je vystavilo riziku svévolné repatriace.

6.1.7 Azyl a uprchlictví ve světle judikatury Soudu k článku 3 Úmluvy

Z článku 3 Úmluvy, který chrání osobní integritu a lidskou důstojnost člověka, vyplývají dva požadavky na chování států – jednak se musí zdržet jednání popsaného v uvedeném ustanovení, jednak musí podniknout opatření, která by takovému jednání zabránila a musí původce uvedených činů stíhat a trestat.¹⁷⁹ Z článku 3 Úmluvy tak mj. vyplývá povinnost státu nevracet jednotlivce do země, kde by byl podroben mučení nebo nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu.

Dle judikatury Soudu je zacházení nelidské v případě, že je úmyslně protahováno několik hodin a působí tělesné nebo duševní utrpení. Ponižující je zacházení, jehož účelem je vyvolat v oběti pocit strachu, úzkosti a méněcennosti, či oběť pokořit a ponižit a případně zlomit její fyzickou a psychickou odolnost.¹⁸⁰ Ponižující zacházení také může vést oběť k jednání proti jejímu přesvědčení nebo

¹⁷⁹ Selmouni v. Francie. Op. cit. 124, § 79 a 80.

¹⁸⁰ Rozlišení jednotlivých forem zakázaného jednání uvedeného v článku 3 Úmluvy provedl Soud v rozhodnutí Irsko v. Spojené království. Op. cit. 148, § 167.

vůli.¹⁸¹ Lze tedy shrnout, že v případě nelidského zacházení Soud zkoumá především „fyzickou bolest“ a zda jednání bylo předem promyšlené a trvalo delší dobu. V případě ponižujícího zacházení klade Soud důraz na emocionální ublížení či ublížení na důstojnosti, a dále posuzuje, zda uvedené jednání vyvolává pocity strachu, úzkosti a méněcennosti, pokoření či ponížení a zda vede ke zlomení fyzické či psychické odolnosti jednotlivce.¹⁸² Co se týče mučení, jde o úmyslné nelidské zacházení vyvolávající velmi závažné a kruté utrpení, jak vyslovil Soud v rozhodnutí ve věci Irsko proti Spojenému království.¹⁸³ Z uvedeného lze dovodit, že rozdíl mezi jednotlivými formami zakázaného zacházení je dán závažností způsobené újmy. Aby se navíc mohlo jednat o jednu ze zakázaných forem zacházení nebo trestu, musí takové zacházení nebo trest dosáhnout určité minimální úrovně závažnosti.¹⁸⁴ Posouzení této minimální úrovně závisí na všech okolnostech konkrétního případu, jako je délka zacházení, jeho psychické a fyzické důsledky a v některých případech také pohlaví, věk a zdravotní stav oběti.¹⁸⁵ V rozsudku ve věci Selmouni proti Francii však Soud zdůraznil, že vzhledem k tomu, že jednotlivá ustanovení Úmluvy je třeba vykládat s přihlédnutím k neustálému vývoji, mohou některá zacházení nebo jednání, která byla v minulosti označena jako nelidská nebo ponižující, být v budoucnu označena jinak (například jako mučení), a to s ohledem na stále rostoucí standard úrovně ochrany lidských práv a základních svobod, který vyžaduje přísnější pohled na jednání, které by mohlo základní hodnoty demokratické společnosti porušit.¹⁸⁶ V rozhodnutí ve věci Vilvarajah a ostatní proti Spojenému království Soud uvedl, že „*pouhá možnost špatného zacházení není sama o sobě dostačující pro porušení článku 3 Úmluvy*“.¹⁸⁷ Nicméně v případě, že je takové riziko dostatečně reálné a hrozí-li bezprostředně, pak ke konstatování, že článek 3 Úmluvy byl porušen, stačí.¹⁸⁸

---

¹⁸¹ Srov. rozsudek ESLP ve věci Jalloh v. Německo ze dne 11. července 2006, stížnost č. 54810/00, § 67.

¹⁸² HUBÁLKOVÁ, Eva. Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech. Op. cit. 110, s. 55-56; LAMBERT, Héléne. *The position of aliens in relation to the European Convention on Human Rights*. Op. cit. 111, s. 47

¹⁸³ Irsko v. Spojené království. Op. cit. 148, § 167.

¹⁸⁴ Ibid, § 162; Soering v. Spojené království. Op. cit. 133, § 100; Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 107.

¹⁸⁵ Soering v. Spojené království. Op. cit. 133, § 100.

¹⁸⁶ Selmouni v. Francie. Op. cit. 124, § 101

¹⁸⁷ Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 111.

¹⁸⁸ Srov. rozsudek ESLP ve věci Campbell a Cosans v. Spojené království ze dne 25. února 1982, stížnost č. 7511/76 a 7743/76, § 26; LAMBERT, Héléne. *The position of aliens in relation to the European Convention on Human Rights*. Op. cit. 111, s. 45 a 46.

Za jednání zakládající porušení článku 3 Úmluvy bylo Soudem ve věci D. proti Spojenému království označeno i vyhoštění stěžovatele do státu, kde je nedostupná odpovídající lékařská péče.¹⁸⁹ Soud však zdůraznil, že samotné podmínky lékařské péče v domovském státě nejsou porušením článku 3 Úmluvy, tím je ve spojení s těmito podmínkami právě vyhoštění, které by stěžovatele vystavilo reálnému riziku umírání za velmi stresujících okolností a vedlo by tak k nelidskému zacházení.¹⁹⁰ Nicméně uvedený případ neznámá, že jsou-li podmínky v zemi původu co do lékařské péče nuzné, stát nemůže dotčenou osobu vyhostit, či že by osoby čekající na vyhoštění si mohly nárokovat setrvání na území smluvního státu z důvodu, aby mohly nadále čerpat zdravotní, sociální a jiné výhody, které jim tento stát na rozdíl od domovského státu nabízí.¹⁹¹ K „nuzným“ podmínkám v domovském státu totiž musí přistoupit řada dalších faktorů, včetně posouzení dopadu uvedených podmínek na stěžovatele.¹⁹² Státy tak mohou navracet osoby do zemí, které neposkytují ekvivalentní ochranu lidských práv jako Úmluva, pokud nedojde k naprostému odepření ohroženého práva, což by vedlo k porušení Úmluvy.¹⁹³

V rozhodnutí ve věci Soering proti Spojenému království Soud konstatoval, že *„rozhodnutí jednoho smluvního státu o vydání uprchlé osoby může vznést otázku v rámci článku 3 Úmluvy, a tak založit odpovědnost státu podle Úmluvy, existují-li závažné důvody domnívat se, že dotčená osobě, bude-li vydána, bude čelit reálné hrozbě mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu v zemi, která se dožaduje vydání.“*¹⁹⁴ Uvedené Soud poté použil ve svých následných rozhodnutích i na případy týkající se rozhodnutí o vyhoštění.¹⁹⁵ Navíc ve věci D. proti Spojenému království Soud doplnil, že nelze vyloučit stěžovatelův nárok podle článku 3 Úmluvy ani v případě, kdy riziko zakázaných jednání ve státě, kam má být stěžovatel navrácen, vychází z faktorů, které nelze přímo ani nepřímo přičítat k odpovědnosti orgánů veřejné moci tohoto státu,

---

¹⁸⁹ D. v. Spojené království. Op. cit. 156, § 53.

¹⁹⁰ Ibid.

¹⁹¹ Ibid, § 54.

¹⁹² Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 111.

¹⁹³ MCADAM, Jane. *Complementary Protection in International Refugee Law*. Op. cit. 127, s. 167 pozn. č. 260-262

¹⁹⁴ Soering v. Spojené království. Op. cit. 133, § 91.

¹⁹⁵ Cruz Varas a ostatní v. Švédsko. Op. cit. 134, § 70; Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 102; Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 74 a 80; Ahmed v. Rakousko. Op. cit. 153, § 38-40; Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 114

nebo které, samy o sobě, nejsou v rozporu s článkem 3 Úmluvy¹⁹⁶ (v daném případě nedostatek lékařské péče, který ovšem ve svém důsledku představoval vystavení stěžovatele nelidskému zacházení).

Ačkoli není právo na azyl obsaženo v Úmluvě ani jejích protokolech¹⁹⁷, je právě pro otázku azylu a uprchlictví klíčové, že stát je za vyhoštění uprchlíka příp. žadatele o azyl odpovědný vždy, když jsou prokázány vážné důvody se domnívat, že hrozí reálné nebezpečí, že vyhoštěná osoba bude vystavena zacházení v rozporu s ustanovením článku 3 Úmluvy.¹⁹⁸ V případech, kdy existuje takové riziko, vyplývá z daného ustanovení povinnost dotčenou osobu nevyhostit.¹⁹⁹ Existenci rizika vystavení jednotlivce špatnému zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy je dle Soudu třeba hodnotit zejména s ohledem na skutečnosti, které byly nebo měly být smluvnímu státu známy v době rozhodnutí o vyhoštění, nicméně lze přihlížet i k informacím, které vyjdou najevo po vyhoštění.²⁰⁰ Je však třeba zdůraznit, že Soud nezkoumá odpovědnost přijímajícího státu, ale státu cizince vydávajícího. Pro vyvození jeho odpovědnosti však samozřejmě musí zkoumat podmínky v přijímající zemi - zda odpovídají či nikoliv standardům Úmluvy²⁰¹, a přihlíží také k osobní situaci dotčené osoby v tomto státě.²⁰² V případě Hirsi Jamaa a ostatní proti Itálii Soud doplnil, že ratifikace (ze strany přijímajícího státu) mezinárodních smluv, které zaručují respektování lidských práv, není dostatečná ke konstatování, že je v této zemi zajištěna adekvátní ochrana proti riziku špatného zacházení, a to navíc v případě, kdy spolehlivé zdroje uvádějí, že praxe v takovém státě je odchylná a je v rozporu se zásadami Úmluvy.²⁰³ Je proto na státu vyhošťujícího cizince, aby si zjistil, jakému zacházení bude dotčená osoba v případě návratu vystavena.²⁰⁴

---

¹⁹⁶ D. v. Spojené království. Op. cit. 156, § 49.

¹⁹⁷ Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 102; Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 73; Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 113.

¹⁹⁸ DIJK, Pieter; HOOFF, Fried; RIJN, Arjen; ZWAAK, Leo. (eds.) *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*. 4th ed. Antwerpen: Intersentia, 2006, s. 427-430, 433.

¹⁹⁹ Soering v. Spojené království. Op. cit. 133, § 90-91; Cruz Varas a ostatní v. Švédsko. Op. cit. 134, § 70; Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 103; Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 74; Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 114 a 123.

²⁰⁰ Cruz Varas a ostatní v. Švédsko. Op. cit. 134, § 76; Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 107.

²⁰¹ Soering v. Spojené království. Op. cit. 133, § 91.

²⁰² D. v. Spojené království. Op. cit. 156, § 49; Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 117.

²⁰³ Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 128; M.S.S. v. Belgie a Řecko. Op. cit. 173, § 353.

²⁰⁴ Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 133.

Právě v posledně uvedeném případě Soud zdůraznil, že v souvislosti s článkem 3 Úmluvy lze založit odpovědnost smluvního státu i v případě tzv. nepřímého vyhoštění, tedy v situaci, kdy smluvní stát navrací osobu do třetího státu a nikoliv do její domovské země. Smluvní stát si totiž dle Soudu musí zjistit, zda země, do které dotčenou osobu přemísťuje, nabízí dostatečné záruky proti navrácení takové osoby do státu jejího původu, pokud v takovém státě (státě původu) existuje riziko, že dotčená osoba bude vystavena zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy.²⁰⁵

Jak bylo uvedeno na úvod judikatury k uvedenému ustanovení (bod 6.1), ve vztahu k azylu a uprchlictví je ochrana poskytovaná článkem 3 Úmluvy úzce spojena se zásadou non-refoulement vyjádřenou v článku 33 Úmluvy o uprchlících (blíže k zásadě non-refoulement viz. kapitola 4). Goodwin-Gill uvádí, že „ačkoli Rada Evropy nikdy nepojala právo na azyl do právně závazného dokumentu, vždy po svých členech vyžadovala, aby s uprchlíky a žadateli o azyl zacházely ve zvlášť liberálním a humanitárním duchu, při plném respektování zásady non-refoulement“.²⁰⁶ K uvedenému je třeba doplnit následující. Článek 3 Úmluvy je obsažen ve výčtu práv, která jsou v souladu s ustanovením článku 15 odst. 2 Úmluvy nederogovatelná a jedná se tak o tzv. absolutní právo, které je považováno za kogentní normu obecného mezinárodního práva²⁰⁷. Nejenže tedy samotné ustanovení článku 3 Úmluvy, na rozdíl od většiny ostatních ustanovení Úmluvy, žádné výjimky pro omezení práva jím chráněného nepřipouští, ale státům není povoleno odstoupit od závazku zde obsaženého ani v případě války či jiného veřejného ohrožení státní existence. Soud ve svém rozhodnutí ve věci Soering proti Spojenému království konstatoval, že právě s ohledem na absolutní povahu tohoto ustanovení a skutečnost, že zakotvuje jednu ze základních hodnot demokratické společnosti, musí být zkoumán existence nebezpečí špatného zacházení, které je v rozporu s článkem 3 Úmluvy, velice precizní.²⁰⁸ Navíc dle Soudu stanoví Úmluva absolutní zákaz mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení či trestání bez ohledu na chování dotyčné osoby.²⁰⁹ Povaha trestného činu údajně spáchaného

²⁰⁵ Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 146 a 147.

²⁰⁶ GOODWIN-GILL, Guy S. *Asylum*. Op. cit. 9, s. 8.

²⁰⁷ ŠTURMA, Pavel. Evropský soud pro lidská práva a nepřímá ochrana uprchlíků. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 126, s. 124.

²⁰⁸ Soering v. Spojené království. Op. cit. 133, § 88.

²⁰⁹ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 79.

dotčenou osobou je tak pro účely článku 3 Úmluvy irelevantní.²¹⁰ Z uvedeného vyplývá, že v tomto ohledu má Úmluva vzhledem k zásadě non-refoulement širší rozsah než Úmluva o uprchlících.²¹¹ Článek 3 tak může poskytnout ochranu před vyhoštěním osobám výslovně vyloučeným z rozsahu působnosti Úmluvy o uprchlících.²¹² Dle Lambertové proto představuje Úmluva nejlepší možnou ochranu v souvislosti se zásadou non-refoulement.²¹³

6.2 *Judikatura k článku 5 Úmluvy*

Článek 5 Úmluvy zní:

„1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

- a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;*
- b) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila rozhodnutí vydanému soudem podle zákona, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem;*
- c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání;*
- d) jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonné zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán;*
- e) zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků;*
- f) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.*

2. Každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu.

3. Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu

---

²¹⁰ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 80; Ahmed v. Rakousko. Op. cit. 153, § 41.

²¹¹ DIJK, Pieter; HOOFF, Fried; RIJN, Arjen; ZWAAK, Leo. (eds.) *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*. Op. cit. 198, s. 438-439.

²¹² MCADAM, Jane. *Complementary Protection in International Refugee Law*. Op. cit. 127, s. 137 a 172.

²¹³ *Ibid.*, s. 139.

soudní pravomoci, a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotyčná osoba dostaví k přelíčení.

4. Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.

5. Každý, kdo byl zatčen nebo zadržen v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.“

Článek 5 Úmluvy upravuje právo na svobodu a osobní bezpečnost. Má tak výsadní postavení v rámci Úmluvy, neboť zakotvuje základní lidské právo, a to sice právo na svobodu jednotlivce a jeho ochranu před svévolnými zásahy ze strany státu.²¹⁴

6.2.1 Ammur proti Francii

Řízení²¹⁵ bylo zahájeno stížností čtyř somálských občanů – sourozenců jménem Amuur (dále jen pro účely bodu 6.2.1 „stěžovatelé“) podanou v březnu roku 1992.

Skutkový stav

Stěžovatelé přiletěli v březnu 1992 z Damašku (Sýrie) na pařížské letiště Orly. Prohlásili, že uprchli ze země svého původu, Somálska, protože po svržení režimu tamního prezidenta byly jejich životy v ohrožení a několik členů jejich rodiny bylo zavražděno. Neboť jejich pasy byly falešné, letištní a pohraniční policie jim odmítla povolit vstup na francouzské území a byli umístěni do Hotelu Arcade, jehož část byla z rozhodnutí ministerstva vnitra používána jako součást tranzitní zóny letiště. Stěžovatelé následně požádali francouzský Úřad pro ochranu uprchlíků a osob bez státní příslušnosti, aby jim přiznal status uprchlíků podle Úmluvy o uprchlících. Nicméně tento úřad konstatoval, že nemá pravomoc k takovému rozhodnutí, protože nezískali dočasné povolení k pobytu. Po dvaceti dnech od příletu jim ministr vnitra odmítl povolit vstup na území za účelem podání žádosti o azyl a bezprostředně poté byli stěžovatelé posláni zpět do Sýrie, aniž by jim bylo umožněno podat k příslušnému orgánu žádost o posouzení jejich uprchlického statusu. Ostatním osmnácti somálským občanům, kteří přiletěli do Francie společně s nimi a nebyli navraceni, byl později přiznán status uprchlíků.

---

²¹⁴ Srov. rozsudek ESLP ve věci Saadi v. Spojené království ze dne 29. ledna 2008, stížnost č. 13229/03, § 63.

²¹⁵ Rozsudek ESLP ve věci Ammur v. Francie ze dne 25. června 1996, stížnost č. 19776/1992.

Právní posouzení

Stěžovatelé namítali, že jejich držení v tranzitním prostoru pařížského letiště představovalo zbavení svobody v rozporu s článkem 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy. Poukazovali především na fyzické podmínky jejich zbavení svobody a na jeho nepřiměřenou délku, která byla dle jejich názoru rozhodujícím faktorem pro určení, že se jednalo právě o zbavení svobody.

Francouzská vláda naproti tomu prohlašovala, že pobyt stěžovatelů v tranzitním prostoru letiště nebyl srovnatelný se zbavením svobody. Ačkoli byl tento prostor na francouzské straně „uzavřen“, zůstal „otevřený navenek“ a stěžovatelé se tak kdykoli mohli vrátit do Sýrie.

Soud na úvod zdůraznil, že *„státy mají svrchované právo kontrolovat vstup a pobyt cizinců na svém území, nicméně že uvedené právo musí být vykonáváno v souladu s Úmluvou, včetně jejího článku 5“*.²¹⁶ Soud dále uvedl, že *„článek 5 odst. 1 Úmluvy předpokládá fyzickou svobodu osoby a jeho cílem je tak zajistit, aby nikdo nebyl svobody zbaven svévolně. Nicméně se nejedná o pouhé omezení svobody pohybu, které je upraveno článkem 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě“*.²¹⁷ Jako výchozí pro určení, zda osoba byla zbavena svobody ve smyslu článku 5 Úmluvy, proto *„musí být vzata v potaz její konkrétní situace a celá řada kritérií jako typ, trvání, účinky a způsob provedení daného opatření“*.²¹⁸ Soud v této souvislosti odkázal na své rozhodnutí ve věci Guzzardi proti Itálii a zopakoval, že rozdíl mezi zbavením a omezením svobody je dán pouze mírou nebo intenzitou takového opatření a nikoli jeho povahou.²¹⁹

Soud poznamenal, že držení cizinců v tranzitním prostoru letiště skutečně představuje omezení svobody, které ale není ve všech ohledech srovnatelné s omezením svobody v detenčních centrech pro cizince čekající na deportaci. Takové zadržení spolu s vhodnými zárukami pro dotčené osoby je přijatelné pouze tehdy, pokud má státu umožnit prevenci ilegální imigrace a je zároveň v souladu s jeho mezinárodními závazky, zejména s Úmluvou o uprchlících a Úmluvou. Dané omezení by ovšem nemělo být nadměrně prodlužováno, jinak by hrozilo, že se změní z pouhého omezení

---

²¹⁶ Ammur v. Francie. Op. cit. 215, § 41.

²¹⁷ Ibid, § 42.

²¹⁸ Ibid.

²¹⁹ Rozsudek ESLP ve věci Guzzardi v. Itálie ze dne 6. listopadu 1980, stížnost č. 7367/76, § 93; Ammur v. Francie. Op. cit. 215, § 42.

svobody (které je nevyhnutelné pro účely zařízení praktických záležitostí v souvislosti s cizincovou deportací nebo v souvislosti s posouzením žádosti o povolení ke vstupu požádala-li dotčená osoba o azyl) na zbavení svobody. Přičemž by vždy mělo být vzato v úvahu, že se „*jedná o opatření uplatňované nikoliv vůči pachatelům trestných činů, ale vůči cizincům, kteří často v obavě o svůj život utekli ze své domovské země*“.²²⁰ Navíc takové omezení nesmí zbavit žadatele o azyl práva na přístup k řízení o přiznání statusu uprchlíka.

Soud k posuzovanému případu konstatoval, že stěžovatelé se nacházeli pod neustálým přísným dohledem policie a neměli přístup k právní ani sociální pomoci. K argumentu vlády, že se mohli kdykoli vrátit do Sýrie, Soud uvedl, že „*pouhá skutečnost, že žadatelé o azyl mohou dobrovolně opustit zemi, ve které hledají útočiště, nevylučuje omezení svobody*“²²¹ (za situace, kdy právo na opuštění jakékoli země, včetně vlastní, je garantováno samotnou Úmlouvou²²²). Taková možnost „*je navíc pouze teoretická, pokud žádná jiná země nabízející srovnatelnou ochranu (srovnatelnou s ochranou, kterou žadatelé o azyl očekávají v zemi, kde o azyl žádají) není ochotna či připravena je přijmout*“.²²³ Vzhledem k uvedenému dospěl Soud k závěru, že držení stěžovatelů v tranzitní zóně pařížského letiště se s ohledem na veškerá omezení rovnalo zbavení svobody, a proto je článek 5 odst. 1 Úmluvy na daný případ aplikovatelný. Soud tedy přistoupil ke zkoumání, zda uvedené zbavení svobody splňovalo požadavky zmíněného ustanovení.

Soud zdůraznil, že sousloví „v souladu s řízením stanoveným zákonem“ použité v článku 5 odst. 1 Úmluvy vyžaduje, aby zbavení svobody bylo v souladu s hmotněprávními i procesními pravidly vnitrostátního práva a také s účelem uvedeného ustanovení, kterým je ochrana před svévolí.²²⁴ Je tedy třeba, aby zbavení svobody „*mělo právní základ ve vnitrostátním právu (...), které dosahuje určité kvality (...), což znamená, že je dostatečně dostupné a přesné, aby bylo vyloučeno nebezpečí svévole*“²²⁵. Soud uvedl, že navzdory označení, nemá tranzitní prostor letiště exteriorní status, a

---

²²⁰ Ammur v. Francie. Op. cit. 215, § 43.

²²¹ Ibid, § 48.

²²² Článek 2 odst. 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě: „*Každý může svobodně opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní.*“

²²³ Ammur v. Francie. Op. cit. 215, § 48.

²²⁴ Ibid, § 50.

²²⁵ Ibid.

proto stěžovatelé, ač se formálně nenacházeli ve Francii, byli podřízeni francouzskému právu. Tehdy platná francouzská právní úprava ovšem nepředstavovala právo dostatečné „kvality“. Žádný z předpisů neumožňoval soudům přezkoumat podmínky, za nichž byli stěžovatelé drženi a ani jim neumožňoval v případě nutnosti omezit délku zadržení. Navíc tyto předpisy neupravovaly ani poskytnutí právní, humanitární či sociální pomoci. S ohledem na shora uvedené Soud uzavřel, že tehdy platné francouzské právní předpisy nepředstavovaly dostatečnou záruku práva stěžovatelů na svobodu, a proto článek 5 odst. 1 Úmluvy byl porušen.

6.2.2 Chahal proti Spojenému království

Spor²²⁶ byl zahájen stížností podanou v červenci 1993 čtyřmi členy rodiny Chahal - panem Chahalem (dále jen pro účely bodu 6.2.2 „stěžovatel“), jeho ženou (oba státní příslušníci Indie) a jejich dvěma dětmi (britští občané), přičemž všichni byli Sikhové. (Skutkový stav viz. bod 6.1.3.)

Právní posouzení

Stěžovatel namítal, že jeho zadržení po dobu, než mělo dojít k vyhoštění, představuje porušení článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy.

V předmětné věci nebylo sporu o tom, že stěžovatel byl držen s ohledem na probíhající řízení o vyhoštění ve smyslu článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy. Nicméně stěžovatel tvrdil, že jeho zadržení přestalo být “v souladu s řízením stanoveným zákonem”, a to s ohledem na nepřiměřenou délku jeho trvání (více než šest let).

Soud uvedl, že *„článek 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy nevyžaduje, aby zadržení osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění, bylo považováno za nezbytné například s cílem zabránit spáchání trestného činu či útěku (aby při zadržení osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění, byl aplikován test nezbytnosti), v tomto ohledu poskytuje článek 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy odlišnou úroveň ochrany oproti např. článku 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Ve skutečnosti, vše (jediné), co je vyžadováno podle tohoto ustanovení, je aby opatření byla přijata s ohledem na vyhoštění. Pro účely článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy je tedy nepodstatné, zda podkladové rozhodnutí o vyhoštění může být*

---

²²⁶ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145.

odůvodněno na základě národního práva či dle Úmluvy“²²⁷. Soud však k zákonnosti zbavení svobody a jeho délky připomněl, že „každé zbavení svobody ve smyslu článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy bude ospravedlnitelné jen po dobu, po kterou probíhá řízení o vyhoštění“²²⁸. Není-li takové řízení vedeno s náležitou péčí, přestává být přípustné podle článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy, nebo-li zbavení svobody přestává být dovoleným na základě článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy.²²⁹ V posuzovaném případě bylo tedy nezbytné zkoumat, zda délka řízení o vyhoštění nebyla nepřiměřená. Soud uvedl, že v daném případě nebylo v zájmu stěžovatele ani ve veřejném zájmu, aby bylo rozhodnutí přijato ukvapeně bez náležitého zhodnocení veškerých relevantních otázek a důkazů. Soud proto rozhodl, že žádné z posuzovaných období nelze považovat za nepřiměřené, ať již bráno samostatně či v souhrnu. Nedošlo tak k porušení článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy z důvodu nedostatku řádné péče při vedení řízení.

Soud dále zkoumal, zda bylo stěžovatelovo zadržení zákonné pro účely článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy, zejména z hlediska záruk proti svévoli poskytovaných právním řádem Spojeného království. V případě, kdy je v otázce “zákonost” zadržení, včetně otázky zda “řízení bylo v souladu se zákonem”, „Úmluva se odvolává především na požadavek, aby bylo řízení o zbavení svobody v souladu s hmotněprávními a procesními pravidly vnitrostátního práva, a navíc vyžaduje, aby každé zbavení svobody bylo v souladu s účelem článku 5 Úmluvy, a to ochranou jednotlivce před svévolí“.²³⁰ Dle Soudu není pochyb, že zadržení stěžovatele bylo oprávněné dle vnitrostátního práva a bylo provedeno “v souladu s řízením stanoveným zákonem”. Nicméně s ohledem především na extrémně dlouhou dobu, po kterou byl stěžovatel zadržen, je nutné zvážit, zda existovaly dostatečné záruky proti svévoli. Soud poznamenal, že stěžovatel byl zadržen s poukazem na skutečnost, že představuje hrozbu pro národní bezpečnost. Byť vnitrostátní soudy nemohly účinně přezkoumat toto rozhodnutí, představoval Poradní výbor zřízený za účelem přezkoumání rozhodnutí o vyhoštění dostatečnou záruku proti svévoli, neboť byl schopen plně přezkoumat důkazy týkající se ohrožení národní bezpečnosti ze strany stěžovatele. Soud se proto domnívá, že tento postup představoval dostatečnou záruku, a že úřady nejednaly svévolně, když nařídily jeho setrvání ve

---

²²⁷ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 112.

²²⁸ Ibid, § 113.

²²⁹ Ibid.

²³⁰ Ibid, § 118.

vazbě. V závěru Soud poznamenal, že stěžovatel byl nepochybně zadržován po dobu, která může vznést vážné obavy. Nicméně vzhledem k výjimečným okolnostem případu a skutečnosti, že vnitrostátní orgány postupovaly s náležitou péčí v průběhu řízení o vyhoštění a existovaly zde dostatečné záruky proti svévolnému zbavení svobody, zadržení stěžovatele bylo v souladu s požadavky článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy, z čehož vyplývá, že nedošlo k jeho porušení.

Stěžovatel dále tvrdil, že mu bylo v rozporu s článkem 5 odst. 4 Úmluvy odepřeno právo na přezkum zákonnosti zbavení svobody vnitrostátním soudem. Uvedl, že zbavení jeho svobody s ohledem na národní bezpečnost bránilo vnitrostátním soudům v možnosti posouzení, zda se tak dělo v souladu se zákonem a zda se jednalo o vhodné opatření.

Soud na úvod konstatoval, že článek 5 odst. 4 Úmluvy je *lex specialis* ve vztahu k obecným požadavkům článku 13 Úmluvy.²³¹ Připomněl, že pojem „zákonost“ v článku 5 odst. 4 Úmluvy má stejný význam jako v odst. 1 téhož ustanovení, tedy že osoba zbavená svobody má právo na přezkum svého zbavení svobody nejen s ohledem na požadavky vnitrostátního práva, ale i na požadavky Úmluvy, obecné zásady v ní obsažené a účel omezení povolených v článku 5 odst. 1 Úmluvy.²³²

S ohledem na skutečnost, že se uvedený případ dotýkal národní bezpečnosti, nebyly vnitrostátní soudy v postavení, kdy by mohly přezkoumat všechny důvody, které vedly k rozhodnutí o zbavení svobody stěžovatele. Soud rozhodl, že ačkoli řízení u Poradního výboru nepochybně poskytovalo jistou míru kontroly, stěžovatel v jeho rámci neměl právo na právní zastoupení, obdržel pouze shrnutí důvodů jeho deportace a výbor nemohl vydat závazné rozhodnutí. Soud proto rozhodl, že výbor nelze považovat za „soud“ ve smyslu článku 5 odst. 4 Úmluvy. Soud dále konstatoval, že jde-li o národní bezpečnost, může být užití důvěrných materiálů nevyhnutelné. To však neznamená, že vnitrostátní úřady mohou jednat bez účinné kontroly ze strany národních soudů, kdykoli se rozhodnou prohlásit, že se věc týká národní bezpečnosti.²³³

---

²³¹ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 126.

²³² Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 127; srov. rozsudek ESLP ve věci E. v. Norsko ze dne 29. srpna 1990, stížnost č. 11701/85, §49.

²³³ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 131.

Soud tedy rozhodl, že ani soudní přezkum příkazu k zatčení ani řízení u Poradního výboru nespĺňují požadavky článku 5 odst. 4 Úmluvy. Navíc shledal tento nedostatek o to závažnějším s ohledem na skutečnost, že stěžovatel byl zbaven svobody po dobu, jejíž délka vzbuzuje závažné obavy. Článek 5 odst. 4 Úmluvy proto byl porušen.

6.2.3 Čonka proti Belgii

Řízení²³⁴ bylo zahájeno stížností z října 1999 podanou proti Belgickému království čtyřmi slovenskými občany - panem Jánem Čonkou (dále jen pro účely bodu 6.2.3 „stěžovatel“) a jeho ženou společně s jejich dvěma dětmi (dále jen pro účely bodu 6.2.3 společně „stěžovatelé“). Stěžovatelé tvrdili, že okolnosti jejich zatčení a deportace na Slovensko představovaly porušení mj. článku 5 Úmluvy a článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě.

Skutkový stav

Stěžovatelé uvedli, že při několika příležitostech v období od března do listopadu 1998 byli na Slovensku napadeni skinheady. Při napadení v listopadu 1998 byl stěžovatel natolik vážně zraněn, že musel být po útoku hospitalizován. Ačkoli byla přivolána policie, odmítla zasáhnout. O několik dní později byli stěžovatelé opět předmětem urážek a vyhrožování ze strany skinheadů, ale policie opět nezasáhla. V důsledku těchto trvajících výhrůzek se stěžovatelé rozhodli opustit Slovensko a odcestovali do Belgie, kde požádali o azyl. Jejich žádosti byly v březnu 1999 prohlášeny za nepřipustné s odůvodněním, že nebyly předloženy dostatečné důkazy, které by prokázaly, že jejich životy byly na Slovensku ohroženy ve smyslu Úmluvy o uprchlících. Zároveň k rozhodnutí o zamítnutí jejich žádosti o povolení setrvat v Belgii bylo připojeno nařízení opustit belgické území do pěti dnů. Stěžovatelé se proti rozhodnutí odvolali k Úřadu generálního komisaře. V červnu 1999 potvrdil uvedený úřad rozhodnutí zamítající jejich žádost o povolení k pobytu s odůvodněním, že stěžovatel, ač řádně předvolán, se nedostavil na Úřad generálního komisaře. Co se týče manželky stěžovatele, ta byla označena na nedůvěryhodnou, neboť v květnu téhož roku

---

²³⁴ Rozsudek ESLP ve věci Čonka v. Belgie ze dne 5. února 2002, stížnost č. 51564/1999.

byla odsouzena k trestu odnětí svobody za krádež. Stěžovatelé neuspěli ani v navazujícím soudním řízení.

V září 1999 byla několika slovenským romským rodinám, včetně stěžovatelů, zaslána výzva od policie, aby se dostavily na policejní stanici k doplnění spisů ohledně jejich žádostí o azyl. Na policii ovšem obdržely nové nařízení, aby opustily území a dále rozhodnutí o jejich vyhoštění na Slovensko. Stěžovatelé byli zadrženi a umístěni do uzavřeného tranzitního střediska nedaleko bruselského letiště, odkud byli o několik dní později vráceni na Slovensko.

Právní posouzení

Stěžovatelé tvrdili, že jejich zadržování na policejní stanici a především způsob, jakým tam byli předvoláni, byly v rozporu s článkem 5 odst. 1 Úmluvy.

Stěžovatelé poukazovali především na způsob jejich zadržení, tvrdili, že byli nalákáni do pastí, neboť policie uvedla, že jejich přítomnost na stanici je nutná pro doplnění jejich žádostí o azyl. Přitom, jak se ukázalo, bylo jediným záměrem policie jejich zadržení. Byli tedy oklamáni a ze strany policie tak došlo ke zneužití pravomoci v rozporu se článkem 5 odst. 1 Úmluvy. Vláda naproti tomu argumentovala, že stěžovatelům byla nařízení k opuštění území doručena již v březnu a červnu 1999, navíc se v nich uvádělo, že mohou být zadrženi za účelem vyhoštění.

Soud konstatoval, že s ohledem na skutečnost, že stěžovatelé byli zatčeni proto, aby mohli být vyhoštěni z Belgie, je článek 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy na daný případ aplikovatelný. Uvedené ustanovení nicméně nevyžaduje, aby zadržení osoby bylo nezbytné (např. aby se osobě zabránilo ve spáchání trestného činu), ale vyžaduje pouze, aby bylo učiněno za účelem vyhoštění.²³⁵ Co se týče zákonnosti zadržení, včetně toho, zda byla splněna podmínka „řízení stanoveného zákonem“, Úmluva odkazuje na závazek řídit se hmotným a procesním vnitrostátním právem, přičemž navíc požaduje, aby zbavení svobody bylo slučitelné s článkem 5 Úmluvy, a to ochranou jednotlivce před libovůlí.²³⁶ Postup policie, která se snažila získat důvěru žadatelů o azyl s cílem je zatknout a následně vyhostit, lze dle Soudu „pokládat za odporující obecným principům

---

²³⁵ Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 38; Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 112.

²³⁶ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 118; Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 39.

Úmluvy²³⁷. Navíc formulaci výzvy lze vzhledem k okolnostem považovat za zvolenou záměrně, aby bylo zabezpečeno její dodržení ze strany co nejvíce adresátů. Soud zdůraznil, že „výčet výjimek z práva na svobodu garantovaného v článku 5 odst. 1 Úmluvy je taxativní a pouze restriktivní výklad těchto výjimek je slučitelný s účelem tohoto ustanovení.“²³⁸ Tento požadavek musí být zohledněn i v otázce hodnověrnosti sdělení, která byla stěžovatelům adresována, a to bez ohledu na to, zda se nacházeli na území legálně či nikoliv. Z toho vyplývá, že i když osoby pobývají na území déle, než je jim dovoleno, je vědomé rozhodnutí úřadů o jejich uvedení v omyl s cílem zbavit je svobody a usnadnit či zefektivnit tak plánovaní vyhoštění cizinců neslučitelné s článkem 5 Úmluvy.²³⁹ K námitce vlády, že stěžovatelé nevyužili vnitrostátní opravné prostředky, které měli k dispozici, soud uvedl, že poučení o nich, které bylo dáno stěžovatelům na policejní stanici, bylo napsáno velmi malým písmem, navíc v jazyce, kterému nerozuměli, a k dispozici byl pouze jeden tlumočník na velký počet romských rodin, který však s nimi nebyl po celou dobu pobytu v uzavřeném tranzitním středisku. Možnosti stěžovatelů domoci se právní pomoci tak byly značně omezené. Soud k uvedenému shrnul, že „požadavek na vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků stanovený v článku 35 Úmluvy předpokládá, že okolnosti vytvořené státními orgány musí být takové, aby daly stěžovatelům reálnou možnost použít opravný prostředek“.²⁴⁰ Tak tomu ale v posuzovaném případě nebylo. S ohledem na shora uvedené Soud uzavřel, že článek 5 odst. 1 Úmluvy byl porušen.

Stěžovatelé dále namítali, že v rozporu s článkem 5 odst. 2 nebyli řádně seznámeni s důvody svého zatčení (dostali málo informací o důvodech svého zatčení). Měli k dispozici pouze informace z dokumentů, které obdrželi na policejní stanici, ty však byly neúplné, protože neobsahovaly dostatečné podrobnosti o právních i faktických důvodech jejich zatčení či o opravných prostředcích. Vláda naopak uvedla, že požadavky ustanovení článku 5 odst. 2 Úmluvy byly splněny, neboť důvody zbavení svobody obsahoval příkaz k zatčení, který stěžovatelé obdrželi a na stanici jim byl k dispozici slovensky hovořící tlumočník.

---

²³⁷ Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 41.

²³⁸ Ibid, § 42.

²³⁹ Ibid.

²⁴⁰ Ibid, § 46.

Soud připomněl, že „článek 5 odst. 2 Úmluvy obsahuje základní záruku, že každá zatčená osoba musí vědět, proč byla zbavena svobody“.²⁴¹ Toto ustanovení je nedílnou součástí mechanismu ochrany, kterou poskytuje článek 5 Úmluvy. Na základě jeho odstavce 2 musí být každé zatčené osobě sděleny jazykem, kterému lze jednoduše porozumět, základní právní a faktické důvody jejího zatčení, aby se mohla, pokud to shledá za vhodné, obrátit na soud s cílem přezkoumat zákonnost zatčení podle odstavce 4 článku 5 Úmluvy.²⁴² V daném případě obdrželi stěžovatelé při příchodu na stanici rozhodnutí o příkazu k jejich zatčení s odůvodněním, že jejich zatčení bylo nařízeno s ohledem na riziko, že by se mohli snažit vyhoštění vyhnout, a dále obsahovalo poučení o opravném prostředku. Soud rozhodl, že ačkoli daná opatření nebyla sama o sobě v praxi dostatečná, aby dovolila stěžovatelům podat opravný prostředek (byl přítomen pouze jeden tlumočník pro velké množství žadatelů), splňovala nicméně požadavky článku 5 odst. 2 Úmluvy, a proto uvedené ustanovení porušeno nebylo.

Stěžovatelé uvedli, že jediným opravným prostředkem, který měli k dispozici, bylo odvolání k oddělení trestního soudu pro příkazy k vazbě. Tento opravný prostředek však dle jejich tvrzení nesplňoval požadavky článku 5 odst. 4 Úmluvy, jelikož uvedené oddělení pouze omezeně přezkoumávalo příkazy k vazbě, a to jen v otázce procesní zákonnosti zatčení a nepřihlíželo k otázce přiměřenosti zatčení, tedy zda se v každém jednotlivém případě jednalo o zatčení oprávněné.

Soud v řešení této otázky odkázal na své vyjádření v rámci posuzování porušení článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy viz. výše, kde reagoval na námitku vlády ohledně nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků. Soud konstatoval, že poučení bylo napsáno velmi malým písmem a v jazyce, kterému stěžovatelé nerozuměli, a k dispozici byl pouze jeden tlumočník na značené množství lidí. Stěžovatelé tedy neměli v daném případě reálnou možnost opravný prostředek použít, a proto došlo k porušení článku 5 odst. 4 Úmluvy.

---

²⁴¹ Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 50.

²⁴² Ibid.

6.2.4 Saadi proti Spojenému království

Řízení²⁴³ bylo zahájeno stížností pana Shayan Baram Saadi (dále jen pro účely bodu 6.2.4 „stěžovatel“), státního příslušníka Iráku, podanou v dubnu roku 2003. Stěžovatel namítal, že jeho zbavením svobody došlo mj. k porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy, a dále že mu nebyly sděleny důvody jeho zadržení v rozporu se článkem 5 odst. 2 Úmluvy.

Skutkový stav

Stěžovatel, irácký Kurd, uprchl v prosinci roku 2000 z kurdské autonomní oblasti v Iráku poté, co léčil tři členy irácké Dělnické komunistické strany a následně usnadnil jejich útěk. Dorazil na letiště Heathrow v Londýně a ihned požádal o azyl. Neboť v přijímacím středisku Oakington nebylo volné místo, obdržel stěžovatel „dočasné povolení“, aby mohl přenocovat v hotelu a druhý den se vrátil na letiště. To se opakovalo celkem třikrát, až byl nakonec dne 2. ledna 2001 zajištěn a umístěn do přijímacího zařízení Oakington, které se používá pro zajištění žadatelů o azyl, u nichž je nepravděpodobné, že uprchnou a jejichž žádosti by mohly být vyřízeny v režimu „fast-track“. Při umístění do zařízení byl stěžovateli předán standardní formulář, který slouží k vysvětlení důvodů pro zadržení a sdělení práv, ale není v něm uvedeno, že osoba byla zadržena z důvodu vyřízení žádosti v režimu „fast-track“. Dne 5. ledna 2001, tedy 76 hodin od zadržení stěžovatele, bylo jeho právnímu zástupci po telefonu sděleno, že stěžovatel byl zajištěn, neboť je Iráčan a splňuje kritéria přijímacího zařízení pro zbavení svobody. Právník následně zažádal o okamžité stěžovatelovo propuštění, neboť byl držen protiprávně, ale žádost byla zamítnuta. Stěžovatel požádal o soudní přezkum rozhodnutí o zajištění s tím, že došlo k porušení vnitrostátních právních předpisů a článku 5 odst. 1 a odst. 2 Úmluvy. Tato jeho žádost byla zamítnuta s odůvodněním, že zajištění v přijímacím středisku bylo důvodné a přiměřené. Stěžovatelova žádost o azyl byla následně dne 8. ledna 2001 zamítnuta a stěžovatel byl propuštěn z přijímacího střediska Oakington a znovu mu bylo dáno „dočasné povolení“ ke vstupu do doby rozhodnutí o jím podaném odvolání. Dne 14. ledna 2003 bylo vyhověno jeho odvolání a byl mu udělen azyl.

---

²⁴³ Rozsudek ESLP ve věci Saadi v. Spojené království ze dne 29. ledna 2008, stížnost č. 13229/03.

Právní posouzení

Stěžovatel tvrdil, že jeho zajištění v přijímacím středisku Oakington bylo v rozporu s článkem 5 odst. 1 Úmluvy.

Soud se nejprve (poprvé ve své rozhodovací praxi) zabýval otázkou, jaký je význam slov obsažených v první části článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy - „zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území“. Konstatoval, že s přihlédnutím k předmětu a účelu předmětného ustanovení a významu článku 5 v systému Úmluvy se jedná o zakotvení základního lidského práva, a to sice práva na svobodu a ochrany jednotlivce před svévolnými zásahy ze strany státu.²⁴⁴

Zatímco článek 5 odst. 1 Úmluvy přiznává obecně, že každý má právo na svobodu, článek 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy obsahuje výjimku z tohoto obecného pravidla a umožňuje státům kontrolovat svobodu cizinců v otázce imigrace. Jak Soud zdůraznil již ve svých předchozích rozhodnutích, státy mají nezpochybnitelné svrchované právo kontrolovat vstup a pobyt cizinců na svém území²⁴⁵. Nezbytným doplňkem tohoto práva je oprávnění státu zadržet osoby, které žádají o povolení ke vstupu na území, ať již formou azylu či nikoliv. Zadržení potenciálních přistěhovalců, včetně žadatelů o azyl, je slučitelné s článkem 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy. Interpretace, že jakmile se žadatel o azyl odevzdá do rukou imigračních úřadů, žádá tak o povolený vstup a jeho zadržení proto nemůže být ospravedlněno první částí článku 5 odst. 1 písm. f), je tak dle Soudu nepřijatelná.²⁴⁶ Pokud by se první část zmíněného ustanovení vykládala tak, že zadržení je povolené pouze v případě, kdy se osoba snaží vyhnout vstupním omezením, jednalo by se o příliš úzkou konstrukci podmínek tohoto ustanovení a pravomoci státu vykonávat své nepopíratelné právo kontroly, jak je popsáno shora.²⁴⁷

Soud nicméně zdůrazňuje, že ač tedy první část článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy umožňuje státu zadržet žadatele o azyl či jiného imigranta před rozhodnutím o povolení ke vstupu na území, musí takové zadržení být v souladu s celkovým účelem článku 5 Úmluvy, kterým je ochrana práva na svobodu a zajištění, že nikdo nebude

---

²⁴⁴ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 63.

²⁴⁵ Ammur v. Francie. Op. cit. 215, § 41; Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 73.

²⁴⁶ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 65.

²⁴⁷ Ibid.

zbaven svobody svévolně.²⁴⁸ Soud se tedy dále zabýval otázkou, co znamená „svoboda od svévole“ v kontextu první části článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy a zda, při zvážení veškerých okolností, bylo stěžovatelovo zadržení slučitelné s tímto ustanovením.

Dle Soudu pojem „svévole“ přesahuje „pouhý“ rozpor s vnitrostátními předpisy, a proto „zbavení svobody, které je zákonné z hlediska vnitrostátního práva, může být stále svévolné a tedy v rozporu s Úmluvou.“²⁴⁹ Dále Soud konstatoval, že „zásada, že zadržení by nemělo být svévolné, se uplatní v rámci první části článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy (neoprávněný vstup) stejným způsobem, jako v případě zadržení v rámci druhé části tohoto ustanovení (vyhoštění nebo vydání)“.²⁵⁰ Proto, aby zadržení podle první části článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy nebylo svévolné, je třeba, aby splnilo čtyři podmínky: „(i) musí být provedeno v dobré víře; (ii) musí být úzce spojeno s cílem zabránit neoprávněnému vstupu osoby na území; (iii) místo a podmínky zadržení by měly být přiměřené, vzhledem k tomu, že toto opatření se neuplatňuje na osoby, které spáchaly trestný čin, ale na osoby, které často ze strachu o svůj život opustily svou zemi;²⁵¹ a (iv) délka zadržení by neměla překročit rozumně požadovanou dobu s ohledem na sledovaný účel“.²⁵² Stejně jako v případě závěru, který zaujal Soud ve vztahu k druhé části ustanovení článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy²⁵³, zde tedy není požadavek, aby zadržení bylo považováno za nezbytné a princip proporcionality tak vyžaduje pouze, aby zadržení netrvalo nepřiměřeně dlouhou dobu.²⁵⁴

V posuzovaném případě Soud uvedl, že držení stěžovatele v přijímacím zařízení Oakington mělo podklad ve vnitrostátním právu, přičemž žadatel tuto skutečnost ani nespороval (podmínka (i) viz. výše). Dále konstatoval, že obecně bylo účelem režimu v Oakingtonu zajištění rychlého vyřízení žádostí o azyl. S ohledem na dosažení tohoto cíle bylo nezbytné vyřídit denně až 150 výslechů a i jen malé zpoždění by mohlo narušit celý program. Stěžovatel byl zařazen do tohoto režimu na základě toho, že jeho případ byl vhodný pro vyřízení v režimu „fast-track“. S ohledem na tyto okolnosti Soud shledal, že vnitrostátní orgány jednaly v dobré víře při zadržování stěžovatele. Ve

²⁴⁸ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 66.

²⁴⁹ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 67; Ammur v. Francie. Op. cit. 215, § 50.

²⁵⁰ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 73.

²⁵¹ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 74; Ammur v. Francie. Op. cit. 215, § 43.

²⁵² Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 74

²⁵³ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 112 a 113.

²⁵⁴ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 72.

skutečnosti byla politika zavedená v rámci Oakingtonu ve prospěch žadatelů o azyl. Navíc, protože účelem zbavení svobody bylo umožnit úřadům rychle a efektivně posoudit žadatelův nárok na azyl, jeho zadržení tak bylo úzce spojeno s cílem zabránit jeho neoprávněnému vstupu na území (podmínka (ii) viz. výše).

Pokud jde o třetí kritérium, tedy místo a podmínky zadržení, Soud konstatoval, že zařízení Oakington bylo speciálně uzpůsobeno pro zadržování žadatelů o azyl a bylo zde k dispozici různé vybavení pro trávení volného času, dodržování náboženských zvyků, zajištěna lékařská péče a především i právní pomoc (podmínka (iii) viz. výše). Navíc, co se týče délky zadržení, stěžovatel byl v Oakingtonu držen sedm dní a propuštěn byl ihned poté, co byla jeho žádost o azyl v prvním stupni zamítnuta. Tato doba zadržení nemůže být označena za nepřiměřenou s ohledem na sledovaný cíl (podmínka (iv) viz. výše).

Soud tedy uzavřel, že v daném případě nedošlo k porušení článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy.

Stěžovatel dále namítal, že byl informován o skutečném důvodu svého zadržení až po 76 hodinách od zajištění, kdy byla informace ústně předána jeho právnímu zástupci, a to navíc jako odpověď na jeho žádost o informace. Dle jeho názoru tím došlo k porušení článku 5 odst. 2 Úmluvy.

Soud shledal porušení uvedeného ustanovení na základě toho, že důvod zadržení nebyl stěžovateli sdělen dostatečně rychle. Uvedl, že *„zpoždění sedmdesát šest hodin v uvedení důvodů zadržení není slučitelné s požadavkem ustanovení, aby tyto důvody byly sděleny neprodleně“*²⁵⁵, a proto došlo k porušení článku 5 odst. 2 Úmluvy.

6.2.5 Rashed proti České republice

Řízení²⁵⁶ bylo zahájeno stížností egyptského státního příslušníka pana Mohameda Magdi Mansour Rasheda (dále jen pro účely bodu 6.2.5 „stěžovatel“) podanou v prosinci roku 2006, v níž stěžovatel tvrdil, že byl nezákonně zbaven osobní svobody a že opravný prostředek, kterým namítal nezákonnost tohoto opatření, nebyl projednán urychleně.

²⁵⁵ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 84.

²⁵⁶ Rozsudek ESLP ve věci Rashed v. Česká republika ze dne 27. listopadu 2008, stížnost č. 298/07.

Skutkový stav

Stěžovatel přiletěl v srpnu roku 2006 na letiště v Praze. Poté, co požádal o azyl, byl umístěn v přijímacím středisku v tranzitní zóně mezinárodního letiště. V září roku 2006 byl stěžovatel převezen z letištního přijímacího střediska do jiného objektu ministerstva vnitra v obci Velké Přílepy vzdáleného deset kilometrů od letiště v Praze. Toto zařízení bylo zřízeno rozhodnutím ministerstva vnitra jako detašované pracoviště letištního přijímacího střediska, a to z důvodu naplnění maximální kapacity letištního přijímacího střediska vlivem přílivu egyptských státních příslušníků do České republiky. Kromě omezených vycházek v oploceném prostoru nesměl stěžovatel zařízení ve Velkých Přílepech opustit, zařízení bylo pod dohledem policie a bezpečnostní agentury a stěžovatel nemohl používat mobilní telefon. V dubnu roku 2007 byl stěžovatel převezen zpět do letištního přijímacího střediska a následně, po opadnutí přílivu egyptských státních příslušníků žádajících v České republice o mezinárodní ochranu, bylo detašované přijímací středisko ve Velkých Přílepech zrušeno. V červnu roku 2007 stěžovatel opustil území České republiky v rámci programu dobrovolné repatriace.

Stěžovatelova žádost o azyl byla ministerstvem vnitra začátkem září roku 2006 zamítnuta s tím, že se zakládá pouze na ekonomických důvodech a je tedy zjevně nedůvodná. Následná žaloba byla v říjnu 2006 zamítnuta a kasační stížnost v květnu 2007 odmítnuta.

Koncem října 2006 podal stěžovatel žalobu proti nezákonnému zásahu ministerstva vnitra, v níž s odvoláním na článek 5 odst. 1 Úmluvy namítal, že namísto azylového zařízení byl umístěn do objektu ve Velkých Přílepech, přičemž toto zařízení nebylo možné považovat za azylové zařízení ve smyslu § 2 odst. 9 zákona o azylu (dle kterého se azylovým zařízením rozumí přijímací středisko, pobytové středisko a integrační azylové středisko), ani za detašované pracoviště přijímacího střediska v tranzitní zóně mezinárodního letiště, neboť se v tranzitní zóně nenacházelo. Soud stěžovatelovu žalobu v lednu 2007 odmítl pro nepříslušnost. Po podané kasační stížnosti Nejvyšší správní soud uvedené rozhodnutí soudu nižšího stupně v listopadu 2007 zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Zároveň se obiter dictum vyjádřil k legalitě držení stěžovatele v zařízení ve Velkých Přílepech. Konstatoval, že na toto středisko nelze

hledět jako na detašované pracoviště letištního přijímacího střediska, nýbrž jako na obyčejné azylové zařízení s tím, že osoby v něm umístěné mají mj. právo na jeho opuštění. V tom, že toto právo nebylo stěžovateli v době jeho pobytu v zařízení přiznáno, spočívá nezákonný zásah ve smyslu § 82 soudního řádu správního, neboť stěžovatel byl zkrácen na svém právu opustit dané zařízení a zbavení jeho osobní svobody tak nemělo zákonnou oporu, neboť uvedené zařízení se nenacházelo v tranzitním prostoru mezinárodního letiště. (Soud nižší instance, kterému byla věc vrácena, řízení o návrhu v lednu roku 2008 zastavil, neboť tehdy již stěžovatel odcestoval zpátky do Egypta, zásah tak ustal a jeho důsledky pominuly).

Právní posouzení

Stěžovatel namítal porušení článku 5 odst. 1 písm. f), neboť byl umístěn do zařízení ve Velkých Přílepech, aniž by pro to existoval právní základ, a dále tvrdil porušení článku 5 odst. 4 Úmluvy s odkazem na skutečnost, že v českém právním řádu neexistuje žádný účinný prostředek nápravy, jehož prostřednictvím by se mohl domoci urychleného vydání soudního rozhodnutí ohledně zákonnosti zbavení osobní svobody.

Soud na úvod zdůraznil, že článek 5 odst. 4 Úmluvy, který zní: *„každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné,“* požaduje, aby zbavení svobody podléhalo nezávislému soudnímu přezkumu. Tento požadavek má dle Soudu zásadní význam z hlediska cíle článku 5 Úmluvy, kterým je ochrana před svévolí.²⁵⁷ Aby mohl být orgán považován za „soud“, musí být dle Soudu *„nezávislý na výkonné moci a na účastnících řízení a musí poskytovat základní procesní záruky uplatňované ve věcech zbavení osobní svobody“*.²⁵⁸ V případě kdy řízení, podle kterého orgán nařizující zajištění postupuje, uvedené záruky neposkytuje, *„je stát povinen umožnit podání účinného právního prostředku nápravy k jinému orgánu (...), který musí být nadán dostatečnými pravomocemi k přijetí právně závazného soudního rozhodnutí o ukončení zbavení osobní svobody, ukáže-li se, že je nezákonné.“*²⁵⁹ Navíc prostředek nápravy ve

---

²⁵⁷ Rashed v. Česká republika. Op. cit. 256, § 52.

²⁵⁸ Ibid.

²⁵⁹ Ibid.

smyslu článku 5 odst. 4 Úmluvy „*musí existovat s dostatečnou mírou jistoty, bez čehož jej nelze považovat za dostupný a účinný.*“²⁶⁰

Soud se ztotožnil s názorem stěžovatele, že v rámci českého právního řádu neměl stěžovatel k dispozici prostředek nápravy vyhovující požadavkům článku 5 odst. 4 Úmluvy, jak jsou popsány výše, a proto konstatoval porušení uvedeného ustanovení. Sám vnitrostátní soud totiž ve svém rozhodnutí v předmětné věci uvedl, že žaloba proti zásahu neposkytuje zákonnou záruku rychlosti soudního řízení, což je v rozporu s Úmluvou.

K namítanému porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy Soud poukázal na své rozhodnutí ve věci Saadi proti Spojenému království, v němž uvedl, že první část článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy umožňuje zbavit svobody žadatele o azyl před udělením povolení ke vstupu, přičemž zdůraznil, že takové zbavení svobody musí být činěno v dobré víře a v souladu s cílem článku 5 Úmluvy, kterým je chránit právo na svobodu a zajistit, aby nikdo nebyl svévolně zbaven osobní svobody.²⁶¹ Stejně tak je tomu u zbavení svobody podle druhé části článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy.²⁶²

Soud uvedl, že umístění a ponechání stěžovatele v přijímacím středisku mezinárodního letiště a v zařízení ve Velkých Přílepech představuje zbavení svobody ve smyslu článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy. Avšak skutečnost, že se na zbavení stěžovatele článek 5 odst. 1 Úmluvy aplikuje, ještě neznamená, že zbavení svobody je zákonné ve smyslu tohoto ustanovení.²⁶³ Soud upozornil na skutečnost, že „*článek 5 odst. 1 Úmluvy, který vyžaduje, aby každé zbavení svobody proběhlo v souladu s řízením stanoveným zákonem, tak ukládá, aby každé zatčení nebo jiné zbavení svobody mělo právní základ ve vnitrostátním právu, což souvisí s kvalitou zákona, který musí být v souladu se zásadou právního státu. Tato kvalita zákona znamená, že vnitrostátní zákon dovolující zbavení svobody musí být dostatečně dostupný a přesný, aby se zabránilo riziku svévole.*“²⁶⁴ Soud poukázal na fakt, že zákon o azylu v posuzované době neupravoval možnost držet žadatele o azyl jinde než v přijímacím středisku

²⁶⁰ Rashed v. Česká republika. Op. cit. 256, § 53.

²⁶¹ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 65 a 66.

²⁶² Ibid, § 66.

²⁶³ Rashed v. Česká republika. Op. cit. 256, § 70.

²⁶⁴ Ibid, § 69; srov. rozsudek ESLP ve věci Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga v. Belgie ze dne 12. října 2006, stížnost č. 13178/03, § 97.

v tranzitním prostoru mezinárodního letiště. Zařízení ve Velkých Přílepech však za takové přijímací středisko nelze pokládat, jak konstatoval i vnitrostátní Nejvyšší správní soud. Soud tedy uzavřel, že došlo k porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy.

6.2.6 Buishvili proti České republice

Řízení²⁶⁵ bylo zahájeno stížností pana Artura Buishviliho (dále jen pro účely bodu 6.2.6 „stěžovatel“), občana Gruzie, podanou v květnu roku 2011.

Skutkový stav

Stěžovatel byl na základě Dublinského nařízení²⁶⁶ přemístěn z Nizozemska do přijímacího střediska v České republice, kde v březnu roku 2011 požádal o azyl. Při příjezdu pracovníkům střediska doložil lékařské zprávy vydané v Gruzii a Nizozemsku dokladující, že trpí žloutenkou typu C. Ministerstvo vnitra nepovolilo stěžovateli vstup na území (tj. nepovolilo mu opustit přijímací středisko). Poté, co stěžovatel opakovaně podal novou žádost a zároveň i žalobu na zrušení rozhodnutí o nepovolení vstupu s poukazem na skutečnost, že jeho zdravotní stav není slučitelný s pobytem v přijímacím středisku, ministerstvo vnitra nakonec v červnu 2011 stěžovateli vstup na území povolilo s ohledem na nemožnost stěžovatele podrobit se léčbě v přijímacím středisku.

Právní posouzení

Stěžovatel namítal porušení článku 5 odst. 4 Úmluvy s ohledem na skutečnost, že soudy v rámci rozhodování o žalobě proti rozhodnutí ministerstva vnitra o nepovolení vstupu na území České republiky neměly pravomoc nařídit jeho propuštění.

Soud konstatoval, že *„článek 5 odst. 4 je lex specialis k obecným požadavkům článku 13 a dává osobám zbaveným svobody zatčením nebo jiným způsobem právo podat návrh na řízení, ve kterém se rozhodne o procesních a hmotněprávních podmínkách, jež jsou pro zákonnost jejich zbavení svobody nezbytné. „Soud“ provádějící přezkum musí mít více než poradní funkci, musí mít pravomoc rozhodnout o*

²⁶⁵ Rozsudek ESLP ve věci Buishvili v. Česká republika ze dne 25. října 2012, stížnost č. 30241/11.

²⁶⁶ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (tzv. Nařízení Dublin III) a pro některé případy zahájené před účinností tohoto nařízení stále také Nařízení Rady (ES) č. 343/2003 (Dublin II).

zákonnosti zbavení osobní svobody a nařídít propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné“.²⁶⁷ V daném případě však dle vnitrostátního práva mohly soudy pouze rozhodnout, zda bylo zbavení svobody zákonné, ale nemohly nařídít propuštění stěžovatele v případě nezákonnosti takového zbavení svobody. Předmětem posouzení Soudem tak byla skutečnost, zda systém, kdy rozhodnutí o nezákonnosti zbavení svobody může nepřímo vést k propuštění (neboť pokud správní soudy rozhodnou o nezákonnosti zbavení svobody, ministerstvo je poté tímto rozhodnutím vázáno), postačuje ke splnění požadavků článku 5 odst. 4 Úmluvy. Tuto praxi však shledal soud rozpornou již v případě Benjamin a Wilson proti Spojenému království²⁶⁸. Soud navíc poukázal na svůj výklad k článku 5 odst. 3 Úmluvy, podle něhož v případě nezákonnosti zbavení svobody musí mít soudce pravomoc nařídít propuštění.²⁶⁹ Vzhledem k úzkému vztahu tohoto ustanovení s článkem 5 odst. 4 Úmluvy je nezbytný konzistentní výklad.²⁷⁰ Soud proto konstatoval, že došlo k porušení článku 5 odst. 4 Úmluvy.

Dále stěžovatel namítal porušení článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy s tím, že jeho zbavení svobody porušilo vnitrostátní právo, neboť vzhledem ke své nemoci byl zranitelnou osobou, která měla být z přijímajícího střediska propuštěna podle § 73 odst. 7 zákona o azylu („ministerstvo rozhodne o povolení vstupu žadatele o azyl na území, jedná-li se (...) o osoby s vážným zdravotním postižením, ...“). Soud zde odkázal na shora popsaná rozhodnutí ve věci Rashed a Saadi s tím, že článek 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy nevyžaduje, aby zbavení svobody bylo nezbytné nebo přiměřené, tedy že se test nezbytnosti u tohoto ustanovení, na rozdíl od zbytku článku 5 Úmluvy, neaplikuje.²⁷¹ V daném případě tedy Soud uzavřel, že článek 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy je použitelný na stěžovatelovo zbavení svobody, neboť jeho svoboda byla omezena s cílem zabránit mu v nepovoleném vstupu na české území, a že vnitrostátní rozhodnutí nebyla bezdůvodná a ani svévolná. Tuto část stížnosti tedy Soud shledal zjevně neopodstatněnou a dle článku 35 odst. 3 písm. a) a odst. 4 Úmluvy ji odmítl.

---

²⁶⁷ Buishvili v. Česká republika. Op. cit. 265, § 38.

²⁶⁸ Rozsudek ESLP ve věci Benjamin a Wilson v. Spojené království ze dne 26. září 2002, stížnost č. 28212/95, § 36.

²⁶⁹ Srov. rozsudek ESLP ve věci McKay v. Spojené království ze dne 3. října 2006, stížnost č. 543/03, § 40.

²⁷⁰ Buishvili v. Česká republika. Op. cit. 265, § 44.

²⁷¹ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 74; Rashed v. Česká republika. Op. cit. 256, § 70.

6.2.7 Azyl a uprchlictví ve světle judikatury Soudu k článku 5 Úmluvy

Hlavním cílem článku 5 Úmluvy, který zaručuje právo na svobodu a osobní bezpečnost, je předcházení svévolnému a neodůvodněnému zbavení osobní svobody²⁷². Uvedené ustanovení se tak nezabývá pouhým omezením svobody, které je upraveno v článku 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě, ale jejím zbavením. Posouzení, zda se jedná o zbavení nebo omezení svobody jednotlivce závisí vždy na okolnostech konkrétního případu, přičemž v úvahu musí být vzaty následující kritéria: typ, trvání, účinky a způsob provedení opatření omezujících svobodu jednotlivce^{273,274}. Ve věci Guzzardi proti Itálii dle Soudu nebylo možné rozhodnout, zda došlo ke zbavení svobody stěžovatele, pouhým odkazem na jednotlivá přijatá opatření, ovšem nahlížeje na ně v souhrnu (kombinace jednotlivých opatření) ke zbavení osobní svobody došlo.^{275,276} V uvedeném případě byl stěžovatel šestnáct měsíců držen na malém ostrově o rozloze 2,5 km², musel se denně hlásit policii a jeho kontakt s jinými osobami mimo blízkých příbuzných byl značně omezen. Stejně, tedy že šlo o zbavení svobody, nikoliv o „pouhé“ její omezení, bylo posouzeno i držení žadatelů o azyl na letišti a v přilehlém hotelu po dobu dvaceti dní ve věci Amuur proti Francii²⁷⁷. Soud navíc v posledně uvedeném případě odmítl tvrzení státu, že stěžovatel mohl z území Francie kdykoli dobrovolně odcestovat, protože uvedené dle Soudu neanuluje zbavení svobody a navíc se jedná jen o teoretickou možnost pro stěžovatele, neboť je třeba, aby jiný stát stěžovatele přijal.²⁷⁸ Dle shora uvedeného rozhodnutí Soudu ve věci Guzzardi proti Itálii je tak rozdíl mezi zbavením a omezením svobody třeba posuzovat co do stupně a intenzity takového opatření, nežli co do jeho povahy a podstaty²⁷⁹ (neboli s ohledem na intenzitu dopadů použitého opatření, než na jeho charakter), a to se zřetelem ke shora

---

²⁷² Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 63.

²⁷³ Srov. Guzzardi v. Itálie. Op. cit. 219, § 92; Ammur v. Francie. Op. cit. 215, § 42.

²⁷⁴ DIJK, Pieter; HOOFF, Fried; RIJN, Arjen; ZWAAK, Leo. (eds.) *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*. Op. cit. 198, str. 458; MOLE, Nula; MEREDITH, Catherine. *Asylum and the European Convention on Human Rights*. Human rights files, No. 9. Council of Europe Publishing, 2010, s. 138. Dostupné z: <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=search&docid=4ee9b0972&skip=0&query=position%20of%20aliens%20in%20relation%20lambert> [cit. 2014-10-01].

²⁷⁵ MOLE, Nula; MEREDITH, Catherine. *Asylum and the European Convention on Human Rights*. Op. cit. 274, s. 139.

²⁷⁶ Guzzardi v. Itálie. Op. cit. 219, § 34.

²⁷⁷ Ammur v. Francie. Op. cit. 215, § 49.

²⁷⁸ Ibid, § 48.

²⁷⁹ Guzzardi v. Itálie. Op. cit. 219, § 93.

vypočteným kritériím, jako jsou povaha, trvání, účinky a způsob provedení opatření omezujících svobodu jednotlivce.

Zatímco článek 5 odst. 1 věta první Úmluvy přiznává obecně, že každý má právo na svobodu (a zakládá tak pozitivní závazek státu tuto svobodu jednotlivce chránit), jednotlivé typové případy dovoleného zbavení osobní svobody, které představují výjimku z tohoto obecného pravidla, jsou taxativně vypočteny v článku 5 odst. 1 pod písmeny a) až f). Soud přitom zdůraznil, že výčet výjimek z práva na svobodu garantovaného v článku 5 odst. 1 Úmluvy je taxativní a je třeba tyto výjimky vykládat restriktivně.²⁸⁰ Úvodní věta k uvedeným výjimkám zní, že „*nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem.*“ Primárně je tedy nezbytné, aby zbavení svobody bylo zákonné (tedy bylo provedeno „v souladu s řízením stanoveným zákonem“), což znamená, že musí být v souladu s hmotněprávními i procesními pravidly vnitrostátního práva.²⁸¹ Aby byl dále dodržen požadavek zákonnosti, je třeba, aby vnitrostátní právo bylo dostatečně přesné a umožnilo konkrétní osobě v případě potřeby předvídat důsledky, které po jejím jednání mohou následovat.²⁸² Jedná se tedy o naplnění zásady právní jistoty, která v případě osobní svobody vyžaduje, aby podmínky pro její zbavení byly ve vnitrostátním právu jasně definovány, a aby právo samotné bylo předvídatelné. Soud pro uvedené používá označení „kvalita zákona“²⁸³.

Vedle požadavku zákonnosti je dále nutné, aby zbavení svobody bylo v souladu se zmiňovaným základním cílem článku 5 Úmluvy, kterým je, aby nikdo nebyl zbaven osobní svobody svévolně, jak zdůraznil Soud například v rozsudku Chahal proti Velké Británii²⁸⁴, Čonka proti Belgii²⁸⁵ či Rashed proti České republice²⁸⁶. Zákaz svévolného zbavení osobní svobody není sice v Úmluvě obsažen explicitně, tento nedostatek byl však překlenut právě výkladem Soudu, dle kterého „*požadavek zákonnosti neomezuje přezkum zásahu do osobní svobody jednotlivce jen na soulad takového opatření*

---

²⁸⁰ Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 42; DIJK, Pieter; HOOF, Fried; RIJN, Arjen; ZWAAK, Leo. (eds.) *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*. Op. cit. 198, s. 463.

²⁸¹ Ammur v. Francie. Op. cit. 215, § 50; Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 118; Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 39.

²⁸² Ammur v. Francie. Op. cit. 215, § 50.

²⁸³ Ibid; Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 118; Rashed v. Česká republika. Op. cit. 256, § 69.

²⁸⁴ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 118.

²⁸⁵ Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 39.

²⁸⁶ Rashed v. Česká republika. Op. cit. 256, § 65 a 66; Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 118.

s vnitrostátními předpisy státu, ale implikuje též povinnost zabývat se otázkou jeho svévolnosti.²⁸⁷ Pojem „svévole“ přitom přesahuje „pouhý“ rozpor s vnitrostátními předpisy a zbavení svobody, které je zákonné z hlediska vnitrostátního práva, tak může být stále svévolné a proto v rozporu s Úmluvou.²⁸⁸ Jak s požadavkem zákonnosti, tak i s požadavkem, aby zadržení nebylo svévolné, souvisí potřeba řádného odůvodnění rozhodnutí o zbavení svobody. Nedostatky v odůvodnění, či snad jeho úplná absence, svědčí o svévoli²⁸⁹. Soud tedy „považuje za přípustné pouze takové omezení práva na osobní svobodu, které splňuje podmínku zákonnosti a podmínku absence svévole“.²⁹⁰

Jak bylo uvedeno výše, typové případy dovoleného zbavení svobody jsou taxativně vypočteny v ustanovení článku 5 odst. 1 pod písmeny a) až f). Pro otázku azylu a uprchlictví je relevantní poslední z nich uvedený pod písmenem f) – „zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání“, který umožňuje státům kontrolovat svobodu cizinců v otázce imigrace. Zbavení svobody cizinců, včetně žadatelů o mezinárodní ochranu, tak může být slučitelné s článkem 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy, ovšem jen za splnění všech požadavků Úmluvy.

První část ustanovení článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy dovoluje státům regulovat svobodu cizinců v imigračním kontextu, umožňuje tedy zbavení svobody žadatelů o azyl i jiných migrantů před tím, než jim je ze strany státu uděleno povolení ke vstupu na území. Soud se v rozhodnutí ve věci Saadi proti Spojenému království zabýval i otázkou, zda jakmile se žadatel o azyl odevzdá do rukou imigračních úřadů, žádá tak o povolený vstup a jeho zadržení proto nemůže být ospravedlněno první částí článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy. Soud uzavřel, že pokud by se takto první část zmíněného ustanovení vykládala (tedy tak, že zadržení je povolené pouze v případě, že osoba se snaží vyhnout vstupním omezením), jednalo by se o příliš úzkou konstrukci podmínek tohoto ustanovení i pravomoci státu vykonávat své nepopíratelné právo

---

²⁸⁷ VĚTROVSKÝ, Jaroslav. Princip proporcionality a jeho aplikace na případy zajištění cizinců Výborem pro lidská práva a Evropským soudem pro lidská práva. In: JÍLEK, Dalibor; POŘÍZEK, Pavel. *Společný evropský azylový systém : zásahy do osobní svobody*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010, s. 15.

²⁸⁸ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 67; Ammur v. Francie. Op. cit. 215, § 50.

²⁸⁹ Ammur v. Francie. Op. cit. 215, § 50 – 51.

²⁹⁰ VĚTROVSKÝ, Jaroslav. Princip proporcionality a jeho aplikace na případy zajištění cizinců Výborem pro lidská práva a Evropským soudem pro lidská práva. In: JÍLEK, Dalibor; POŘÍZEK, Pavel. *Společný evropský azylový systém : zásahy do osobní svobody*. Op. cit. 287, s. 15.

kontroly vstupu a pobytu cizinců na svém území.²⁹¹ Soud totiž opakovaně ve svých rozhodnutích poukazuje na suverenitu států v oblasti migrační politiky a zdůrazňuje že státy mají nezpochybnitelné svrchované právo kontrolovat vstup a pobyt cizinců na svém území, nicméně že uvedené právo musí být vykonáváno v souladu s Úmluvou, včetně jejího článku 5.²⁹² Právě tuto suverenitu států bere Soud jako východisko pro další výklad dotčeného ustanovení. Soud tedy dovedl, že „*dokud stát nesvolí ke vstupu (cizince) na své území, je takový vstup nepovolený a zajištění jedince, který má zájem vstoupit na území, avšak potřebuje k tomu povolení, jenž zatím nemá, může směřovat (...) k zabránění nepovolenému vstupu*“.²⁹³ Nicméně takové zbavení osobní svobody musí být nadále v souladu se shora uvedeným účelem článku 5 Úmluvy, tedy že nikdo nesmí být zbaven osobní svobody svévolně²⁹⁴. Soud tedy stanovil čtyři podmínky, které musí být kumulativně splněny, aby zbavení svobody nebylo svévolné: „*(i) musí být provedeno v dobré víře; (ii) musí být úzce spojeno s cílem zabránit neoprávněnému vstupu osoby na území; (iii) místo a podmínky zadržení by měly být přiměřené, vzhledem k tomu, že toto opatření se neuplatňuje na osoby, které spáchaly trestný čin, ale na osoby, které často ze strachu o svůj život opustily svou zemi; a (iv) délka zadržení by neměla překročit rozumně požadovanou dobu s ohledem na sledovaný účel*“.²⁹⁵ Z bodů (i) a (ii) tak vyplývá povinnost státu dbát v dobré víře na to, aby cílem zbavení svobody bylo skutečné zabránění nepovolenému vstupu cizince na území a nebylo tak zásahu do osobní svobody jednotlivce zneužito k jiným účelům²⁹⁶. Ve vztahu k bodům (iii) a (iv) Soud pro soulad zbavení svobody cizince s Úmluvou požaduje, aby byl naplněn princip proporcionality tohoto zásahu, který je ovšem omezen pouze na požadavek přiměřenosti délky trvání zadržení²⁹⁷ a přiměřenosti materiálních podmínek tohoto opatření.^{298,299} V otázce časové přiměřenosti zajištění Soud nespécifikoval maximální dobu, po kterou může zbavení svobody trvat, neboť hodnocení přiměřenosti

---

²⁹¹ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 65.

²⁹² Ammur v. Francie. Op. cit. 215, § 41; Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 73.

²⁹³ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 65.

²⁹⁴ Ibid, § 66.

²⁹⁵ Ibid, § 74.

²⁹⁶ VĚTROVSKÝ, Jaroslav. Saadi v. Velká Británie: Evropská úmluva o lidských právech jako garance ochrany státu před jedincem? In: Jurisprudence. 2008, č. 4, s. 54.

²⁹⁷ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 72.

²⁹⁸ Ibid, § 74.

²⁹⁹ VĚTROVSKÝ, Jaroslav. Princip proporcionality a jeho aplikace na případy zajištění cizinců Výborem pro lidská práva a Evropským soudem pro lidská práva. In: JÍLEK, Dalibor; POŘÍZEK, Pavel. *Společný evropský azylový systém : zásahy do osobní svobody*. Op. cit. 287, s. 16.

délky zajištění je závislé nejen na době, po kterou trvá, ale i na dalších faktorech a okolnostech každého konkrétního případu. Ohledně zajištění cizince po dobu sedmi dní na letišti v případě Saadi proti Spojenému království Soud pouze konstatoval, že tato doba nepřekročila dobu přiměřenou pro dosažení sledovaného cíle.³⁰⁰ Soud dále vyžaduje, aby zajištění nebylo nepřiměřeně prodlužováno, a to především s ohledem na skutečnost, že se opatření směřující ke zbavení svobody uplatňuje nikoliv vůči pachateli trestného činu, ale vůči cizincům, kteří často uprchli z vlastní země z obavy o svůj život.³⁰¹

Ve vztahu k druhé části článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy, která upravuje zbavení svobody za účelem vyhoštění nebo vydání, se Soud zabýval mj. požadavkem nezbytnosti, který se vždy posuzuje u ostatních písmen ustanovení článku 5 odst. 1 Úmluvy.³⁰² Ve věci Chahal proti Spojenému království Soud zdůraznil, že „v případě zbavení svobody osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění, se nevyžaduje, aby byl aplikován test nezbytnosti (například zbavení svobody s cílem zabránit spáchání trestného činu či zabránit v útěku, apod.). Dle Soudu vše, co je podle tohoto ustanovení vyžadováno, je to, aby opatření bylo přijato s ohledem na vyhoštění nebo vydání.“³⁰³ Uvedené Soud později potvrdil i ve věci Čonka proti Belgii³⁰⁴ nebo Buishvili proti České republice³⁰⁵. Dle rozsudku ve věci Saadi se uvedený závěr ohledně požadavku nezbytnosti uplatní i ve vztahu k první části ustanovení článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy³⁰⁶.

Soud dále v rámci druhé části rozebíraného ustanovení zdůraznil, že každé zbavení svobody je oprávněné jen po dobu, po kterou probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání, přičemž není-li takové řízení vedeno s náležitou péčí, přestává být zbavení svobody podle článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy přípustné.³⁰⁷ Jak bylo uvedeno výše, v otázce časové přiměřenosti zajištění je rozhodující řada faktorů, především okolnosti každého jednotlivého případu. I několikaleté zbavení svobody tak může být Soudem

---

³⁰⁰ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 79.

³⁰¹ Ammur v. Francie. Op. cit. 215, § 43.

³⁰² DIJK, Pieter; HOOFF, Fried; RIJN, Arjen; ZWAAK, Leo. (eds.) *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*. Op. cit. 198, s. 481.

³⁰³ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 112.

³⁰⁴ Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 38.

³⁰⁵ Buishvili v. Česká republika. Op. cit. 265, § 49.

³⁰⁶ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 72.

³⁰⁷ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 113.

shledáno dle konkrétních okolností případu za slučitelné s Úmluvou, zatímco zajištění trvající kratší dobu může být posouzeno jako nepřipustný zásah do osobní svobody.³⁰⁸

K otázce svévole se pak v rámci druhé části článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy uplatní shodná kritéria, která byla popsána shora u první části tohoto ustanovení³⁰⁹.

V odstavcích 2 až 5 článku 5 Úmluvy jsou obsažena procesní práva, která náleží osobám zbaveným svobody. Uvedená ustanovení se na případy azylu a uprchlictví aplikují stejně jako na zbavení svobody v případech jiných. Není proto nezbytné uvedená ustanovení blíže rozvádět, pouze pro úplnost uvedu, co mj. právě v azylových a uprchlických případech Soud k těmto ustanovením konstatoval.

Článek 5 odst. 2 obsahuje základní záruku, že každý, kdo byl zatčen, by měl být neprodleně seznámen s důvody, proč byl svobody zbaven.³¹⁰ Toto ustanovení je dle Soudu nedílnou součástí mechanismu ochrany, kterou poskytuje článek 5 Úmluvy, když každé zatčené osobě musí být sděleny základní právní a faktické důvody jejího zatčení, a to tak, aby se mohla obrátit na soud s cílem přezkoumat zákonnost zatčení podle článku 5 odst. 4 Úmluvy.³¹¹ Přičemž v rozhodnutí ve věci Saadi proti Spojenému království Soud konstatoval, že „zpoždění sedmdesát šest hodin v uvedení důvodů zadržení není slučitelné s požadavkem ustanovení, aby tyto důvody byly sděleny neprodleně“.³¹²

K článku 5 odst. 3 Úmluvy Soud zdůraznil, že účelem uvedeného ustanovení je zajistit, aby dotčená osoba byla ihned předvedena před soudní orgán, přičemž tato automatická a urychleně provedená soudní kontrola má zabezpečit ochranu před svévolným jednáním, tajným zadržováním a špatným zacházením³¹³. Navíc Soud vyžaduje, aby v případě nezákonnosti zbavení svobody měl soudce pravomoc nařídit propuštění.³¹⁴

---

³⁰⁸ Ve věci Chahal v. Spojené království (Op. cit. 145) trvalo zajištění více než šest let a bylo shledáno jako přiměřené (§ 117), zatímco například v případě Singh v. Česká republika (rozsudek ESLP ze dne 25. ledna 2005, stížnost č. 60538/00, § 67) „jen“ dva a půl roku a Soud jej shledal nepřipustným.

³⁰⁹ Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243, § 73.

³¹⁰ Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 50.

³¹¹ Ibid.

³¹² Saadi v. Spojené království. Op. cit. 243 § 84.

³¹³ Srov. rozsudek ESLP ve věci Öcalan v. Turecko ze dne 12. května 2005, stížnost č. 46221/1999, § 103.

³¹⁴ Buishvili v. Česká republika. Op. cit. 265, § 44; McKay v. Spojené království. Op. cit. 269, § 40.

V rozhodnutí ve věci Rashed proti České republice Soud ohledně článku 5 odst. 4 Úmluvy konstatoval, že cílem tohoto ustanovení je, aby zbavení svobody podléhalo nezávislému soudnímu přezkumu.³¹⁵ Uvedené Soud blíže rozvedl v případě Öcalan proti Turecku, kde zdůraznil, že opravný prostředek zaručený článkem 5 odst. 4 Úmluvy musí mít soudní povahu, což předpokládá, že dotčená osoba bude mít přístup k soudu a bude vyslechnuta, buď sama nebo prostřednictvím zástupce. V opačném případě by taková osoba nepožívala základních procesních záruk vztahujících se ke zbavení svobody. Navíc článek 5 odst. 4 Úmluvy dále vyžaduje, aby soud rozhodující o zákonnosti zadržení měl pravomoc nařídít propuštění v případě, že je zbavení svobody nezákonné.³¹⁶ Zmíněné Soud potvrdil i v rozhodnutí ve věci Buishvili proti České republice, kde konstatoval, že „soud provádějící přezkum musí mít více než poradní funkci, musí mít pravomoc rozhodnout o zákonnosti zbavení osobní svobody a nařídít propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné“.³¹⁷ Aby mohl být orgán považován za „soud“, musí být dle Soudu nezávislý na výkonné moci a na účastnících.³¹⁸ Soud dále ohledně článku 5 odst. 4 Úmluvy poznamenal, že pojem „zákonnost“ v něm uvedený má znamenat, že osoba zbavená svobody má právo na přezkum svého zbavení svobody nejen s ohledem na požadavky vnitrostátního práva, ale i na požadavky Úmluvy, obecné zásady v ní obsažené a účel omezení povolených v článku 5 odst. 1 Úmluvy.³¹⁹ Navíc prostředek nápravy ve smyslu článku 5 odst. 4 Úmluvy musí existovat s dostatečnou mírou jistoty, aby jej bylo možné považovat za dostupný a účinný.³²⁰

V kostce lze shrnout, že z judikatury Soudu se vyvinuly následující požadavky, které musí být v případě zbavení svobody mj. i v otázce azylu a uprchlictví splněny, aby takové jednání bylo v souladu s Úmluvou (s článkem 5 odst. 1 písm. f):

- (i) zbavení svobody musí být zákonné, tedy v souladu s vnitrostátními normami jak hmotnými, tak procesními;

---

³¹⁵ Rashed v. Česká republika. Op. cit. 256, § 52.

³¹⁶ Öcalan v. Turecko. Op. cit. 315, § 66.

³¹⁷ Buishvili v. Česká republika. Op. cit. 265, § 38.

³¹⁸ Rashed v. Česká republika. Op. cit. 256, § 52.

³¹⁹ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 127; E. v. Norsko. Op. cit. 232, § 49.

³²⁰ Rashed v. Česká republika. Op. cit. 256, § 53.

- (ii) musí být dodržena zásada právní jistoty – právo musí být předvídatelné a podmínky zbavení svobody v něm musí být jasně vymezeny (požadavek na určitou „kvalitu zákona“);
- (iii) zbavení svobody musí být v souladu s účelem článku 5 Úmluvy, tedy nesmí být svévolné, a proto musí splňovat následující kritéria:
  - a) musí být provedeno v dobré víře;
  - b) musí být úzce spojeno s cílem zabránit neoprávněnému vstupu osoby na území;
  - c) místo a podmínky zadržení by měly být přiměřené, vzhledem k tomu, že toto opatření se neuplatňuje na osoby, které spáchaly trestný čin, ale na osoby, které často ze strachu o svůj život opustily svou zemi; a
  - d) délka zadržení by neměla překročit rozumně požadovanou dobu s ohledem na sledovaný účel;
- (iv) při aplikaci článku 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy se neaplikuje test nezbytnosti;
- (v) v případě zbavení svobody dle druhé části ustanovení 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy je takové jednání oprávněné pouze po dobu, po kterou probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání; není-li takové řízení vedeno s náležitou péčí, přestává být zbavení svobody podle uvedeného ustanovení přípustné.

6.3 Judikatura k článku 8 Úmluvy

Článek 8 Úmluvy zní:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a

předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

Ustanovení o právu na respektování soukromého a rodinného života, jak je rubrika článku 8 Úmluvy nazvána, upravuje čtyři samostatná práva (která spolu nicméně souvisí), a to právo na respektování soukromého života, právo na respektování rodinného života, právo na respektování obydlí a právo na respektování korespondence. U případných zásahů do výkonu uvedených práv Úmluva vyžaduje, aby byly zákonné, sledovaly legitimní cíl (výslovně v tomto ustanovení uvedený) a byly v demokratické společnosti nezbytné, tedy přiměřené sledovanému cíli (princip proporcionality).³²¹

6.3.1 Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga proti Belgii

Řízení³²² bylo zahájeno stížností dvou občanek Konga - matky (dále jen pro účely bodu 6.3.1 „první stěžovatelka“) a dcery (dále jen pro účely bodu 6.3.1 „druhá stěžovatelka“ nebo společně „stěžovatelky“), podanou v dubnu roku 2003. Stěžovatelky se domáhaly určení, že zadržení a vyhoštění druhé stěžovatelky představovalo mj. porušení článku 8 Úmluvy.

Skutkový stav

První stěžovatelka přicestovala v září roku 2000 do Kanady, kde jí byl v roce 2001 přiznán status uprchlíka a následně zde získala časově neomezené povolení k pobytu. Poté, co jí byl přiznán status uprchlíka, požádala svého bratra, občana Nizozemí, aby si vzal na starost druhou stěžovatelku, které bylo v té době pět let a žila se svou babičkou v Demokratické republice Kongo, a aby o ni pečoval, dokud se nebude moci připojit k ní do Kanady. V srpnu roku 2002 dorazil bratr první stěžovatelky spolu s druhou stěžovatelkou na bruselské letiště. Neboť pro svou neteř neměl potřebné doklady, snažil se, neúspěšně, imigrační úřady přesvědčit, že druhá stěžovatelka je jeho dcera. S ohledem na skutečnost, že neměla požadované dokumenty, byl druhé stěžovatelce odmítnut vstup na území Belgie a byla umístěna do tranzitního střediska a její strýc se vrátil do Nizozemí. Ve stejný den byl druhé stěžovatelce jmenován právník, který požádal, aby jí bylo přiznáno postavení uprchlíka. Koncem srpna roku 2002 byla žádost druhé stěžovatelky o azyl prohlášena za nepřijatelnou.

³²¹ Srov. rozsudek ESLP ve věci Boultif v. Švýcarsko ze dne 2. srpna 2001, stížnost č. 54273/00, § 41.

³²² Rozsudek ESLP ve věci Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga v. Belgie ze dne 12. října 2006, stížnost č. 13178/03.

V polovině října 2002 byla druhá stěžovatelka deportována do Demokratické republiky Kongo. Den na to informovala kanadská ambasáda belgické úřady, že první stěžovatelce byl přiznán status uprchlíka a bylo jí uděleno časově neomezené povolení k pobytu, následkem čehož se k ní může její rodina připojit. Po intervenci belgického a kanadského premiéra opustila druhá stěžovatelka koncem října Kongo a odcestovala do Kanady.

Právní posouzení

Stěžovatelky namítaly, že zadržení druhé stěžovatelky představovalo porušení článku 8 Úmluvy, neboť šlo o nepřiměřený zásah do práva na respektování jejich soukromého a rodinného života. Poukazovaly na skutečnost, že sloučení rodiny je základním právem uprchlíků, a že dle jejich názoru nemůže být ilegální vstup druhé stěžovatelky na území Belgie důvodem pro odepření jejích základních práv.

Soud na úvod konstatoval, že vazba mezi druhou stěžovatelkou, jako nezletilým dítětem, a její matkou spadá do rozsahu definice rodinného života dle článku 8 Úmluvy. Nicméně dále zdůraznil, že v posuzovaném případě došlo k přerušení rodinného života pouze v důsledku rozhodnutí první stěžovatelky uprchnout ze země svého původu z důvodu opodstatněných obav z pronásledování ve smyslu Úmluvy o uprchlících. I tak podle Soudu zadržení druhé stěžovatelky představovalo zásah do práv stěžovatelek chráněných článkem 8 Úmluvy. Bylo tedy nutné zkoumat, zda tento zásah byl oprávněný ve smyslu odst. 2 článku 8 Úmluvy. Soud připomněl, že *„porušení práva jednotlivce na respektování soukromého a rodinného života bude v rozporu s článkem 8 Úmluvy, pokud nebude v „souladu se zákonem“, nebude sledovat jeden či více legitimních cílů stanovených v odst. 2 článku 8, a nebude nezbytné v demokratické společnosti, nebo-li nebude přiměřené ve vztahu k sledovaným cílům.“*³²³

Soud poznamenal, že zadržení bylo učiněno na základě ustanovení vnitrostátního zákona o cizincích, a bylo tak „v souladu se zákonem“. Druhá stěžovatelka byla dále zadržena na základě pravomoci příslušných orgánů ke kontrole vstupu a pobytu cizinců na území belgického státu. Rozhodnutí o zadržení mohlo v těchto případech být učiněno v zájmu národní bezpečnosti nebo hospodářského blahobytu země nebo s cílem předcházet nepokojům a zločinnosti. Soud tak došel

---

³²³ Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga v. Belgie. Op. cit. 322, § 77.

k závěru, že zásah sledoval legitimní cíl ve smyslu ustanovení článku 8 odst. 2 Úmluvy. Zbývalo tedy určit, zda sporné opatření bylo „nezbytné v demokratické společnosti“. K tomu Soud uvedl, že tento požadavek je třeba zkoumat ve světle případu jako celku, přičemž výraz „nezbytné v demokratické společnosti“ znamená, že zadržení musí být odůvodněno naléhavou společenskou potřebou a zejména musí být přiměřené ke sledovanému legitimnímu cíli.³²⁴

Soud zdůraznil, že v souvislosti s právem státu na kontrolu vstupu a pobytu cizinců je zadržení v detenčních centrech používané ve vztahu k cizincům čekajícím na vyhoštění přijatelné pouze tehdy, pokud je činěno v souvislosti s bojem státu proti ilegálnímu přistěhovalectví a zároveň je v souladu s jeho mezinárodními závazky včetně těch, které vyplývají z Úmluvy a Úmluvy o právech dítěte. Opatření států učiněná s cílem zmařit pokusy o obejití nastavených pravidel týkajících se imigrace nesmí cizince zbavit ochrany těmito úmluvami poskytované. Ochrana základních práv a omezení uložená státem v rámci imigrační politiky tak musí být v souladu. V posuzovaném případě zadržení druhé stěžovatelky významně zpozdilo její sloučení s první stěžovatelkou, navíc kroky belgických úřadů tomuto sloučení přímo bránily. Poté, co byly belgické úřady informovány, že první stěžovatelka se nachází v Kanadě, měly dle Soudu provést podrobné šetření s cílem objasnit postavení první stěžovatelky v uvedené zemi a umožnit sloučení matky a dcery.

Soud posuzoval předmětnou stížnost i z pohledu soukromého života druhé stěžovatelky. Dle Soudu pojem „soukromý život“ je „*velice široký a nelze podat jeho vyčerpávající definici. Zahrnuje mj. i fyzickou a duševní integritu člověka.*“³²⁵ Záruka poskytovaná článkem 8 Úmluvy je tak primárně určena k zajištění rozvoje osobnosti každého jedince v jeho vztazích s dalšími lidmi, a to bez vnějšího zasahování.³²⁶ V této souvislosti Soud konstatoval, že zadržení druhé stěžovatelky v tranzitním středisku pro dospělé bylo zbytečné. Dle jeho názoru mohla být v posuzovaném případě přijata opatření šetrnější vzhledem k zájmu dítěte zaručenému článkem 3 Úmluvy o právech

---

³²⁴ Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga v. Belgie. Op. cit. 322, § 80; Boultif v. Švýcarsko. Op. cit. 321, § 46.

³²⁵ Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga v. Belgie. Op. cit. 322, § 83.

³²⁶ Ibid.

dítěte³²⁷. Druhá stěžovatelka tak mohla být umístěna ve specializovaném centru nebo u pěstounů, což byly také alternativy, které navrhoval její zástupce. Navíc dle Soudu s ohledem na nízký věk nemůže druhá stěžovatelka nést odpovědnost za pokusy svého strýce oklamat belgické orgány tím, že ji vydával za svou dceru. S ohledem na vše shora uvedené Soud uzavřel, že zajištěním druhé stěžovatelky došlo k nepřiměřenému zásahu do práv obou stěžovatelek na respektování jejich rodinného života a článek 8 Úmluvy proto byl porušen.

K otázce porušení článku 8 Úmluvy v souvislosti s deportací druhé stěžovatelky Soud uvedl, že dle jeho názoru kroky, které podnikly belgické úřady v souvislosti s jejím vyhoštěním neprokazovaly, že by se úřady snažily zajistit, že o druhou stěžovatelku bude řádně postaráno a nebraly ani ohled na situaci, ve které se druhá stěžovatelka ocitne po návratu do Konga. Dále Soud zdůraznil, že s ohledem na skutečnost, že druhá stěžovatelka byla nezletilou osobou bez doprovodu, měl belgický stát povinnost se o ni postarat a usnadnit sloučení rodiny. Její deportaci ale naopak belgické orgány tomuto sloučení nijak nepomohly. S ohledem na uvedené okolnosti Soud konstatoval, že belgický stát nesplnil své pozitivní závazky a zasáhl do práv stěžovatelek na respektování rodinného života v nepřiměřené míře. Tím došlo k porušení práv obou stěžovatelek zaručených článkem 8 Úmluvy, a to v důsledku vyhoštění druhé stěžovatelky.

6.3.2 M. a ostatní proti Bulharsku

Řízení³²⁸ bylo zahájeno stížnostmi čtyř osob – pana M., občana Afghánistánu (dále jen pro účely bodu 6.3.2 „stěžovatel“), jeho ženy, občanky Arménie a jejich dvou nezletilých dětí (dále společně pro účely bodu 6.3.2 „stěžovatelé“), podanou v srpnu roku 2008.

Skutkový stav

---

³²⁷ Článek 3 Úmluvy o právech dítěte z roku 1989 (publ. pod č. 104/1991 Sb.): „1. Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnymi orgány. 2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná správní opatření. 3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby instituce, služby a zařízení odpovědné za péči a ochranu dětí odpovídaly standardům stanoveným kompetentními úřady, zejména v oblastech bezpečnosti a ochrany zdraví, počtu a vhodnosti svého personálu, jakož i kompetentního dozoru.“

³²⁸ Rozsudek ESLP ve věci M. a ostatní v. Bulharsko ze dne 26. července 2011, stížnost č. 41416/08.

Stěžovatel opustil Afghánistán a v roce 1998 vstoupil na území Bulharska, kde neúspěšně žádal o azyl. V roce 1999 se připojil k místní církvi. Stěžovatel má dvě děti, které se narodily v Bulharsku v roce 2003 a 2005. Jejich matku, která je občankou Arménie a má v Bulharsku povolení k trvalému pobytu, si vzal v roce 2004. V srpnu roku 2003 podal stěžovatel další žádost o azyl a rozhodnutím z března 2004 mu byl přiznán status uprchlíka s odůvodněním, že by mu v Afghánistánu hrozilo pronásledování z důvodu jeho konvertování od islámu ke křesťanství.

V prosinci 2005 bylo rozhodnuto o odebrání stěžovatelova povolení k pobytu, o vyhoštění stěžovatele a o uložení zákazu vstupu do Bulharska po dobu deseti let, a to z důvodu, že představuje vážnou hrozbu pro národní bezpečnost. V odůvodnění bylo pouze odkázáno na interní dokument ministerstva vnitra, podle kterého byl stěžovatel zapojen do pašování migrantů, především občanů Afghánistánu, skrze Turecko a Bulharsko do Srbska, Černé Hory, Řecka a Maďarska. Dle rozhodujícího orgánu představuje tato stěžovatelova činnost nebezpečí pro národní bezpečnost. Příkaz k vyhoštění neobsahoval údaj o zemi, kam by měl být stěžovatel vyhoštěn. Zároveň v něm bylo uvedeno, že by měl být stěžovatel zadržen po dobu, než dojde k vyhoštění s odůvodněním, že stěžovatel představuje vážnou hrozbu pro národní bezpečnost a také vzhledem ke skutečnosti, že neexistuje žádné přímé spojení mezi Bulharskem a jeho zemí původu, což brání okamžitému výkonu příkazu k vyhoštění. Uvedený příkaz byl ihned vykonatelný. V říjnu 2006 byl stěžovatel zadržen a umístěn do Centra pro prozatímní zadržení cizinců, kde zůstal až do svého propuštění v červenci 2009 (propuštěn byl v souvislosti s novelou zákona o cizincích, na základě které bylo vydáno rozhodnutí o zrušení příkazu k jeho zadržení po dobu, než dojde k vyhoštění). Stěžovatel se proti příkazu k vyhoštění z prosince 2005 odvolal a poukazoval především na skutečnost, že o jeho údajných nezákonných aktivitách neexistuje žádný důkaz a že proti němu nebylo v této souvislosti ani zahájeno trestní řízení. Jeho odvolání bylo zamítnuto s poukazem na skutečnost, že interní dokument ministerstva vnitra o jeho nelegálních aktivitách je veřejnou listinou a jako takový představuje dostatečný důkaz, že stěžovatel vyvíjí nezákonnou činnost ohrožující národní bezpečnost.

Právní posouzení

Stěžovatelé namítali, že příkaz k vyhoštění představuje porušení jejich práva na respektování soukromého a rodinného života. Poukazovali především na skutečnost, že

se jedná o svévoli, neboť neexistuje žádný důkaz o účasti stěžovatele na organizování nelegálního překračování hranic.

V posuzovaném případě Soud konstatoval, že stěžovatelé založili v Bulharsku skutečný rodinný ve smyslu článku 8 Úmluvy a vyhoštění stěžovatele, pokud by bylo provedeno, by představovalo zásah do práv stěžovatelů na respektování jejich rodinného života. Takový zásah by představoval porušení článku 8 Úmluvy, pokud by dle odst. 2 uvedeného ustanovení nešlo prokázat, že je „v souladu se zákonem“, sleduje jeden nebo více legitimních cílů uvedených v tomto ustanovení a je nezbytný v demokratické společnosti s ohledem na dosažení sledovaného cíle.³²⁹ K prvnímu z uvedených požadavků, tedy aby zásah byl „v souladu se zákonem“, Soud konstatoval, že nevyžaduje pouze, aby zásah měl oporu ve vnitrostátním právu, ale zdůrazňuje také kvalitu zákona. Takový zákon tedy musí poskytovat určitý stupeň právní ochrany před svévolnými zásahy ze strany státních orgánů.³³⁰ Soud přitom poukázal na množství jiných obdobných případů proti Bulharsku, v nichž bylo konstatováno, že relevantní vnitrostátní právo ani praxe neposkytují ani minimální úroveň ochrany před svévolí a vnitrostátní soudy dovolují výkonné moci rozšiřovat pojem „národní bezpečnost“ nad rámec jeho přirozeného významu. Navíc vnitrostátní soudy ani nezkontrolují, zda je výkonná moc schopna prokázat existenci skutečností sloužících jako základ pro posouzení, zda dotčené osoby riziko pro národní bezpečnost skutečně představují a odkazují pouze na prohlášení ministerstva vnitra. Také v posuzovaném případě byl příkaz k vyhoštění stěžovatele založen na prohlášení ministerstva vnitra, že stěžovatel byl zapojen do činností souvisejících s pašováním lidí přes hranice státu. V tomto stanovisku však nejsou uvedeny žádné bližší skutkové okolnosti, a jak podotkl sám stěžovatel, nebylo v souvislosti s uvedeným tvrzením proti němu zahájeno žádné trestní řízení. Národní soudy však označily uvedené prohlášení za veřejnou listinu a stěžovatelovo odvolání proti příkazu k vyhoštění z tohoto důvodu bez dalšího zamítly. Podle Soudu však takový postup národních soudů nebere vůbec v potaz údajné porušení základního lidského práva. Soud zdůraznil, že koncept zákonnosti a právního státu v demokratické společnosti vyžaduje, aby opatření dotýkající se základních lidských práv podléhala určité formě řízení před nezávislým orgánem, který je kompetentní

---

³²⁹ M. a ostatní v. Bulharsko. Op. cit. 328, § 94.

³³⁰ Ibid, § 95.

přezkoumávat důvody rozhodnutí a rovněž je příslušný k posouzení, zda přijatá opatření sledují legitimní cíl a jsou přiměřená.³³¹ Jednotlivec zároveň musí mít možnost zpochybnit tvrzení, že ohrožuje národní bezpečnost, a v případě, že uvedené tvrzení státních orgánů nemá podklad ve skutečnosti a je svévolné, musí být nezávislý orgán schopen reagovat. V posuzovaném případě však národní soudy neposkytly stěžovateli nezávislou kontrolu jeho vyhoštění a zvolily ryze formalistický přístup. Stěžovatelé tak nepoživali ani minimální úroveň ochrany před svévolí, přičemž právě tato ochrana je základním prvkem pojetí zákonnosti ve smyslu Úmluvy.³³² Pokud by tedy byl příkaz k vyhoštění vykonán, zásah do rodinného života stěžovatelů byl nebyl „v souladu se zákonem“, jak požaduje článek 8 odst. 2 Úmluvy. Vzhledem k uvedenému závěru Soud nemusel zkoumat, zda v posuzovaném případě existuje legitimní cíl a je zde proporcionalita mezi přijatým opatřením a tímto cílem a konstatoval, že byl-li by příkaz k vyhoštění vykonán, došlo by k porušení článku 8 Úmluvy.

6.3.3 Azyl a uprchlictví ve světle judikatury Soudu k článku 8 Úmluvy

Článek 8 Úmluvy upravující právo na respektování rodinného a soukromého života nezaručuje uprchlíkům, příp. žadatelům o azyl, neomezené právo na společné soužití členů rodiny nebo neomezené právo být chráněn proti odloučení, nicméně omezuje výkon pravomoci státu v otázce kontroly vstupu, vyhoštění nebo vydání cizinců.³³³ Do popředí v souvislosti s případy týkajícími se azylu a uprchlictví vystupuje z úpravy článku 8 Úmluvy především právo na respektování rodinného života uprchlíka (popř. žadatele o azyl) a příp. jeho soukromého života. Právo na respektování rodinného života tak zavazuje stát, aby nepodnikal nic, co by k rozdělení rodiny vedlo, a aby naopak přijímal opatření, která jednotu rodiny zachovávají.³³⁴

Ačkoli právo na azyl není Úmluvou garantováno, v případě, kdy rozhodnutí o vyhoštění zasáhne do práva na respektování rodinného života uprchlíka (popř. žadatele o azyl), může článek 8 Úmluvy uvedené osobě ochranu nepřímou poskytnout. Ve většině případů týkajících se uprchlíků (popř. žadatelů o azyl) stojí namítané porušení článku 8

³³¹ M. a ostatní v. Bulharsko. Op. cit. 328, § 100.

³³² Ibid, § 103.

³³³ LAMBERT, Héléne. The European Court of Human Rights and the Right of Refugees and Other Persons in Need of Protection to Family Réunion. In: International Journal of Refugee Law. 1999, vol. 11, no. 3, s. 447.

³³⁴ MCADAM, Jane. *Complementary Protection in International Refugee Law*. Op. cit. 127, s. 154.

Úmluvy jako doplňkový důvod vedle porušení článku 3 Úmluvy, neboť posledně uvedené ustanovení představuje záruku proti vyhoštění do země v případě, kdy existují vážné důvody se domnívat, že dotčená osoba by v případě návratu čelila reálné hrozbě špatného zacházení. Shledá-li tedy Soud, že v případě vyhoštění by byl porušen článek 3 Úmluvy, není nezbytné posuzovat danou stížnost i v rámci článku 8 Úmluvy.³³⁵ Pokud však Soud dojde k závěru, že článek 3 Úmluvy v konkrétním případě porušen nebyl, může se stát článek 8 Úmluvy klíčovým ustanovením pro nevyhoštění dotčené osoby z daného státu.³³⁶ Lambertová poznamenává, že většina stížností směřujících k Soudu a namítajících porušení článku 8 Úmluvy se týká již integrovaných cizinců čelících vydání, příp. vyhoštění a není tak doposud precedentní rozhodnutí týkající se přímo uprchlíků.³³⁷ Uvedené tvrzení Lambertové je však dnes již překonáno shora popsánymi rozhodnutími Soudu – body 6.3.1 a 6.3.2, což však nic nemění na skutečnosti, že rozhodnutí přijatá Soudem v otázce „běžných“ migrantů jsou nadále použitelná i na případy uprchlíků.³³⁸

Při rozhodování, zda článek 8 Úmluvy byl porušen, Soud nejdříve zkoumá, zda existuje skutečný rodinný život mezi členy dotčené rodiny. Poté Soud přistoupí k posuzování, zda došlo k porušení článku 8 Úmluvy.³³⁹ Přitom se rozlišuje, zda jde o případy vstupu do určitého státu za účelem sloučení rodiny (tedy případy, v nichž existuje pozitivní závazek států zajistit a respektovat rodinný život), nebo o případy týkající se vyhoštění, (např. v důsledku spáchání trestného činu), které rodinný život naruší (negativní závazek států do rodinného života nezasahovat).³⁴⁰ V případech vstupu dochází k vážení zájmů jednotlivce a státu, a pokud je možné přesídlení rodiny do jiného státu, pak se v případě nepřipuštění vstupu na území nejedná o zásah v rozporu se článkem 8 Úmluvy.³⁴¹ Uvedené je důsledkem suverénního práva státu na kontrolu vstupu cizinců na své území. Nicméně právě v případech azylu a uprchlictví zde

---

³³⁵ LAMBERT, Héléne. *The European Court of Human Rights and the Right of Refugees and Other Persons in Need of Protection to Family Réunion*. Op. cit. 333, s. 448.

³³⁶ MCADAM, Jane. *Complementary Protection in International Refugee Law*. Op. cit. 127, s. 155.

³³⁷ LAMBERT, Héléne. *The European Court of Human Rights and the Right of Refugees and Other Persons in Need of Protection to Family Réunion*. Op. cit. 333, s. 433.

³³⁸ Ibid.

³³⁹ LAMBERT, Héléne. *The position of aliens in relation to the European Convention on Human Rights*. Op. cit. 111, s. 66.

³⁴⁰ MCADAM, Jane. *Complementary Protection in International Refugee Law*. Op. cit. 127, s. 156.

³⁴¹ Ibid.

vystupuje do popředí otázka bezpečného návratu do země původu.³⁴² Pokud by návrat do země původu byl nemožný, vyústilo by neumožnění vstupu k rozdělení členů rodiny a tím porušilo článek 8 Úmluvy.³⁴³

V případech vyhoštění, kdy si osoba již mohla vytvořit pevná pouta v hostitelské zemi, je na stát kladeno větší důkazní břemeno (oproti případům odepření přijetí) ohledně otázky, zda vyhoštění je nezbytné. Pro ospravedlnění takového zásahu do práva zaručeného článkem 8 Úmluvy vyžaduje Soud splnění následujících požadavků – aby byl zásah v souladu se zákonem; sledoval legitimní cíl vymezený v odstavci 2 článku 8 Úmluvy; a byl v demokratické společnosti nezbytný, nebo-li byl přiměřený ve vztahu ke sledovanému cíli.³⁴⁴ K prvnímu z uvedených požadavků, tedy aby byl zásah „v souladu se zákonem“, Soud konstatoval, že nevyžaduje pouze, aby zásah měl oporu ve vnitrostátním právu, ale zdůrazňuje také kvalitu zákona. Takový zákon musí poskytovat určitý stupeň právní ochrany před svévolnými zásahy ze strany státních orgánů.³⁴⁵ Přičemž právě tato ochrana před svévolí je základním prvkem pojetí zákonnosti ve smyslu Úmluvy.³⁴⁶ Ke konceptu zákonnosti Soud v souvislosti s článkem 8 Úmluvy také zdůraznil, že vyžaduje, aby opatření dotýkající se základních lidských práv podléhala určité formě řízení před nezávislým orgánem, který by byl kompetentní přezkoumávat důvody rozhodnutí a rovněž by byl příslušný k posouzení, zda přijatá opatření sledují legitimní cíl a jsou přiměřená.³⁴⁷ Ve věci Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga proti Belgii Soud uvedl, že poslední z uvedených požadavků, tedy aby zásah byl v demokratické společnosti nezbytný, je třeba zkoumat ve světle případu jako celku, přičemž výraz „nezbytné v demokratické společnosti“ znamená, že zásah musí být odůvodněn naléhavou společenskou potřebou a zejména musí být přiměřený ke sledovanému legitimnímu cíli.³⁴⁸ Dochází tak k porovnání tvrdosti omezení práva jednotlivce se zájmem veřejným. V případě tzv. imigrantů druhé generace, „*tj. těch, kteří se na území smluvního státu již narodili nebo tam přijeli s rodiči v dětství a nemají*

---

³⁴² LAMBERT, Héléne. The European Court of Human Rights and the Right of Refugees and Other Persons in Need of Protection to Family Réunion. Op. cit. 333, s. 448.

³⁴³ MCADAM, Jane. *Complementary Protection in International Refugee Law*. Op. cit. 127, s. 156.

³⁴⁴ Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga v. Belgie. Op. cit. 322, § 77; M. a ostatní v. Bulharsko. Op. cit. 328, § 94; Boultif v. Švýcarsko. Op. cit. 321, § 41.

³⁴⁵ M. a ostatní v. Bulharsko. Op. cit. 328, § 95.

³⁴⁶ Ibid, § 103.

³⁴⁷ Ibid, § 100.

³⁴⁸ Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga v. Belgie. Op. cit. 322, § 80; Boultif Boultif v. Švýcarsko. Op. cit. 321, § 46.

kromě občanství žádný skutečný vztah k zemi původu, (...) Soud většinou považuje vyhoštění za nepřijatelný zásah do práva na rodinný život.³⁴⁹ Lambertová však uvádí, že žadatelé o azyl mohou jen zřídka kdy prokázat takové vazby v hostitelském státě, které by jim právo na setrvání zde zajistily. Jiná by dle ní byla situace v případě těch žadatelů o azyl, kteří na meritorní rozhodnutí ve své věci čekají již několik let.³⁵⁰ Naopak pokud ze strany dotčené osoby dojde ke spáchání zvláště závažného trestného činu, „postupuje Soud s větší přísností a jen zřídka kdy konstatuje porušení Úmluvy.“³⁵¹ V takovém případě totiž vzhledem k závažnosti spáchaného trestného činu není zásah do rodinného příp. soukromého života nepřiměřený.³⁵²

Co se týče práva na respektování soukromého života, Soud konstatoval, že pojem „soukromý život“ je velice široký a nelze podat jeho vyčerpávající definici. Dle Soudu zahrnuje mj. i fyzickou a duševní integritu člověka.³⁵³ Záruka poskytovaná článkem 8 Úmluvy je tak primárně určena k zajištění rozvoje osobnosti každého jedince.³⁵⁴ Právo na respektování soukromého života tak může, právě s ohledem na závěr, že mj. zahrnuje požadavek na fyzickou i psychickou integritu člověka, být relevantní v případech, kdy osobě v důsledku vyhoštění hrozí špatné zacházení, které však nedosahuje závažnosti vyžadované článkem 3 Úmluvy.³⁵⁵ Soud konstatoval, že špatné zacházení, které nepůjde podřadit pod článek 3 Úmluvy, může způsobit porušení práva na respektování soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy v případě, že jsou zde dostatečně nepříznivé důsledky pro fyzickou nebo psychickou integritu člověka.³⁵⁶

Lze tedy shrnout, že skrze právo na respektování rodinného a soukromého života poskytuje článek 8 Úmluvy nepřímou ochranu v případě, kdy by vyhoštění nebo vydání cizince znamenalo vážný zásah do práv uvedeným ustanovením chráněných

---

³⁴⁹ ŠTURMA, Pavel. Evropský soud pro lidská práva a nepřímá ochrana uprchlíků. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 126, s. 127 a 128.

³⁵⁰ LAMBERT, Héléne. The European Court of Human Rights and the Right of Refugees and Other Persons in Need of Protection to Family Réunion. Op. cit. 333, s. 447-450.

³⁵¹ ŠTURMA, Pavel. Evropský soud pro lidská práva a nepřímá ochrana uprchlíků. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 126, s. 128.

³⁵² LAMBERT, Héléne. The European Court of Human Rights and the Right of Refugees and Other Persons in Need of Protection to Family Réunion. Op. cit. 333, s. 450; srov. rozsudek ESLP ve věci Boughanemi v. Francie ze dne 24. dubna 1996, stížnost č. 22070/93; §44

³⁵³ Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga v. Belgie. Op. cit. 322, § 83.

³⁵⁴ Ibid.

³⁵⁵ MCADAM, Jane. *Complementary Protection in International Refugee Law*. Op. cit. 127, s. 160.

³⁵⁶ Rozsudek ESLP ve věci Bensaid v. Spojené království ze dne 6. února 2001, stížnost č. 44599/98, § 46.

a takový zásah byl v nepoměru k hrozbě, kterou by představovalo setrvání cizince pro veřejný pořádek a bezpečnost dotčeného smluvního státu.³⁵⁷

6.4 Azyl a uprchlictví ve světle judikatury Soudu k článku 13 Úmluvy

Článek 13 Úmluvy zní:

„Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.“

Kromě práv a svobod poskytuje Úmluva také záruky zaměřené na posílení účinnosti těchto práv, a to prostřednictvím článku 13, který stanoví právo na účinný prostředek nápravy. Judikatura k uvedenému ustanovení, a to i v případech týkajících se uprchlíků, je vždy odvislá od systému opravných prostředků, které ten který smluvní stát umožňuje dotčeným osobám uplatit. Procesní záruka uvedeným ustanovením poskytnutá tak není oproti případům, které s azylem a uprchlictvím nesouvisí, ničím výjimečným. Dané ustanovení proto uvádím pouze pro úplnost jako další prostředek ochrany, kterého se uprchlíci mohou v souvislosti s jiným právem garantovaným Úmluvou dovolat. S ohledem na skutečnost, že *„právo zaručené článkem 13 Úmluvy nemá zcela samostatný charakter, a lze se ho tak dovolávat pouze v kombinaci s tvrzeným porušením jiného práva vyplývajícího z Úmluvy“*³⁵⁸, přichází v případech azylu a uprchlictví v úvahu uplatnění tohoto ustanovení především spolu s články 3 a 8 Úmluvy.

Soud ve svých rozhodnutích k předmětnému ustanovení konstatoval, že článek 13 Úmluvy garantuje dostupnost opravného prostředku na vnitrostátní úrovni k vynucení podstaty práv podle Úmluvy.³⁵⁹ Uvedené ustanovení tedy vyžaduje poskytnutí takového vnitrostátního opravného prostředku, který příslušnému vnitrostátnímu orgánu umožní jednat s podstatou stížnosti ve vztahu k porušení Úmluvy, jednak poskytnout odpovídající nápravu. Zmíněné ustanovení nejde ovšem tak daleko, že by vyžadovalo nějakou konkrétní formu nápravy. V této otázce

---

³⁵⁷ ŠTURMA, Pavel. Evropský soud pro lidská práva a nepřímá ochrana uprchlíků. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 126, s. 129.

³⁵⁸ Ibid, s. 128.

³⁵⁹ Soering v. Spojené království. Op. cit. 133, § 120; Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 75; Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 122; D. v. Spojené království. Op. cit. 156, § 69.

ponechává volnost smluvním státům.³⁶⁰ Nicméně dle Soudu je třeba, aby opravný prostředek byl účinný v praxi, přičemž ale ona „účinnost nezávisí na jistotě příznivého výsledku pro stěžovatele“.³⁶¹ Pojem „účinný opravný prostředek“ ve smyslu článku 13 Úmluvy totiž podle Soudu „vyžaduje, aby opravný prostředek zabránil výkonu opatření, která jsou v rozporu s Úmluvou a jejichž účinky jsou potenciálně nevratné“³⁶² (tzv. odkladný účinek opravného prostředku). Navíc ve vztahu k článku 13 ve spojení s článkem 3 Úmluvy Soud uvedené rozvedl tak, že „účinnost opravného prostředku“ vyžaduje nezávislé přezkoumání tvrzení, že existují vážné důvody se domnívat, že hrozí reálné riziko zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy.³⁶³

K pojmu „orgán“ použitému v článku 13 Úmluvy Soud judikoval, že nemusí jít nutně o soudní orgán. Pokud se však o soudní orgán opravdu nejedná, jsou jeho pravomoci a záruky, které poskytuje, relevantní pro určení, zda je daný opravný prostředek účinný.³⁶⁴ Nicméně „i když jediný prostředek nápravy sám o sobě zcela nespňuje požadavky článku 13 Úmluvy, pak souhrn opravných prostředků poskytnutý vnitrostátním právem tak může učinit.“³⁶⁵

Nabízí se komparace s dalšími ustanoveními Úmluvy, která se týkají procesních záruk. Případy vydání nebo vyhoštění zůstávají mimo rozsah článku 6 Úmluvy a článku 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě, neboť první z uvedených ustanovení se týká rozhodování o občanských právech a závazcích a rozhodování v trestních věcech³⁶⁶ a druhé z nich je omezeno pouze na cizince, kteří se na území státu nacházejí legálně. Článek 13 Úmluvy tak na rozdíl od uvedených ustanovení stanoví státům obecnou povinnost poskytnout účinný prostředek nápravy.³⁶⁷ Dále se nabízí i srovnání s článkem 5 odst. 4 Úmluvy. Jak bylo rozebráno výše v bodě 6.2.7, posledně zmíněné ustanovení garantuje jednotlivci (mj. zbavenému svobody s cílem zabránit mu v neoprávněném vstupu nebo zbavenému

---

³⁶⁰ Soering v. Spojené království. Op. cit. 133, § 120; Vilvarajah a ostatní v. Spojené království. Op. cit. 138, § 122; Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 145.

³⁶¹ Soering v. Spojené království. Op. cit. 133, § 122; Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 75.

³⁶² Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 79.

³⁶³ Soering v. Spojené království. Op. cit. 133, § 151.

³⁶⁴ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 152; Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 75.

³⁶⁵ Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 75.

³⁶⁶ ŠTURMA, Pavel. Evropský soud pro lidská práva a nepřímá ochrana uprchlíků. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 126, s. 128.

³⁶⁷ LAMBERT, Héléne. *The position of aliens in relation to the European Convention on Human Rights*. Op. cit. 111, s. 59; srov. rozsudek ESLP ve věci Selcuk a Asker v. Turecko ze dne 24. dubna 1998, stížnosti č. 23184/94 a 23185/94.

svobody v souvislosti s vyhoštěním nebo vydáním – článek 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy) právo na to, aby o zákonnosti jeho zbavení svobody rozhodl co nejrychleji soud. Na rozdíl od článku 13 Úmluvy se tak v případě článku 5 odst. 4 Úmluvy jedná o specifický prostředek nápravy, a to právě ve vztahu ke zbavení svobody, kdy vnitrostátním orgánem o nápravě rozhodujícím musí být vždy soud.

Lze tedy shrnout, že článek 13 Úmluvy stanoví státům obecnou povinnost poskytnout účinný prostředek nápravy, který umožňuje dovolat se práv zaručených v Úmluvě. Přičemž výraz „účinnost“ opravného prostředku nesouvisí s jistotou příznivého výsledku pro stěžovatele, ale vyžaduje, aby opravný prostředek:

- (i) umožnil orgánu, který o něm rozhoduje (a nemusí se jednat o soudní orgán) zjednat nápravu;
- (ii) zabránil výkonu opatření, která by byla v rozporu s Úmluvou; a
- (iii) ve vztahu k článku 3 Úmluvy umožnil národnímu orgánu nezávislé přezkoumání v otázce, zda existují vážné důvody se domnívat, že hrozí reálné riziko zacházení, které by bylo v rozporu s uvedeným ustanovením.

6.5 Judikatura k článku 4 Protokolu č. 4 Úmluvě

Článek 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě zní:

„Hromadné vyhoštění cizinců je zakázáno.“

Uvedené ustanovení, vedle obecného zákazu vyhoštění vlastních státních občanů (článek 3 Protokolu č. 4 k Úmluvě), zakazuje hromadné vyhoštění cizinců.

6.5.1 Čonka proti Belgii

Řízení³⁶⁸ bylo zahájeno stížností z října 1999 podanou proti Belgickému království čtyřmi slovenskými občany - panem Jánem Čonkou (dále jen pro účely bodu 6.5.1 „stěžovatel“) a jeho ženou společně s jejich dvěma dětmi (dále jen pro účely bodu 6.5.1 společně „stěžovatelé“). Stěžovatelé tvrdili, že okolnosti jejich zatčení a deportace na Slovensko představovaly porušení mj. článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě. (Skutkový stav viz. bod 6.2.3.)

---

³⁶⁸ Čonka v. Belgie. Op. cit. 234.

Právní posouzení

Stěžovatelé namítali porušení článku 4 Protokolu č. 4. Dle jejich názoru je termín „hromadné vyhoštění“ nutno chápat jako „hromadné provedení opatření k vyhoštění“. V posuzovaném případě dle stěžovatelů nařízení k vyhoštění vyjadřovala rozhodnutí státních orgánů vypořádat se hromadně se situací celé skupiny jednotlivců, v daném případě Romů ze Slovenska. Navíc odkázali i na odpověď ministra vnitra na interpelaci, v níž uvedl, že „vzhledem k vysoké koncentraci žadatelů o azyl se slovenským občanstvím v Ghentu byla přijata opatření pro jejich hromadnou repatriaci na Slovensko“.

Soud konstatoval, že „*hromadným vyhoštěním ve smyslu článku 4 Protokolu č. 4 se rozumí jakékoli opatření, jímž jsou cizinci jako skupina přinuceni opustit zemi s výjimkou případu, kdy je takové opatření přijato na základě rozumného a objektivního přezkoumání případu každého jednotlivce ze skupiny*“.³⁶⁹ To ovšem neznamená, že tam, kde je podmínka individuálního přezkoumání splněna, již nehrají okolnosti doprovázející provedení rozhodnutí o vyhoštění při posuzování dodržování článku 4 Protokolu č. 4 žádnou roli³⁷⁰. Soud v daném případě uvedl, že rozhodnutí o zamítnutí žádostí o azyl spolu s příkazy k opuštění území státu z března a června roku 1999 byla sice ve vztahu ke stěžovatelům vydána na základně posouzení jejich osobní situace, nicméně ono předmětné zatčení se odehrálo až v září roku 1999, a to na základě tehdy vydaného příkazu k opuštění země, který zřetel na osobní situaci dotčených osob nebral. Soud vyjádřil pochybnosti nad tím, že vyhoštění nebylo hromadné, s poukazem na následující faktory: a) před vyhoštěním stěžovatelů příslušné orgány oznámily, že dojde k operaci tohoto druhu a vydaly odpovědnému orgánu instrukce k jejímu provedení; b) všichni dotčení cizinci byli vyzváni, aby se dostavili na policejní stanici ve stejnou dobu; c) nařízení k opuštění území a k jejich zatčení obsahovala identické podmínky; d) pro stěžovatele bylo obtížné spojit se s advokátem; e) řízení o azylu nebylo ukončeno. Soud shrnul, že v žádném stádiu mezi doručením výzev cizincům, aby se dostavili na policejní stanici, a jejich vyhoštěním „*neposkytoval daný postup dostatečné záruky, že*

---

³⁶⁹ Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 59.

³⁷⁰ Ibid.

*osobní podmínky každé z dotčených osob byly skutečně a individuálně vzaty v úvahu*³⁷¹. S ohledem na uvedené Soud konstatoval porušení článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě.

6.5.2 Hirsi Jamaa a ostatní proti Itálii

Řízení³⁷² bylo zahájeno stížnostmi proti Italské republice podané v květnu 2009 jedenácti somálskými a třinácti eritrejskými občany (dále jen pro účely bodu 6.5.2 společně „stěžovatelé“). Stěžovatelé mj. namítali, že jejich transfer do Libye provedený italskými orgány porušil článek 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě. (Skutkový stav viz. bod 6.1.6.)

Právní posouzení

Stěžovatelé tvrdili, že byli v rozporu s ustanovením článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě podrobeni hromadnému vyhoštění. K tomu vláda uvedla, že uvedené ustanovení, které zakazuje hromadné vyhoštění, se v posuzovaném případě neuplatní, neboť se aplikuje pouze v případě vyhoštění osob z území státu nebo v případě osob, které nelegálně překročily státní hranici. Dle vlády se ale v posuzovaném případě jednalo o odmítnutí povolení ke vstupu na území státu (tedy o situaci, kdy se stěžovatelé nenacházeli na italském území) nikoli o vyhoštění. Stěžovatelé navrhli, že by měl Soud zaujmout teleologický výklad článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě. Dle jejich názoru je primárním účelem zákazu hromadného vyhoštění zabránit násilnému přemístění skupiny cizinců do jiných států bez zkoumání jejich individuální situace. Dle stěžovatelů by se takový zákaz měl vztahovat i na situaci migrantů na volném moři, neboť opatření snažící se dostat migranty zpět, odkud „vypluli“ bez jakéhokoliv předběžného formálního rozhodnutí, by mohlo představovat skryté vyhoštění. Proto teleologický a „exteritoriální“ výklad dotčeného ustanovení by byl praktický a efektivní.

Soud se poprvé ve své rozhodovací praxi zabýval použitelností článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě na případy, kdy jsou cizinci navraceni do třetího státu v důsledku operace provedené mimo území státu.³⁷³ Dle Soudu znění uvedeného ustanovení nevyklučuje jeho exteritoriální aplikaci³⁷⁴, neboť neobsahuje žádný odkaz na

³⁷¹ Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 63.

³⁷² Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163

³⁷³ Ibid, § 169.

³⁷⁴ Ibid, § 173.

„území“, na rozdíl např. od článku 3 téhož protokolu³⁷⁵, který výslovně odkazuje na územní působnost zákazu vyhoštění státních příslušníků. Dle Soudu musí být účel a význam ustanovení vykládán ve světle zásady, že Úmluva je tzv. *living instrument*, a dále je nezbytné, aby Úmluva byla vykládána a uplatňována způsobem, který zaručuje její praktičnost a účinnost, nikoliv pouze její teoretické či iluzorní uplatnění.³⁷⁶

Účelem článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě je dle Soudu „*zabránit státům v navrácení cizinců bez posouzení jejich osobní situace a umožnit dotčeným osobám bránit se u příslušného orgánu proti krokům učiněným vůči nim*“.³⁷⁷ Pokud by tedy uvedené ustanovení bylo použitelné pouze na případy kolektivního vyhoštění z vnitrostátního území smluvních států Úmluvy, značná část současných migračních proudů by nespádala do působnosti tohoto ustanovení, a to bez ohledu na skutečnost, že k zakázanému chování může dojít mimo území státu, jako v tomto případě – na volném moři. Článek 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě by tak byl v praxi nepoužitelný na tyto situace, ač jsou právě ony dnes na vzestupu. Následkem uvedeného by migranti, kteří často riskují na moři svůj život, aniž by se jim podařilo dosáhnout hranic státu, neměli nárok na posouzení svých osobních poměrů před vyhoštěním na rozdíl od těch, kteří cestují po souši.³⁷⁸ Soud tak shledal, že skutečnost, že smluvní stát vykonává svou jurisdikci mimo území svého státu (jako v posuzovaném případě), není překážkou k závěru, že výkon exteritoriální jurisdikce se může týkat i hromadného vyhoštění. Výklad založený na striktně územním rozsahu by vyústil v nesoulad mezi oblastmi působnosti Úmluvy, což by bylo v rozporu se zásadou, že Úmluvu je třeba vykládat jako celek. Dle Soudu výše uvedené nezpochybňuje právo států na stanovení si vlastní přistěhovalecké politiky, což nicméně neznamená, že by se státy mohly uchýlit k praktikám, které jsou v rozporu s Úmluvou.³⁷⁹ Soud proto konstatoval, že „*navrácení cizinců provedené orgány státu při výkonu svrchovaných pravomocí v souvislosti se zadržením na volném moři, jehož důsledkem je zabránění migrantům v dosažení hranice tohoto státu nebo dokonce jejich navrácení zpět do jiného členského státu, představuje výkon jurisdikce ve smyslu článku 1 Úmluvy, který zakládá odpovědnost státu vyplývající článku 4 Protokolu č. 4*

---

³⁷⁵ Článek 3 Protokolu čl 4 k Úmluvě zní: „1. Nikdo nebude, ať individuálně nebo hromadně, vyhoštěn z území státu, jehož je státním příslušníkem. 2. Nikdo nebude zbaven práva vstoupit na území státu, jehož je státním příslušníkem.“

³⁷⁶ Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 175.

³⁷⁷ Ibid, § 177.

³⁷⁸ Ibid, § 178.

³⁷⁹ Ibid, § 179.

k Úmluvě.³⁸⁰ Soud tedy shledal, že operace, která vyústila v navrácení stěžovatelů do Libye, byla provedena italskými úřady s cílem zabránit nelegálním migrantům ve vylodění na italské půdě, a proto Soud zamítl námitku vlády o nepoužitelnosti článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě na projednávaný případ.

S odkazem na své rozhodnutí ve věci Čonka proti Belgii Soud uvedl, že „*při posuzování, zda se jednalo či nikoliv o případ hromadného vyhoštění, je třeba zkoumat okolnosti případu a zjistit, zda při rozhodnutí o vyhoštění byly vzaty v úvahu konkrétní okolnosti dotčených osob*“.³⁸¹ V projednávaném případě Soud shledal, že přemístění stěžovatelů do Libye bylo učiněno bez jakéhokoliv posouzení individuální situace každého z nich. Stěžovatelé nebyli ze strany italských úřadů nijak identifikováni. Navíc posádka italských válečných lodí nebyla vyškolená na vedení pohovorů s jednotlivými migranty a nebyla ani v kontaktu s tlumočníky či právními poradci. Uvedené je dle Soudu dostačující pro konstatování, že v posuzovaném případě nebyla individuální situace každé z dotčených osob předmětem podrobného zkoumání. Soud proto uzavřel, že navrácení stěžovatelů bylo kolektivní povahy a došlo tak k porušení článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě.

6.5.3 Azyl a uprchlictví ve světle judikatury Soudu k článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě

Dle van Dijka nelze na problematiku hromadného vyhoštění hledět skrze otázku, jak velký musí být počet vyhoštěných cizinců, aby se jednalo o hromadné vyhoštění, které je v rozporu s Úmluvou. Dle jeho názoru je nutné na věc nazírat skrze řízení, které vyhoštění předchází. Pokud je osoba vyhoštěna spolu s jinými bez toho, aby se příslušný orgán jejím případem zabýval individuálně, je její vyhoštění učiněno v rámci kolektivního vyhoštění. Naopak o případ kolektivního vyhoštění se nejedná, pokud je rozhodnutí o vyhoštění vydáno na základě okolností vztahujících se ke každé jednotlivé osobě z příslušné skupiny.³⁸² Uvedený výklad by se mohl jevit jako výjimka ze zákazu hromadného vyhoštění obsaženého v článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě, který žádnou výjimku neobsahuje. Tak tomu však není, neboť je-li dodržen procedurální postup ze strany státu ve vztahu ke každé jednotlivé osobě, o hromadné vyhoštění se nejedná a

³⁸⁰ Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 180.

³⁸¹ Ibid, § 183; Čonka v. Belgie. Op. cit. 237, § 61 – 63.

³⁸² DIJK, Pieter; HOOFF, Godefridus J.H. *Theory and practice of the European Convention on Human Rights*. 2nd ed. Deventer : Kluwer Law and Taxation Publishers, 1990, s. 499-500.

článek 4 Protokolu 4 k Úmluvě se neuplatní. Jde o případ, kdy ve vztahu ke každému jednotlivci jsou pečlivě váženy jeho zájmy a zájmy státu odůvodňující případné vyhoštění.³⁸³ Uvedené potvrzuje i judikatura Soudu, dle které „*hromadným vyhoštěním ve smyslu článku 4 Protokolu č. 4 se rozumí jakékoli opatření, jímž jsou cizinci jako skupina přinuceni opustit zemi s výjimkou případu, kdy je takové opatření přijato na základě rozumného a objektivního přezkoumání případu každého jednotlivce ze skupiny*“.³⁸⁴ Soud mj. poukazuje na skutečnost, že důvodem porušení článku 4 Protokolu č. 4 může být procesní postup vedoucí k vyhoštění, a to tehdy, když postrádá dostatečné záruky, že osobní podmínky každé z dotčených osob budou skutečně a individuálně vzaty v úvahu.³⁸⁵

Ve věci Hirsi Jamaa a ostatní proti Itálii se Soud poprvé ve své rozhodovací praxi zabýval použitelností článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě i na případy, kdy jsou cizinci navraceni do třetího státu v důsledku operace provedené mimo území státu, a to konkrétně na volném moři.³⁸⁶ Soud konstatoval, že skutečnost, že smluvní stát vykonává svou jurisdikci mimo území svého státu, není překážkou k závěru, že výkon exteritoriální jurisdikce se může týkat i hromadného vyhoštění. Dle Soudu tento závěr nezpochybnuje právo států na stanovení si vlastní přistěhovalecké politiky, což nicméně neznamená, že by se státy mohly uchýlit k praktikám, které jsou v rozporu s Úmluvou.³⁸⁷ I v tomto případě Soud zopakoval, že účelem článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě je zabránit státům v navracení cizinců bez posouzení jejich osobní situace a doplnil, že jeho cílem je také umožnit dotčeným osobám bránit se u příslušného orgánu proti krokům učiněným vůči nim v souvislosti s hromadným vyhoštěním.³⁸⁸

S ohledem na skutečnost, že článek 6 Protokolu č. 4 stanoví, že všechna ustanovení Úmluvy jsou aplikovatelná a nestanoví ve vztahu k článku 15 odst. 2 Úmluvy žádné rozšíření právě o články obsažené v Protokolu č. 4 k Úmluvě, lze za podmínek

---

³⁸³ DIJK, Pieter; HOOFF, Godefridus J.H. *Theory and practice of the European Convention on Human Rights*. Op. cit. 382, s. 500.

³⁸⁴ Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 59; Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 183.

³⁸⁵ Čonka v. Belgie. Op. cit. 234, § 63.

³⁸⁶ Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie. Op. cit. 163, § 169.

³⁸⁷ Ibid, § 179.

³⁸⁸ Ibid, § 180.

uvedených v článku 15 odst. 1 Úmluvy od závazku obsaženého v článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě odstoupit.³⁸⁹

7 Závěr

Cílem uprchlického práva je poskytnout ochranu jednotlivci v případě, kdy selže ochrana jeho domovského státu a dotčená osoba v důsledku oprávněných obav z pronásledování z tohoto státu uprchne. Cílem Evropské úmluvy o ochraně lidských práv je zaručit jednotlivcům práva a svobody v ní obsažená a vést k odpovědnosti smluvní státy, které do těchto práv neoprávněně zasáhnou. Jak je patrné z dílčích závěrů mé práce (body 6.1.7, 6.2.7, 6.3.3, 6.4 a 6.5.3), Soud v mnoha svých rozhodnutích poukázal na vazby mezi ochranou lidských práv a mezinárodním uprchlickým právem. Při posuzování stížností tak Soud svým výkladem evropský standard ochrany lidských práv mj. i v oblasti azylu a uprchlictví dotváří a tak skrze ustanovení Úmluvy ochranu uprchlíků značně posiluje a v některých ohledech i doplňuje. Interpretační činnost Soudu se přitom řídí principem efektivity³⁹⁰, tj. účinným uskutečněním chráněných práv, což se projevuje především restriktivním výkladem omezujících klauzulí, dynamickým výkladem práva a interpretací použitých pojmů.³⁹¹ Výhodou, kterou Úmluva oproti Úmluvě o uprchlících disponuje, je právě efektivní kontrolní mechanismus v podobě Soudu.³⁹² Dle profesora Šturmy „vytváří Úmluva komplementární systém ochrany vedle Úmluvy o uprchlících“³⁹³.

Článek 1 Úmluvy stanoví, že smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody uvedená v hlavě I této Úmluvy. Výraz „každý“ tak beze sporu zahrnuje i uprchlíky a žadatele o azyl. Ačkoli tedy není právo na azyl Úmluvou ani jejími protokoly explicitně upraveno, přesto je ochrana uprchlíků a žadatelů o azyl v rámci Úmluvy zajištěna, což potvrzuje neustále se rozvíjející judikatura Soudu především k článkům 3, 5 a 8 Úmluvy a k článku 4 Protokolu č. 4 k Úmluvě. Například ve vztahu k zásadě non-refoulement poskytuje dle Soudu Úmluva

---

³⁸⁹ DIJK, Pieter; HOOFF, Godefridus J.H. *Theory and practice of the European Convention on Human Rights*. Op. cit. 382, s. 489.

³⁹⁰ Soering v. Spojené království. Op. cit. 133, § 87.

³⁹¹ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. Op. cit. 112, s. 33.

³⁹² *Ibid*, s. 34.

³⁹³ ŠTURMA, Pavel. Evropský soud pro lidská práva a nepřímá ochrana uprchlíků. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 126, s. 129.

vlivem článku 3 širší ochranu než Úmluva o uprchlících.³⁹⁴ Navíc se uprchlíci mohou na základě článku 13 Úmluvy dovolávat práva na účinné právní prostředky nápravy před vnitrostátním orgánem, ať již soudem či jiným orgánem, k vymožení práv zaručených v Úmluvě. Opravný prostředek ve vztahu k azylu a uprchlictví tak může především souviset s pravomocí vnitrostátního orgánu přezkoumávat legalitu i opodstatněnost rozhodnutí o vyhoštění.³⁹⁵

Dle shora uvedeného tak dochází k prolínání uprchlického práva s ochranou lidských práv poskytovanou Úmluvou. Svou práci bych proto zakončila dle mého názoru výstižným tvrzením Goodwin-Gilla, že cestou judikatury Soudu je v Úmluvě „*implicitně právo na „de facto“ azyl obsaženo*“.³⁹⁶

---

³⁹⁴ Chahal v. Spojené království. Op. cit. 145, § 80; Ahmed v. Rakousko. Op. cit. 153, § 41.

³⁹⁵ ŠTURMA, Pavel. Evropský soud pro lidská práva a nepřímá ochrana uprchlíků. In: ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. Op. cit. 126, s. 129.

³⁹⁶ GOODWIN-GILL, Guy S. *Asylum*. Op. cit. 9, s. 101.

Seznam zkratek

ČR	Česká republika
MZV ČR	Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
OSN	Organizace spojených národů
Protokol	Protokol týkající se právního postavení uprchlíků z roku 1967
Příručka UNHCR	Příručka UNHCR k postupům pro určování postavení uprchlíků
Soud	Evropský soud pro lidská práva
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950
Úmluva o uprchlících	Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951
UNHCR	Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky

Použitá literatura

Monografie

- ČEPELKA, Čestmír; JÍLEK, Dalibor; ŠTURMA, Pavel. *Azyl a uprchlictví v mezinárodním právu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 262 s.
- DIJK, Pieter; HOOFF, Godefridus J.H. (eds.) *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*. 2nd ed. Deventer : Kluwer Law and Taxation Publishers, 1990. 657 s.
- DIJK, Pieter; HOOFF, Fried; RIJN, Arjen; ZWAAK, Leo. (eds.) *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*. 4th ed. Antwerpen: Intersentia, 2006. 1190 s.
- FELLER, Erika; TÜRK, Volker; NICHOLSON, Frances. *Refugee Protection in International Law : UNHCR's Global Consultations on International Protection*. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. 717 s.
- GOODWIN-GILL, Guy S. *Asylum*. Strasbourg: Council of Europe Press, 1995. 191 s.
- GOODWIN-GILL, Guy S. *The Refugee in International Law*. 2nd ed. Oxford : Oxford University Press, 1996. 584 s.
- HATHAWAY, James C. *The rights of refugees under international law*. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. 1184 s.
- HONUSKOVÁ, Věra. *Definice uprchlíka a její výklad a aplikace v současném mezinárodním právu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011. 268 s.
- JÍLEK, Dalibor. *Odpověď mezinárodního práva na hromadné uprchlictví*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1996. 240 s.
- JÍLEK, Dalibor a kol. *Společný evropský azylový systém : právní pojem pronásledování*. Masarykova univerzita v Brně, 2005. 275 s.
- JÍLEK, Dalibor; POŘÍZEK, Pavel. *Společný evropský azylový systém : zásahy do osobní svobody*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010. 240 s.
- MCADAM, Jane. *Complementary Protection in International Refugee Law*. Oxford : Oxford University Press, 2007. 283 s.
- ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 3. dopl. vyd. Praha : C.H. Beck, 2010. 170 s.

ŠTURMA, Pavel; HONUSKOVÁ, Věra a kol. *Teorie a praxe azylu a uprchlictví*. 2. dopl. vyd. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012. 253 s.

Studie a články v odborných časopisech

HUBÁLKOVÁ, Eva. Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech. In: *Bulletin advokacie*. 2013, zvláštní číslo. 256 s.

LAMBERT, Héléne. The European Court of Human Rights and the Right of Refugees and Other Persons in Need of Protection to Family Réunion. In: *International Journal of Refugee Law*. 1999, vol. 11, no. 3, s. 428 – 450.

VĚTROVSKÝ, Jaroslav. Saadi v. Velká Británie: Evropská úmluva o lidských právech jako garance ochrany státu před jedincem? In: *Jurisprudence*. 2008, č. 4, s. 50 – 57.

Internetové publikace

LAMBERT, Héléne. *The position of aliens in relation to the European Convention on Human Rights*. Human rights files, No. 8. Council of Europe Publishing, 2007. 83 s. Dostupné z: <http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-08%282007%29.pdf> [cit. 2014-10-01].

MOLE, Nula; MEREDITH, Catherine. *Asylum and the European Convention on Human Rights*. Human rights files, No. 9. Council of Europe Publishing, 2010. 283 s. Dostupné z: <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=search&docid=4ee9b0972&skip=0&query=position%20of%20aliens%20in%20relation%20lambert> [cit. 2014-10-01].

MZV ČR. *Rozsudky Evropského soudu pro lidská práva*. In: MZV ČR [online]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/coe.strasbourg/cz/ceska_republika_a_rada_evropy/rozsudky_evropskeho_soudu_pro_lidska/index.html [cit. 2014-10-01].

UNHCR. Asylum-seekers. In: UNHCR [online]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/pages/49c3646c137.html> [cit. 2014-10-01].

UNHCR. Ochrana uprchlíků : Průvodce mezinárodním uprchlickým právem. In: UNHCR [online]. Dostupné z: <http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/pdf/zakladni-informace/pravni-dokumenty/prirucky-doporuceni-a-stanoviska-unhcr/ochrana-uprchlikuprurvodce-mezinarodnim-uprchlickym-pravem.html>

UNHCR. UNHCR Global Trends 2013 : War's Human Cost. In: UNHCR [online]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/5399a14f9.html> [cit. 2014-10-01].

UNHCR. World Refugee Day: Global forced displacement tops 50 million for first time in post-World War II era. In: UNHCR [online]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/53a155bc6.html???/> [cit. 2014-10-01].

Příručky

Příručka k postupům pro určování právního postavení upchlíků a vybraná doporučení UNHCR z oblasti mezinárodní ochrany. Praha : UNHCR, 2006.

Příručka UNHCR k mezinárodní ochraně upchlíků a Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Praha : UNHCR, 2006.

Příručka UNHCR k mezinárodní ochraně upchlíků a Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod II. Praha : UNHCR, 2007.

Metodický pokyn k extradici a mezinárodní ochraně upchlíků. Ženeva : UNHCR, 2008.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ESLP ve věci *Ahmed v. Rakousko* ze dne 17. prosince 1996, stížnost č. 25964/94.

Rozsudek ESLP ve věci *Ammur v. Francie* ze dne 25. června 1996, stížnost č. 19776/1992.

Rozsudek ESLP ve věci *Benjamin a Wilson v. Spojené království* ze dne 26. září 2002, stížnost č. 28212/95.

Rozsudek ESLP ve věci *Bensaid v. Spojené království* ze dne 6. února 2001, stížnost č. 44599/98.

Rozsudek ESLP ve věci *Boughanemi v. Francie* ze dne 24. dubna 1996, stížnost č. 22070/93.

Rozsudek ESLP ve věci *Boultif v. Švýcarsko* ze dne 2. srpna 2001, stížnost č. 54273/00.

Rozsudek ESLP ve věci *Buishvili v. Česká republika* ze dne 25. října 2012, stížnost č. 30241/11.

Rozsudek ESLP ve věci *Campbell a Cosans v. Spojené království* ze dne 25. února 1982, stížnost č. 7511/76 a 7743/76.

Rozsudek ESLP ve věci *Cruz Varas a ostatní v. Švédsko* ze dne 20. března 1991, stížnost č. 15576/89.

Rozsudek ESLP ve věci *Čonka v. Belgie* ze dne 5. února 2002, stížnost č. 51564/1999.

Rozsudek ESLP ve věci *D. v. Spojené království* ze dne 2. května 1997, stížnost č. 30240/96.

Rozsudek ESLP ve věci *E. v. Norsko* ze dne 29. srpna 1990, stížnost č. 11701/85.

Rozsudek ESLP ve věci *Guzzardi v. Itálie* ze dne 6. listopadu 1980, stížnost č. 7367/76.

Rozsudek ESLP ve věci *Irsko v. Spojené království* ze dne 18. ledna 1978, stížnost č. 5310/71.

Rozsudek ESLP ve věci *Hirsi Jamaa a ostatní v. Itálie* ze dne 23. února 2012, stížnost č. 27765/09.

Rozsudek ESLP ve věci *Chahal v. Spojené království* ze dne 15. listopadu 1996, stížnost č. 22414/93.

Rozsudek ESLP ve věci *Jalloh v. Německo* ze dne 11. července 2006, stížnost č. 54810/00.

Rozsudek ESLP ve věci *Loizidou v. Turecko* ze dne 23. března 1995, stížnost č. 15318/89.

Rozsudek ESLP ve věci *M. a ostatní v. Bulharsko* ze dne 26. července 2011, stížnost č. 41416/08.

Rozsudek ESLP ve věci *McKay v. Spojené království* ze dne 3. října 2006, stížnost č. 543/03.

Rozsudek ESLP ve věci *M.S.S. v. Belgie a Řecko* ze dne 21. ledna 2011, stížnost č. 30696/09.

Rozsudek ESLP ve věci *Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga v. Belgie* ze dne 12. října 2006, stížnost č. 13178/03.

Rozsudek ESLP ve věci *Öcalan v. Turecko* ze dne 12. května 2005, stížnost č. 46221/1999.

Rozsudek ESLP ve věci *Rashed v. Česká republika* ze dne 27. listopadu 2008, stížnost č. 298/07.

Rozsudek ESLP ve věci *Saadi v. Spojené království* ze dne 29. ledna 2008, stížnost č. 13229/03.

Rozsudek ESLP ve věci *Selcuk a Asker v. Turecko* ze dne 24. dubna 1998, stížnosti č. 23184/94 a 23185/94.

Rozsudek ESLP ve věci *Selmouni v. Francie* ze dne 28. července 1999, stížnost č. 25803/94.

Rozsudek ESLP ve věci *Soering v. Spojené království* ze dne 7. července 1989, stížnost č. 14038/88.

Rozsudek ESLP ve věci *Vilvarajah a ostatní v. Spojené království* ze dne 30. října 1991, stížnosti č. 13163/87, 13164/87, 13165/87, 13447/87 a 13448/87.

Mezinárodní smlouvy

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 (publ. pod č. 209/1992 Sb.).

Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951 (publ. pod č. 208/1993 Sb.).

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966 (publ. pod č. 120/1976 Sb.).

Protokol týkající se právního postavení uprchlíků z roku 1967 (publ. pod č. 208/1993 Sb.).

Vídeňská úmluva o smluvním právu z roku 1969 (publ. pod č. 15/1998 Sb.).

Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu z roku 1982 (publ. pod č. 240/1996 Sb.).

Úmluva o právech dítěte z roku 1989 (publ. pod č. 104/1991 Sb.).

Ostatní mezinárodní dokumenty

Deklarace o územním azylu z roku 1967.

Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948.

Internetové servery

European Court of Human Rights www.echr.coe.int

Office of the United Nations High Commissioner for Refugees www.unhcr.org

Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky v České republice www.unhcr.cz

Abstract

The thesis deals with issues of asylum and refugees in the context of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the case law of the European Court of Human Rights. The purpose of the thesis is to show a tight relationship between refugee law and protection of human rights. The text is divided into seven chapters.

In the introduction, the terms asylum and refugees are distinguished and a refugee is defined according to the crucial document of international refugee law, the Convention relating to the Status of Refugees. The definition of a refugee is outlined using inclusion, cessation and exclusion clauses. The next chapter is dedicated to the rule of non-refoulement stated in the Article 33 of the Refugee Convention, which prohibits states from expelling and deporting a refugee back to a country, where his life or freedom is threatened. The following part focuses on the European Convention on Human Rights and its surveillance done by the European Court of Human Rights. This part also examines the procedural issues of dealing with complaints on breach of the European Convention on Human Rights.

Key chapter six is split into subchapters according to relevant provisions of the European Convention on Human Rights. It introduces important decisions of the European Court of Human Rights including facts of the cases and conclusions of the Court. These conclusions are further discussed in the light of concrete provisions of the Convention. The findings from the case law of the European Court of Human Rights show very tight relationship between protection of human rights and refugee law and point to the possibility of protection of refugees through the provisions of the European Convention on Human Rights.

Název diplomové práce / Thesis title

Azyl a uprchlictví ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva

Asylum and refugees in the light of the case law of the European Court of Human Rights

Klíčová slova / Key words

Azyl, uprchlictví, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Evropský soud pro lidská práva

Asylum, Refugees, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, European Court of Human Rights